Wizualny Atlas Reumatologii

152 mapy kliniczne w 8 modułach

Ostoja

Jak korzystać z atlasu

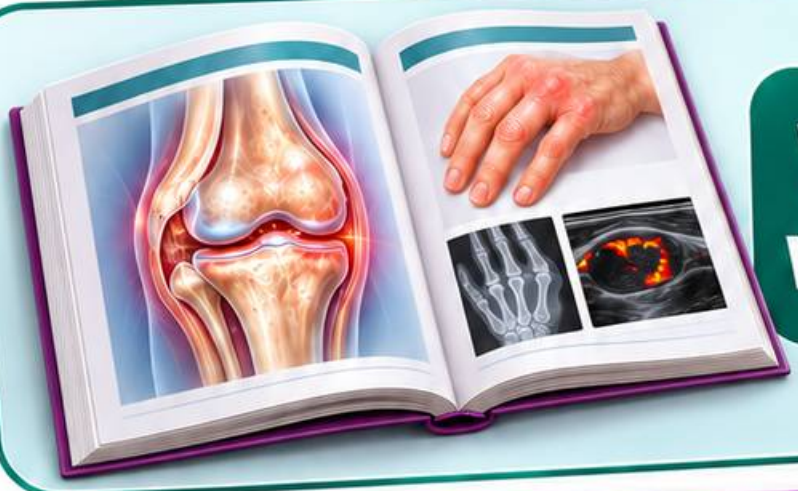

Wybierz moduł w zakładkach PDF.

Porównaj objawy, badania i obrazy.

Zwróć uwagę na sygnały alarmowe.

Ilustracje i obrazy badań mają charakter poglądowy.

Materiał edukacyjny

Spis treści

1. Podstawy oceny reumatologicznej

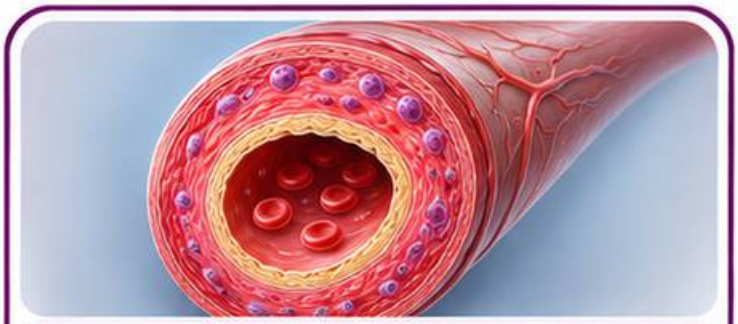

5. Zapalenia naczyń

2. Zapalenia stawów i choroby stawów

6. Ból, tkanki miękkie i zespoły regionalne

3. Spondyloartropatie i kręgosłup

7. Choroby metaboliczne i choroby kości

4. Układowe choroby autoimmunologiczne

8. Badania, obrazowanie i monitorowanie

Moduł 1

Podstawy oceny reumatologicznej

Charakter bólu

Obrzęk i ruchomość

Rozkład zajętych stawów

Moduł 1

Ból zapalny i mechaniczny

Wzorzec zapalny

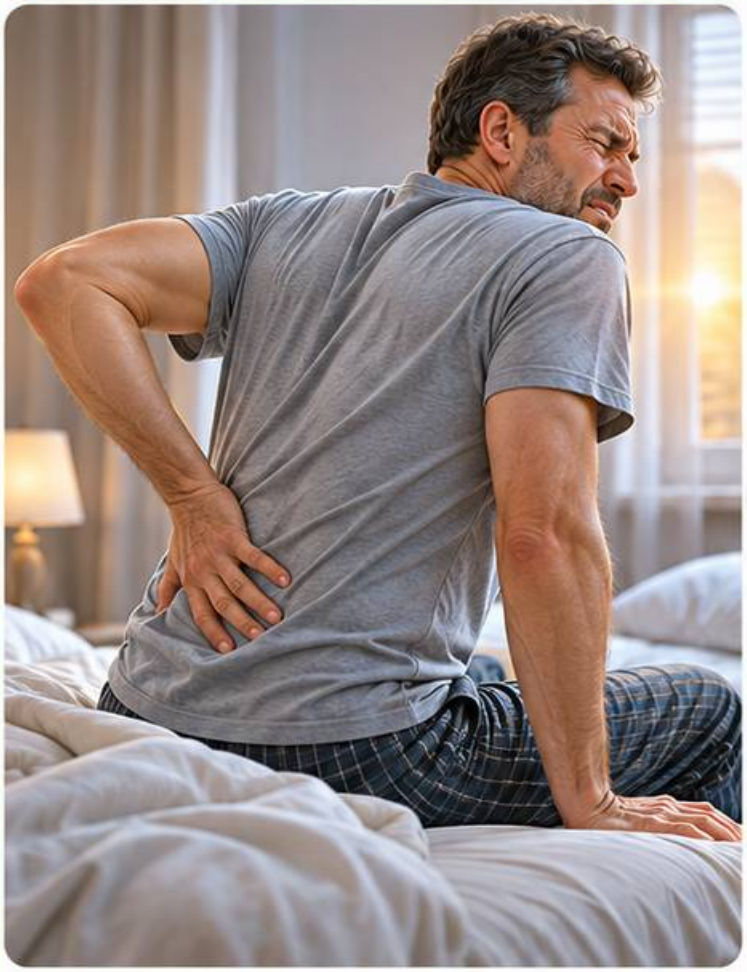

Ból może nasilać się w spoczynku i słabnąć po rozruszaniu.

Wzorzec mechaniczny

Ból często nasila się pod obciążeniem i słabnie po odpoczynku.

Oceń cały obraz kliniczny.

Moduł 1

Ból stawu a zapalenie stawu

Ból stawu

Objaw zgłaszany przez pacjenta.

Zapalenie stawu

Szukaj obrzęku, ucieplenia i ograniczenia ruchu.

Utrzymujący się obrzęk stawu wymaga oceny.

Moduł 1

Ból okołostawowy

Źródło bólu

Ścięgno, przyczep ścięgna lub kaletka.

W badaniu

Ból może nasilać się przy ruchu czynnym. Porównaj z ruchem biernym.

Moduł 1

Sztywność poranna

Zapytaj, ile trwa po przebudzeniu.

Sprawdź, czy ustępuje po rozruszaniu.

Dłuższa sztywność może sugerować zapalenie.

Moduł 1

Obrzęk stawu i tkanek miękkich

Obrzęk stawu

Skupiony wokół stawu.

Obrzęk tkanek miękkich

Może wykraczać poza obrys stawu.

Porównaj z drugą stroną.

Wysięk stawowy

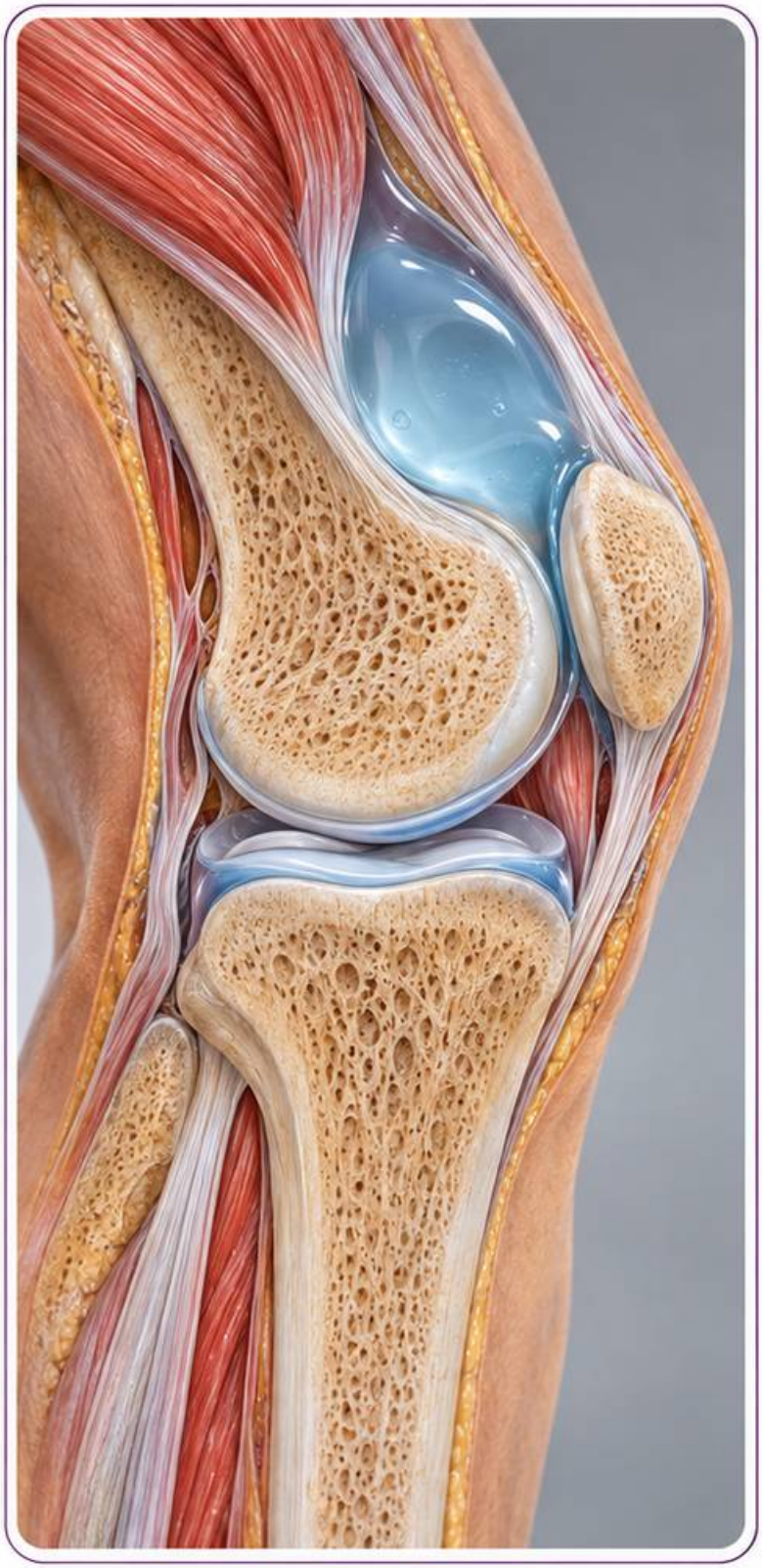

Nadmiar płynu w jamie stawu.

USG pomaga wykryć płyn.

Sam wysięk nie wskazuje przyczyny.

Moduł 1

Ucieplenie i zaczerwienienie

Porównaj obie strony.

Oceń ból, obrzęk i ruchomość.

Nagły ból z obrzękiem i ucieplenie stawu wymaga pilnej oceny.

Moduł 1

Ruch czynny i bierny

Ruch czynny

Pacjent wykonuje ruch samodzielnie.

Ruch bierny

Badający porusza rozluźnioną kończyną.

Porównaj zakres ruchu i moment pojawienia się bólu.

ILE STAWÓW JEST ZAJĘTYCH?

Zajęcie jednego stawu

1 staw

Zajęcie kilku stawów

2–4 stawy

Zajęcie wielu stawów

Co najmniej 5 stawów

Oceń także rozmieszczenie zmian.

Moduł 1

Wzorzec symetryczny i asymetryczny

Symetryczny

Zajęte są odpowiadające sobie stawy po obu stronach.

Asymetryczny

Rozkład zmian różni się po obu stronach.

Sam rozkład zmian nie rozstrzyga o rozpoznaniu.

Moduł 1

Zajęcie osiowe i obwodowe

Osiowe

Kręgosłup i stawy krzyżowo-biodrowe.

Obwodowe

Stawy kończyn, np. nadgarstki i kolana.

Oba wzorce mogą współistnieć.

Moduł 1

Małe i duże stawy

Małe stawy

Oceń m.in. stawy palców rąk i stóp.

Duże stawy

Oceń m.in. barki, biodra i kolana.

Zapisz, które stawy są zajęte.

Moduł 1

Początek i czas trwania objawów

Nagły początek

Ustal dzień lub godzinę pojawienia się objawów.

Dłuższy przebieg

Ustal, od ilu tygodni lub miesięcy trwają objawy.

Zapytaj osobno o początek i dotychczasowy przebieg.

Moduł 1

Przebieg napadowy i utrwalony

Napadowy

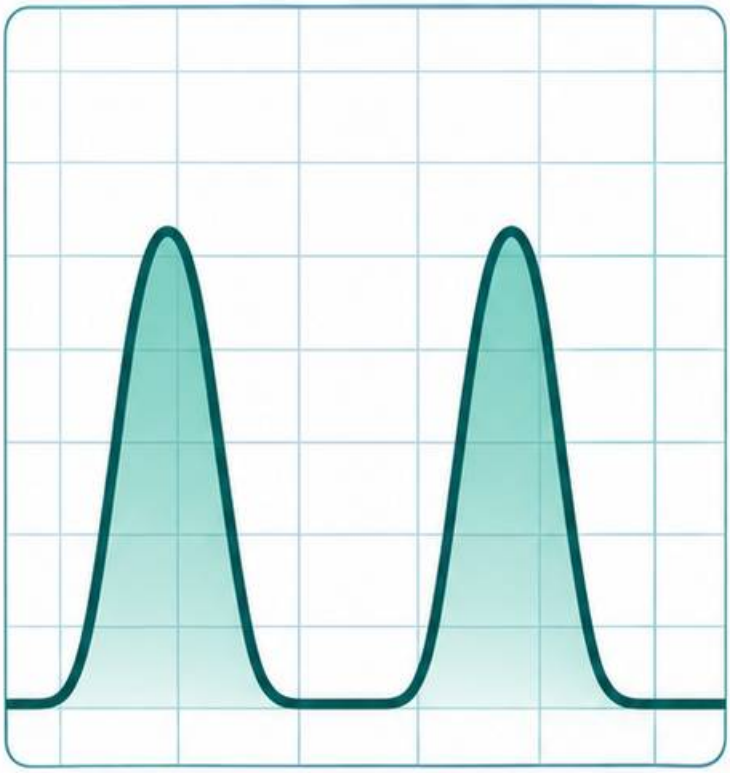

Objawy pojawiają się okresowo.

Utrwalony

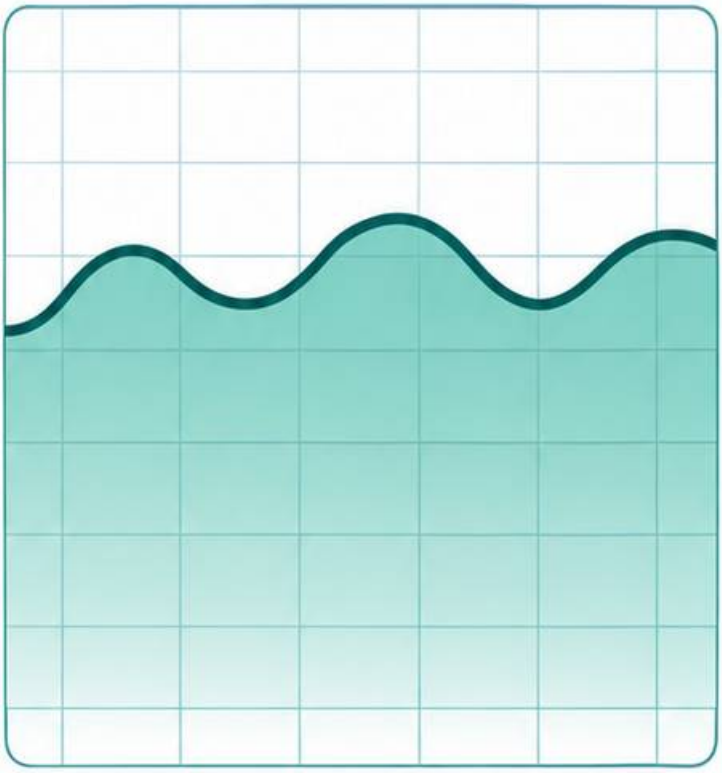

Objawy utrzymują się, choć ich nasilenie może się zmieniać.

Zapytaj o okresy bez objawów.

Moduł 1

Wzorzec wędrujący i addytywny

Wędrujący

Objawy ustępują w jednym stawie i pojawiają się w innym.

Addytywny

Do zajętych stawów dołączają kolejne.

Moduł 1

Wywiad rodzinny i choroby współistniejące

Wywiad rodzinny

Zapytaj o łuszczycę i choroby reumatyczne w rodzinie.

Choroby współistniejące

Ustal, czy pacjent ma łuszczycę lub nieswoiste zapalenie jelit.

Połącz wywiad z objawami i badaniem.

Moduł 1

Objawy pozastawowe

Skóra i paznokcie

Szukaj m.in. łuszczycy.

Oczy

Zapytaj o ból, zaczerwienienie i światłowstręt.

Jelita

Zapytaj o przewlekłą biegunkę.

Moduł 1

Leki, zakażenia i ekspozycje

Leki

Sprawdź aktualne leczenie i ostatnie zmiany.

Zakażenia

Zapytaj o objawy poprzedzające dolegliwości stawowe.

Ekspozycje

Uwzględnij m.in. ukłucie kleszcza.

Moduł 1

Sygnały alarmowe przy pierwszej ocenie

Gorący, bolesny i obrzęknięty staw.

Bolesne czerwone oko ze światłowstrętem.

Nagła duszność.

Te objawy wymagają pilnej oceny.

Moduł 1

Mapa pierwszej konsultacji

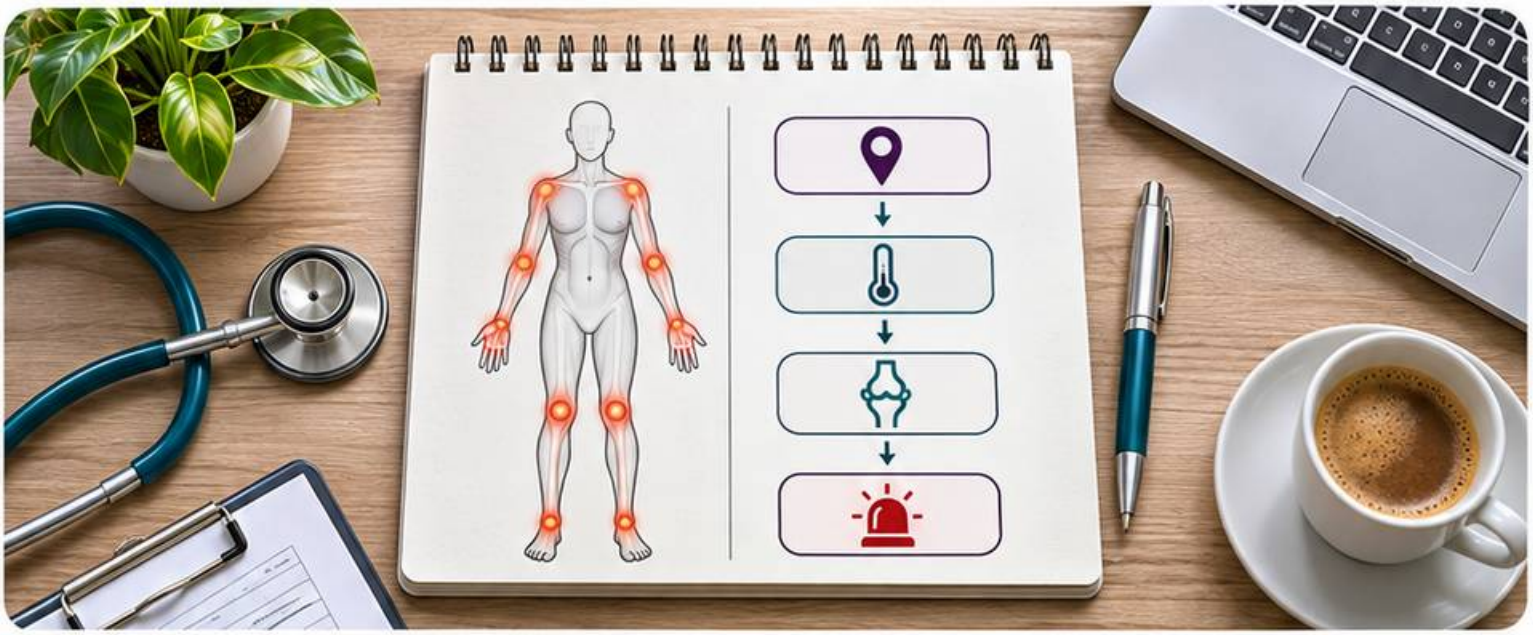

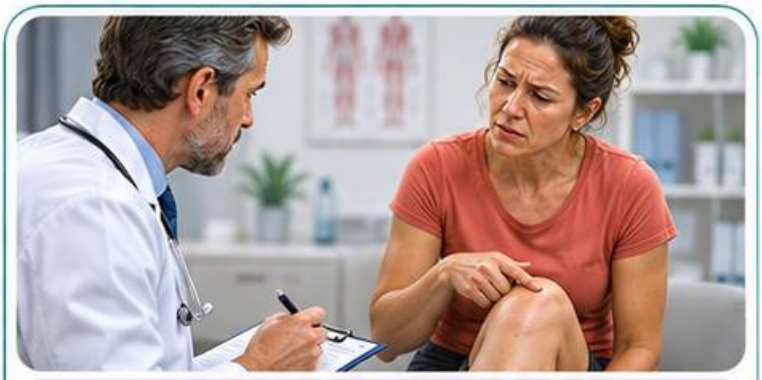

Ustal początek i charakter bólu.

Zbadaj obrzęk, ucieplenie i ruchomość.

Zapisz liczbę i rozmieszczenie zajętych stawów.

Sprawdź objawy pozastawowe i sygnały alarmowe.

Moduł 2

Zapalenia stawów i choroby stawów

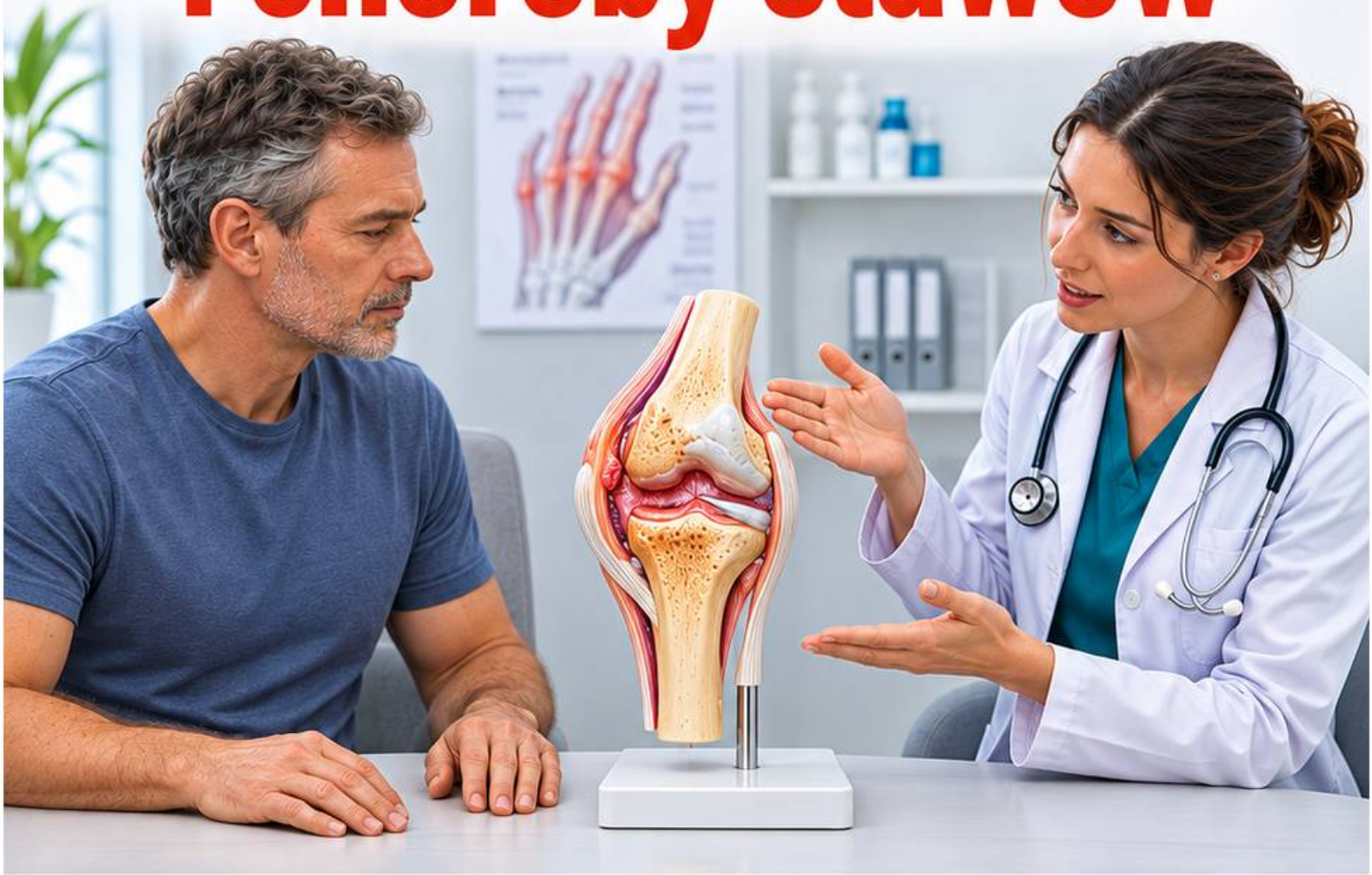

Wzorce zajęcia stawęw

Zapalenie, zwyrodnienie i kryształy

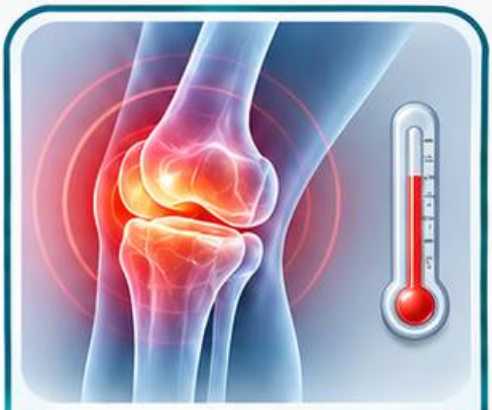

Sygnały alarmowe

Wczesne reumatoidalne zapalenie stawów

Typowy wzorzec

Utrzymujący się obrzęk drobnych stawów dłoni lub stóp sugeruje zapalenie.

Badania

RF i anty-CCP pomagają w ocenie podejrzenia RZS.

Kiedy skierować?

Utrzymujące się zapalenie wymaga oceny specjalistycznej także przy ujemnych wynikach.

RZS rąk i nadgarstków

Najczęstsze okolice

Nadgarstki, stawy śródręczno-paliczkowe i międzypaliczkowe bliższe.

Wzorzec

Zajęcie obu rąk jest częste. Stawy przy paznokciach zwykle pozostają wolne.

W badaniu

Sprawdź obrzęk stawów i trudności z zaciskaniem pięści.

RZS stóp

Gdzie boli?

Często w przodostopiu, w okolicy stawów śródstopno-paliczkowych.

Co sprawdzić?

Zbadaj tkliwość i obrzęk u podstawy palców.

W codziennym życiu

Ból może utrudniać chodzenie i dobór obuwia.

Objawy pozastawowe RZS

Skóra

Guzki podskórne mogą występować w okolicy łokci.

Płuca

Przewlekła duszność lub suchy kaszel wymagają oceny, także pod kątem choroby śródmiąższowej płuc.

Oko

Ból i zaczerwienienie oka z pogorszeniem widzenia wymagają pilnej oceny okulistycznej.

Moduł 2

SERONEGATYWNE ZAPALENIE WIELOSTAWOWE

Co oznacza seronegatywność?

W tym kontekście RF i anty-CCP są ujemne.

Co porównać?

Oceń rozkład obrzęku, skórę, paznokcie i przebieg dolegliwości.

Wniosek

Ujemne wyniki nie wykluczają RZS ani innych zapalnych chorób stawów.

ŁUSZCZYCOWE ZAPALENIE STAWÓW

SKÓRA I PAZNOKCIE

Szukaj łuszczycy, dołeczków w paznokciach i oddzielania się płytki.

STAWY

Zapalenie może obejmować stawy palców, inne stawy obwodowe lub kręgosłup.

PRZYCZEPY I PALCE

Zwróć uwagę na ból przyczepów ścięgien i obrzęk całego palca.

ZAJĘCIE STAWÓW MIĘDZYPALICZKOWYCH DALSZYCH

GDZIE PATRZEĆ?

Stawy międzypaliczkowe dalsze leżą najbliżej paznokci.

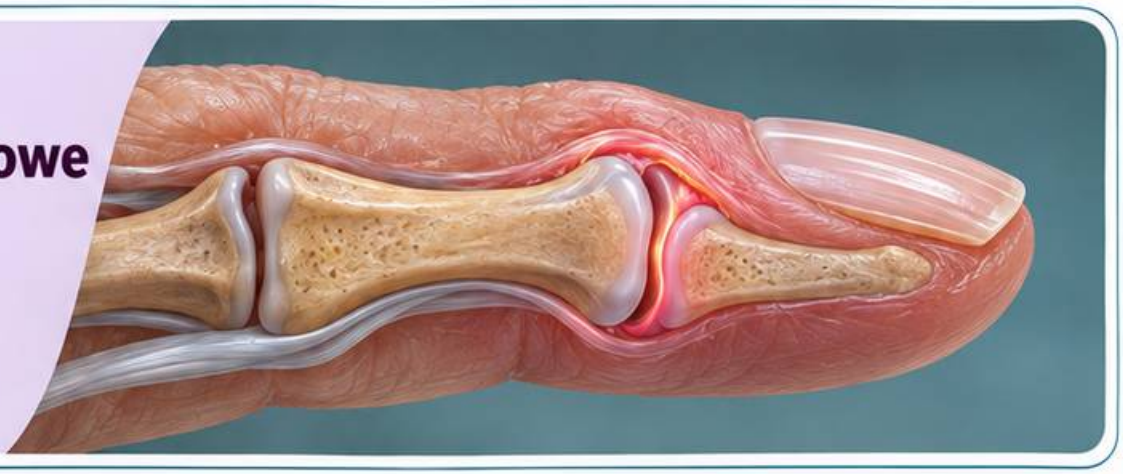

WZORZEC ŁUSZCZYCOWY

Obrzęk stawu może współwystępować ze zmianą paznokcia.

WZORZEC ZWYRODNIENIOWY

Twarde guzki kostne mogą wskazywać na chorobę zwyrodnieniową.

PALEC KIEŁBASKOWATY

OBRZĘK CAŁEGO PALCA

Oceń palec od podstawy po opuszkę i porównaj go z sąsiednimi.

CO MOŻE BYĆ ZAJĘTE?

Stawy, pochewki ścięgien i tkanki miękkie.

KONTEKST

To wskazówka w kierunku łuszczycowego zapalenia stawów. Uwzględnij też inne przyczyny.

Choroba zwyrodnieniowa kolana

OBJAWY

Ból często narasta przy obciążeniu. Sztywność po spoczynku zwykle jest krótka.

OBRAZOWANIE

RTG może pokazać zwężenie szpary stawowej i osteofity.

TYPOWY OBRAZ

Rozpoznanie kliniczne zwykle nie wymaga rutynowego RTG.

CHOROBA ZWYRODNIENIOWA BIODRA

LOKALIZACJA BÓLU

Częsta jest bolesność pachwiny podczas chodzenia. Ból może promieniować do uda lub kolana.

BADANIE

Porównaj ruchomość obu bioder, zwłaszcza rotację wewnętrzną.

FUNKCJA

Zapytaj o zakładanie skarpet i butów.

Choroba zwyrodnieniowa rąk

TYPOWE MIEJSCA

Stawy palców oraz podstawa kciuka.

GUZKI KOSTNE

Mogą być widoczne przy końcowych lub środkowych stawach palców.

FUNKCJA

Ból podstawy kciuka może utrudniać chwyt i odkręcanie słoików.

Moduł 2

SEPTYCZNE ZAPALENIE STAWU

STAN NAGŁY

TYPOWY OBRAZ

Silny ból, obrzęk i ucieplenie stawu.

GORĄCZKA

Brak gorączki nie wyklucza zakażenia.

PŁYN STAWOWY

Pilna punkcja i posiew.

KRYSZTAŁY

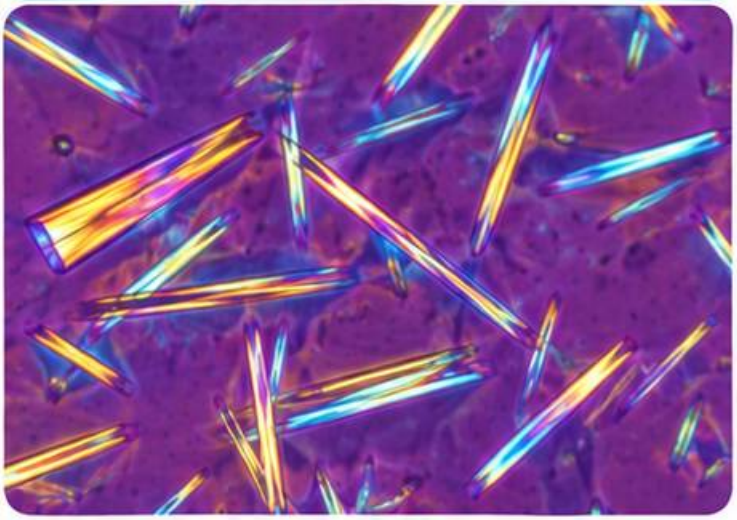

Ich obecność nie wyklucza zakażenia.

Moduł 2

Ostra dna moczanowa

Napad

Silny ból i obrzęk często pojawiają się nagle. Typowe miejsce to podstawa palucha.

Kwas moczowy

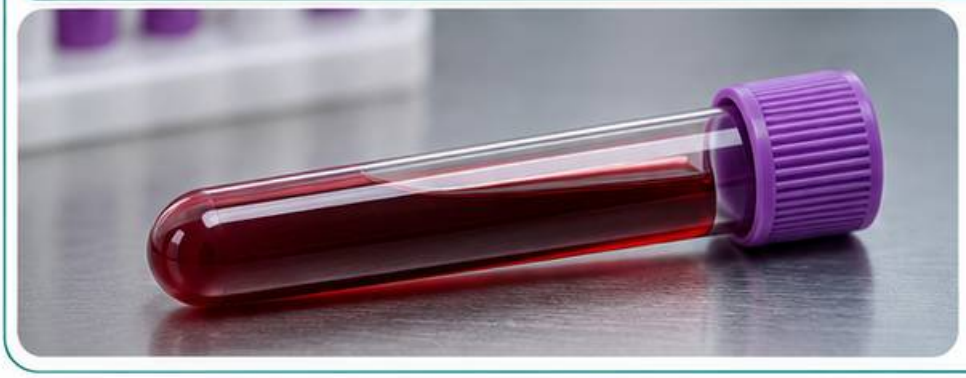

Prawidłowy wynik w czasie napadu nie wyklucza dny.

Płyn stawowy

W razie wątpliwości badanie płynu pozwala wykryć kryształy moczanu sodu.

Ostre zapalenie stawu w przebiegu CPPD

TYPOWE MIEJSCA

Ostry napad często obejmuje kolano lub nadgarstek.

PŁYN STAWOWY

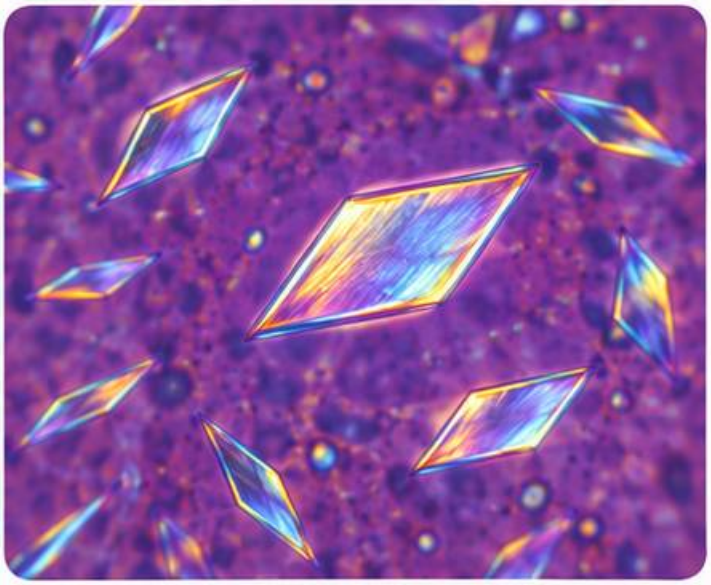

Szukaj kryształów pirofosforanu wapnia.

OBRAZOWANIE

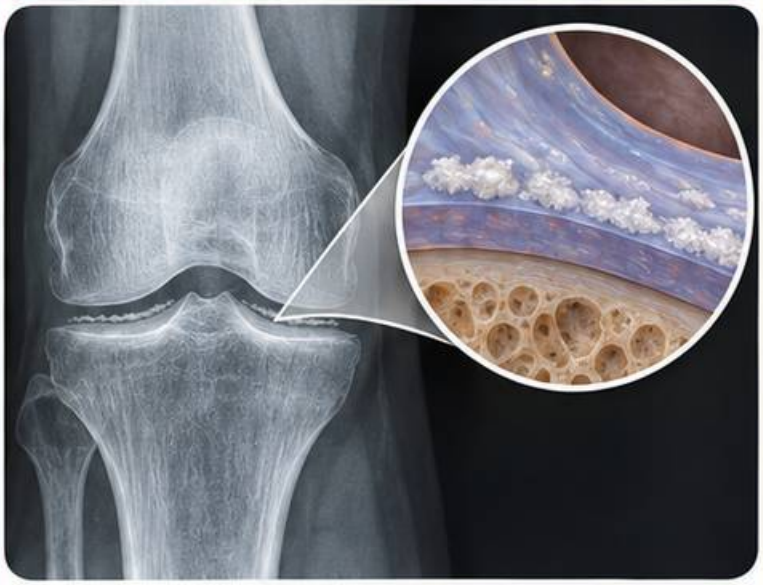

Zwapnienia chrząstki wspierają rozpoznanie. Ich brak nie wyklucza CPPD.

Moduł 2

REAKTYWNE ZAPALENIE STAWÓW

PO ZAKAŻENIU

Objawy stawowe mogą wystąpić w ciągu kilku tygodni po zakażeniu jelitowym lub moczowo-płciowym.

ROZKŁAD

Częste jest zajęcie niewielu stawów kończyn dolnych.

WSKAZÓWKI

Zapytaj o biegunkę, objawy moczowo-płciowe i ból pięt.

WIRUSOWE ZAPALENIE STAWÓW

PRZYKŁAD

Parwowirus B19 może wywołać obustronne bóle lub obrzęk stawów dłoni, stóp i kolan.

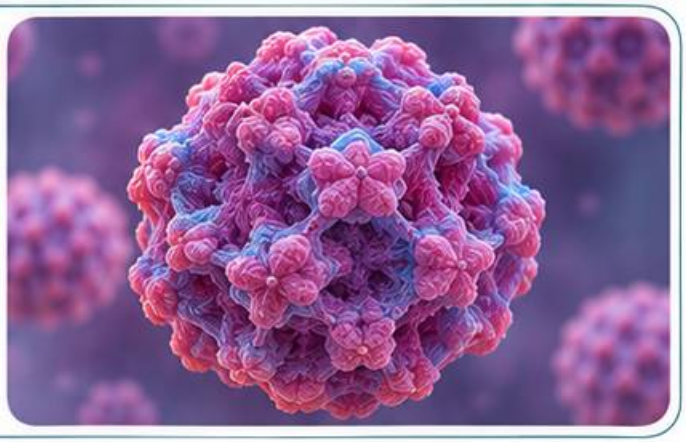

WYWIAD

Zapytaj o gorączkę, wysypkę i niedawną infekcję.

PRZEBIEG

Dolegliwości często ustępują w ciągu kilku tygodni. Utrzymujące się zapalenie wymaga dalszej oceny.

BORELIOZOWE ZAPALENIE STAWÓW

WZORZEC

Duży wysięk często obejmuje jedno kolano. Ból bywa mniejszy, niż sugeruje obrzęk.

BADANIA

Przy uzasadnionym podejrzeniu zacznij od serologii w surowicy.

UWAGA

Dodatnia serologia może odzwierciedlać przebyte zakażenie. Wynik oceń z objawami.

NAWRACAJĄCE ZAPALENIE STAWÓW

PODCZAS NAPADU

Zapisz, które stawy puchną, jak szybko i na jak długo.

MIĘDZY NAPADAMI

Sprawdź, czy objawy i obrzęk ustępują całkowicie.

PRZYCZYNY

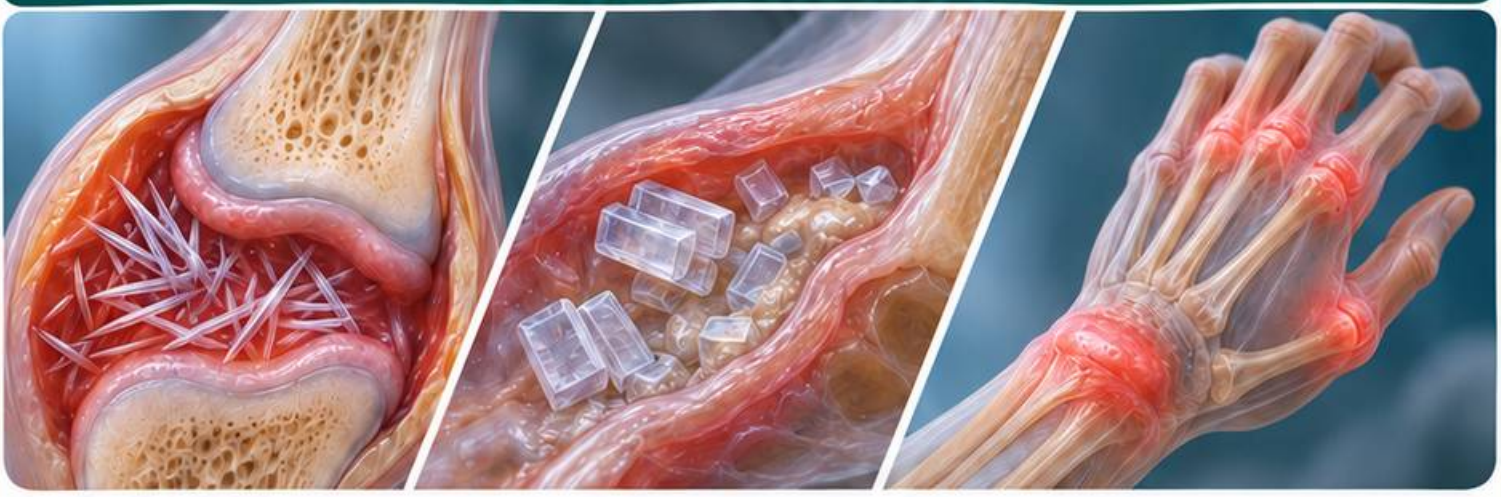

Weź pod uwagę dnę, CPPD i reumatyzm palindromiczny. W razie podejrzenia zakażenia potrzebna jest pilna ocena.

Moduł 2

KRWAWIENIE DO STAWU

OBJAWY

Nagły ból, obrzęk, uczucie napięcia i ograniczenie ruchu.

WYWIAD

Zapytaj o uraz, skazę krwotoczną i leki przeciwkrzepliwe.

UWAGA

Sam obrzęk nie odróżnia krwawienia od zakażenia lub innej przyczyny wysięku.

WCZESNE ZAPALENIE NIEZRÓŻNICOWANE

PIERWSZA OCENA

Zapalenie jest obecne, lecz obraz nie wskazuje jeszcze jednej choroby.

RYZYKO UTRWALENIA

Uwzględnij liczbę obrzękniętych stawów, CRP lub OB, RF, anty-CCP i wyniki obrazowania.

KOLEJNY KROK

Zaplanuj ocenę reumatologiczną i ponownie sprawdź rozkład zmian.

PRZEWLEKŁE ZAPALENIE JEDNEGO STAWU

OD CZEGO ZACZĄĆ?

Potwierdź, że obrzęk pochodzi ze stawu. Ustal czas trwania i związek z urazem.

CO RÓŻNICOWAĆ?

Zakażenie, chorobę krystaliczną i inne zapalne przyczyny.

CO POMAGA?

Dobierz obrazowanie i rozważ ocenę płynu stawowego, jeśli jest wysięk.

Zapalenie stawów u dzieci

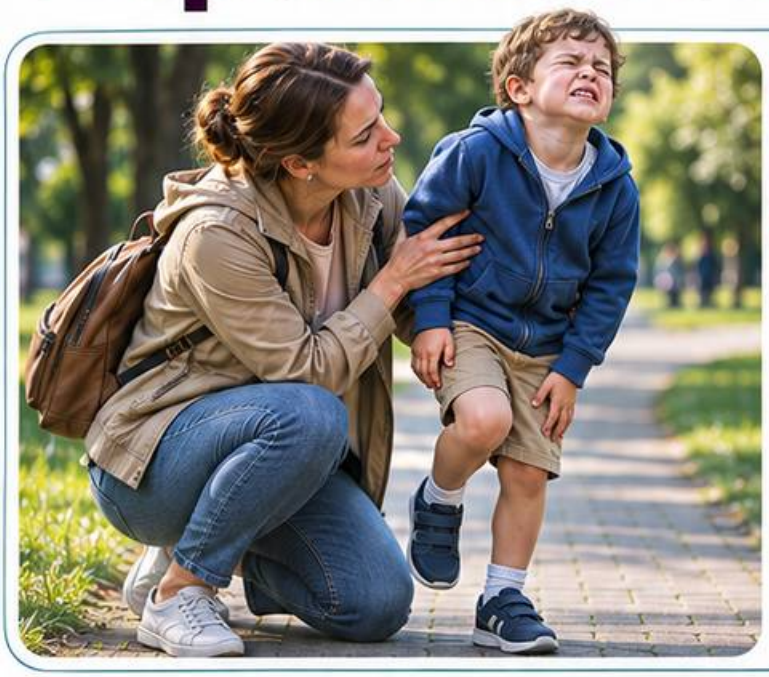

Ocena pilna

Gorączka, silny ból stawu lub odmowa obciążania kończyny mogą wskazywać na zakażenie.

Konsultacja specjalistyczna

Utrzymujący się obrzęk, sztywność poranna lub utykanie wymagają oceny pediatrycznej i rozważenia konsultacji reumatologicznej.

Badanie

Porównaj chód, obrzęk i zakres ruchu po obu stronach.

Moduł 3

Spondyloartropatie i kręgosłup

Ból osiowy

Przyczepy ścięgniste

Badania obrazowe

Zapalny ból krzyża

Typowe wskazówki

Powolny początek, ból nocny i brak poprawy po odpoczynku.

Zapytaj o ruch

Rozruszanie może przynieść ulgę.

Co dalej?

Wzorzec bólu pomaga ocenić podejrzenie spondyloartropatii.

OSIOWA SPONDYLOARTROPATIA

BEZ ZMIAN W RTG

CO OZNACZA NAZWA?

RTG nie pokazuje zmian spełniających kryteria postaci radiograficznej.

CO MOŻE POMÓC?

Rezonans może ujawnić cechy zapalenia.

WAŻNE

Prawidłowe RTG nie wyklucza choroby.

ZZSK – postać radiograficzna

GDZIE SZUKAĆ ZMIAN?

W stawach krzyżowo-biodrowych, a u części osób również w kręgosłupie.

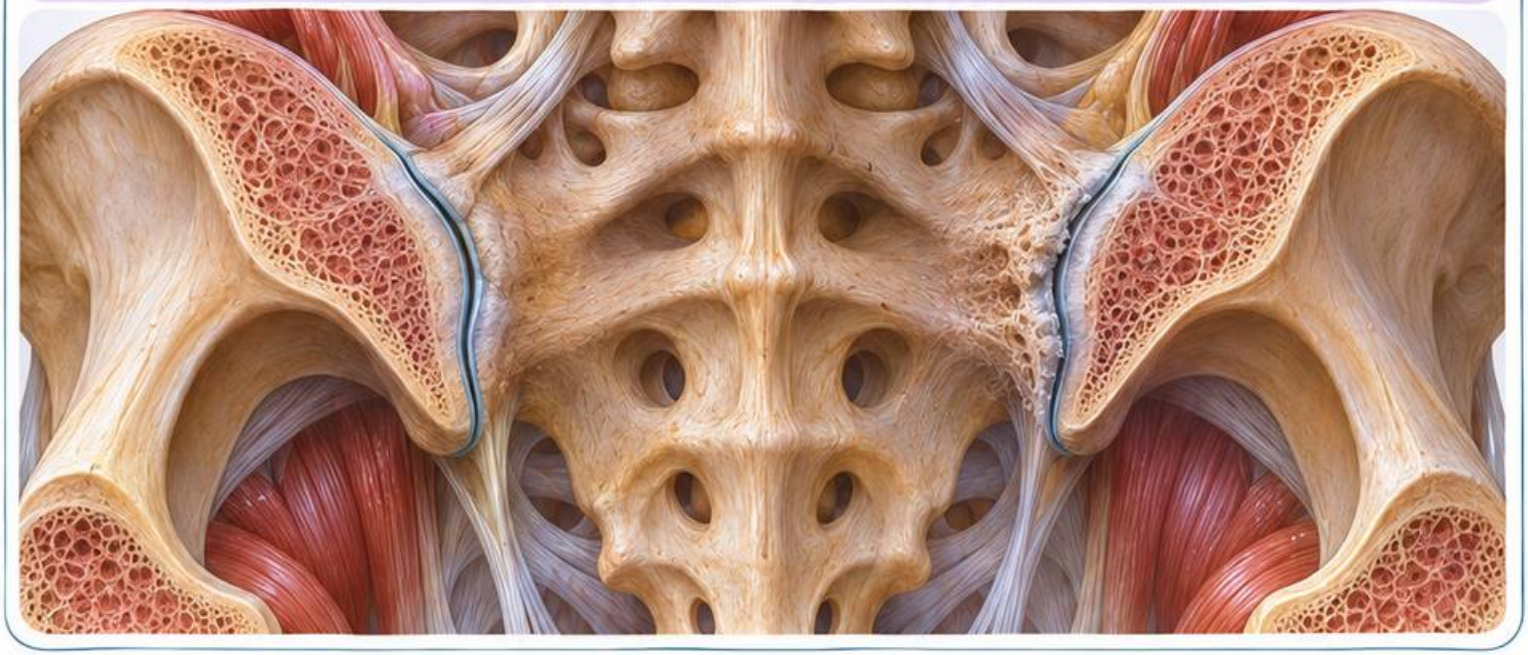

CO OCENIA RTG?

Cechy zmian strukturalnych stawów krzyżowo-biodrowych.

CO OCENIĆ KLINICZNIE?

Ból, ruchomość oraz objawy poza kręgosłupem.

STAWY KRZYŻOWO-BIODROWE

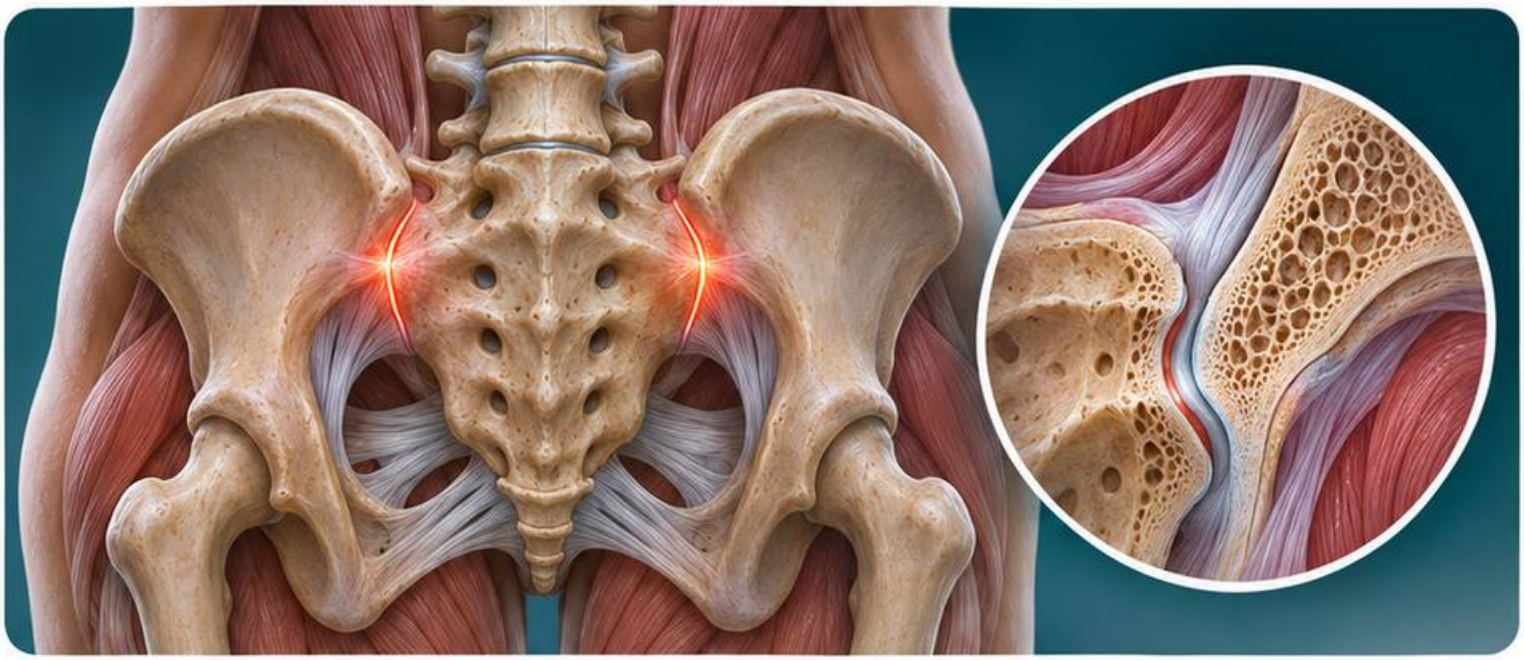

GDZIE LEŻĄ?

Łączą kość krzyżową z kośćmi biodrowymi.

GDZIE MOŻE BOLEĆ?

W dolnej części pleców lub w pośladkach.

CO POMAGA RÓŻNICOWAĆ?

Wywiad, badanie i obrazowanie dobrane do podejrzenia.

Ruchomość odcinka lędźwiowego

Skłon do przodu

Zmodyfikowana próba Schobera ocenia zmianę odległości między punktami na skórze.

Skłon w bok

Oceń obie strony i porównaj zakres ruchu.

Porównuj wyniki z tej samej metody.

RUCHOMOŚĆ SZYI I KLATKI PIERSIOWEJ

SZYJA

Sprawdź rotację w prawo i w lewo.

KLATKA PIERSIOWA

Oceń różnicę obwodu między pełnym wdechem a wydechem.

Zapisz sposób pomiaru, aby porównać kolejne wyniki.

ZAPALENIE PRZYCZEPÓW ŚCIĘGNISTYCH

GDZIE POWSTAJE?

W miejscu przyczepu ścięgna lub więzadła do kości.

JAK SIĘ OBJAWIA?

Ból i tkliwość mogą nasilać się przy ucisku lub ruchu.

CO POMAGA?

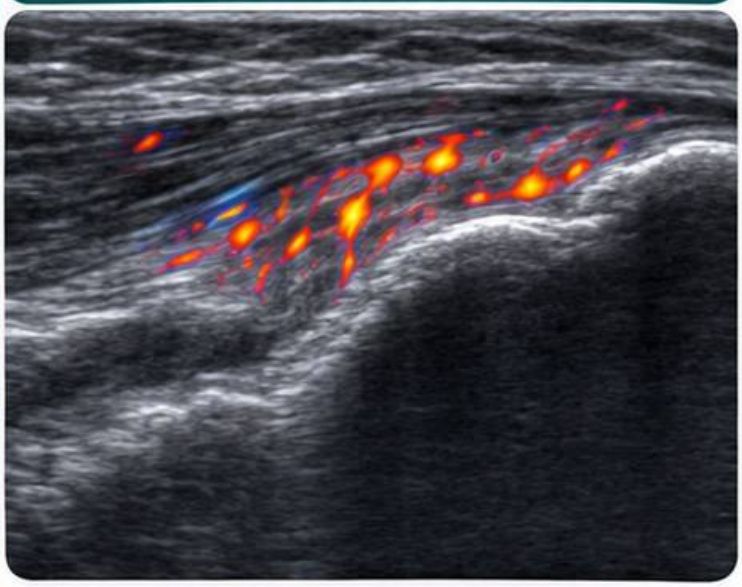

Oceń obciążenie i inne cechy spondyloartropatii. Pomocne bywa USG.

PRZYCZEP ŚCIĘGNA ACHILLESA

GDZIE BADAĆ?

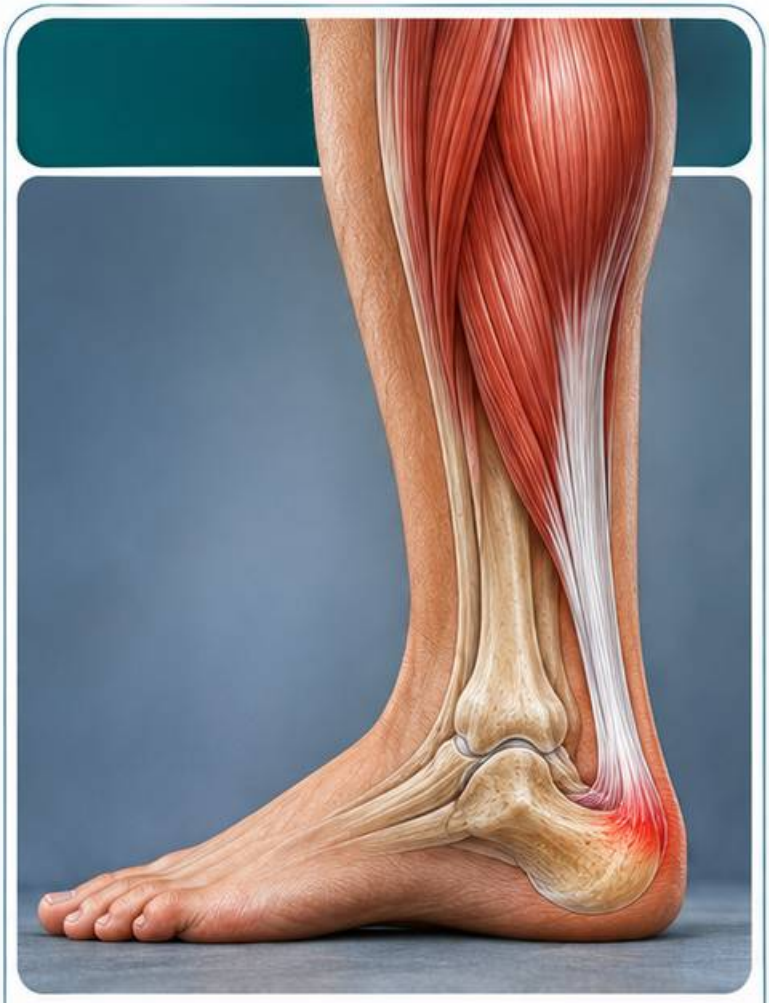

Z tyłu pięty, w miejscu przyczepu do kości piętowej.

O CO ZAPYTAĆ?

O wysiłek, uraz i objawy w innych okolicach.

Podobny ból może wynikać z przeciążenia lub zapalenia.

Obwodowa spondyloartropatia

Czego szukać?

Zapalenia stawów, przyczepów lub całego palca.

Typowy rozkład

Często asymetrycznie, z zajęciem kończyn dolnych.

Pytaj o łuszczycę, choroby jelit i zapalenie błony naczyniowej oka.

ZAPALENIE STAWÓW W CHOROBACH JELIT

POSTAĆ OBWODOWA

Może obejmować kolana, kostki lub inne stawy.

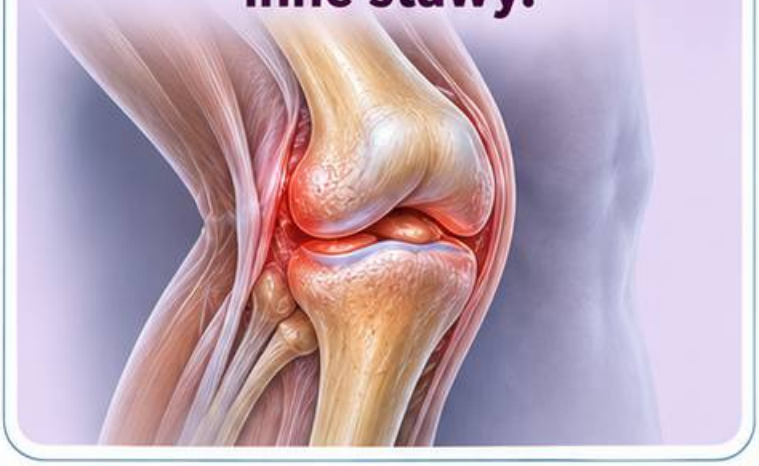

POSTAĆ OSIOWA

Może zajmować kręgosłup i stawy krzyżowo-biodrowe.

Objawy stawowe nie zawsze zmieniają się razem z jelitowymi.

ŁUSZCZYCOWA CHOROBA OSIOWA

CO MOŻE BYĆ ZAJĘTE?

Kręgosłup, stawy krzyżowo-biodrowe lub obie okolice.

CO SPRAWDZIĆ POZA KRĘGOSŁUPEM?

Skórę, paznokcie, stawy obwodowe i przyczepy.

INTERPRETUJ OBRAZOWANIE RAZEM Z OBJAWAMI.

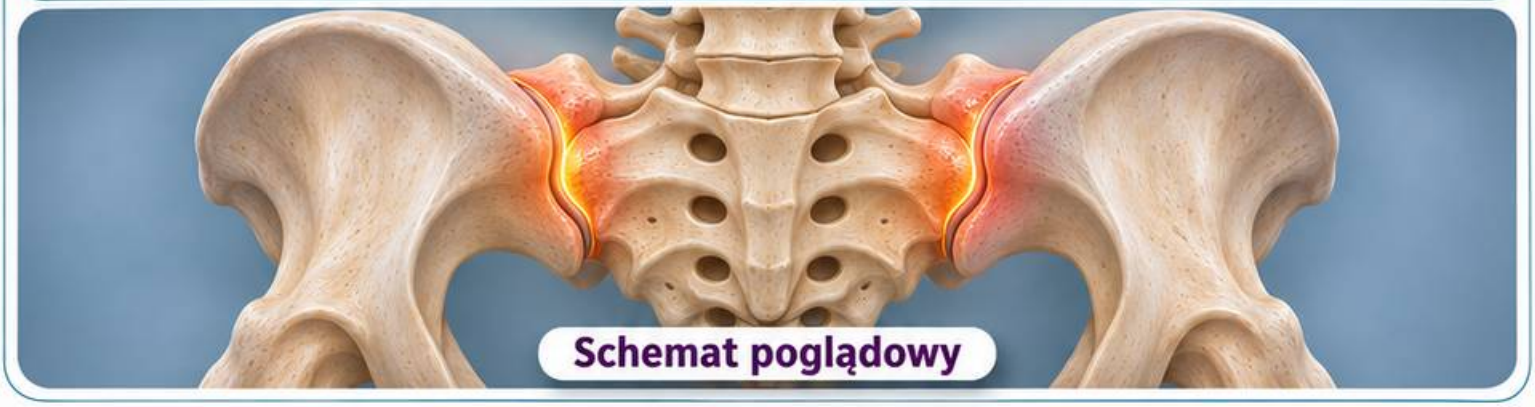

OSTRE ZAPALENIE BŁONY NACZYNIOWEJ OKA

TYPOWY SYGNAŁ

Ból oka, zaczerwienienie i światłowstręt.

MOŻLIWY DODATKOWY OBJAW

Pogorszenie ostrości widzenia.

Przy podejrzeniu potrzebna jest ocena okulistyczna tego samego dnia.

RTG STAWÓW KRZYŻOWO-BIODROWYCH

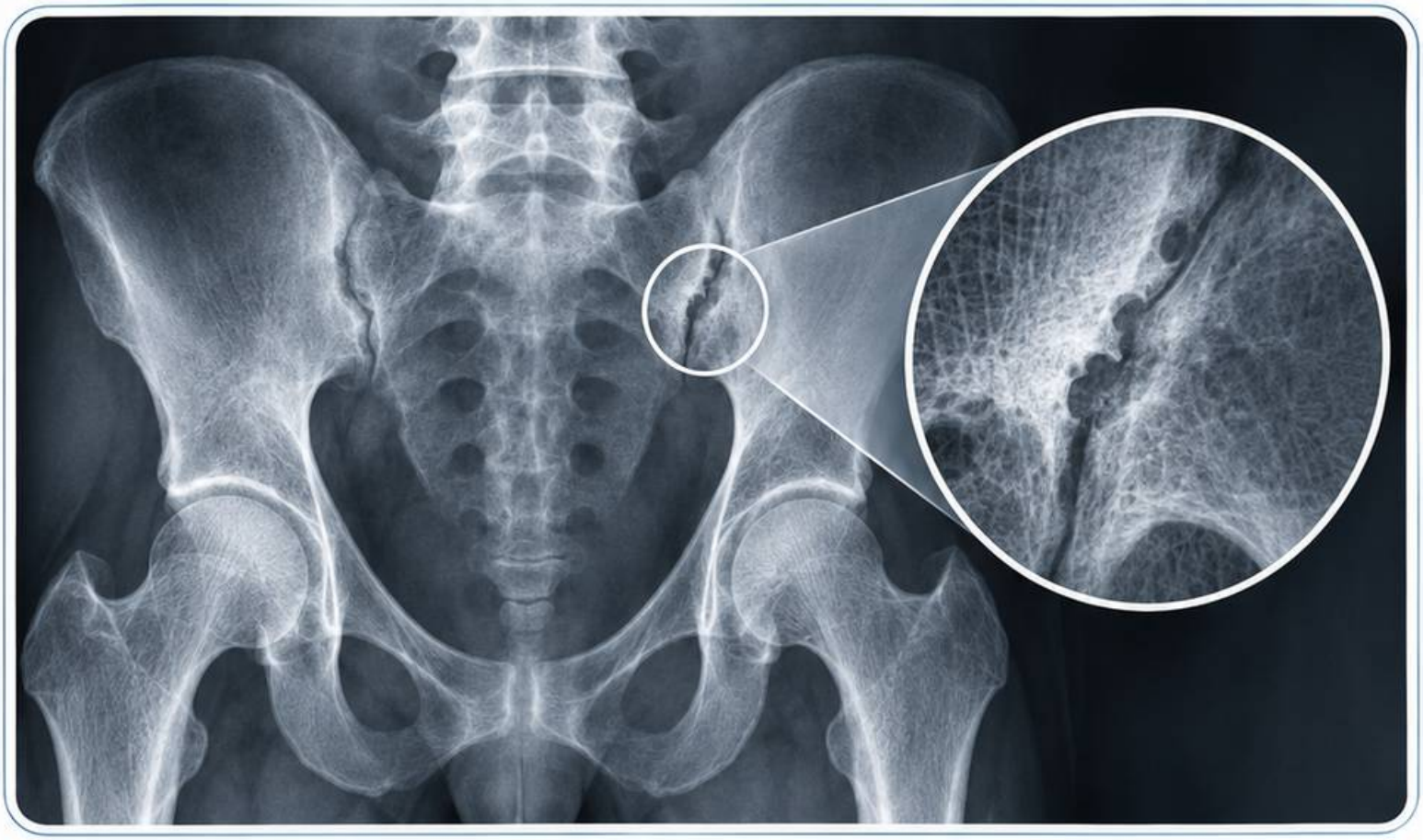

CO POKAZUJE?

Zmiany strukturalne, np. nadżerki i sklerotyzację.

CO OGRANICZA OCENĘ?

Wczesne zapalenie może nie być widoczne.

Przy utrzymującym się podejrzeniu rozważa się MRI.

MRI STAWÓW KRZYŻOWO-BIODROWYCH

CECHY AKTYWNOŚCI

Sekwencje czułe na płyn pomagają ocenić obrzęk szpiku.

CECHY STRUKTURALNE

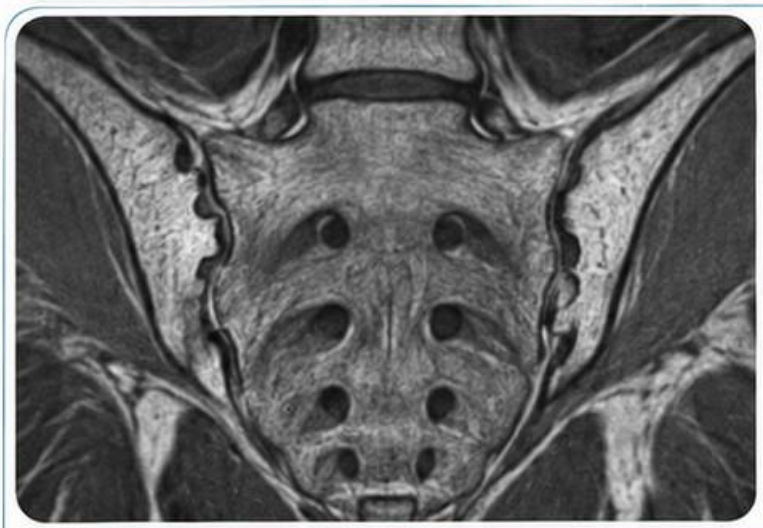

Obrazy T1 pomagają ocenić m.in. nadżerki.

Wynik odczytuj w kontekście klinicznym.

Schemat poglądowy

Zmiany przeciążeniowe na MRI

CO MOŻE PRZYPOMINAĆ ZAPALENIE?

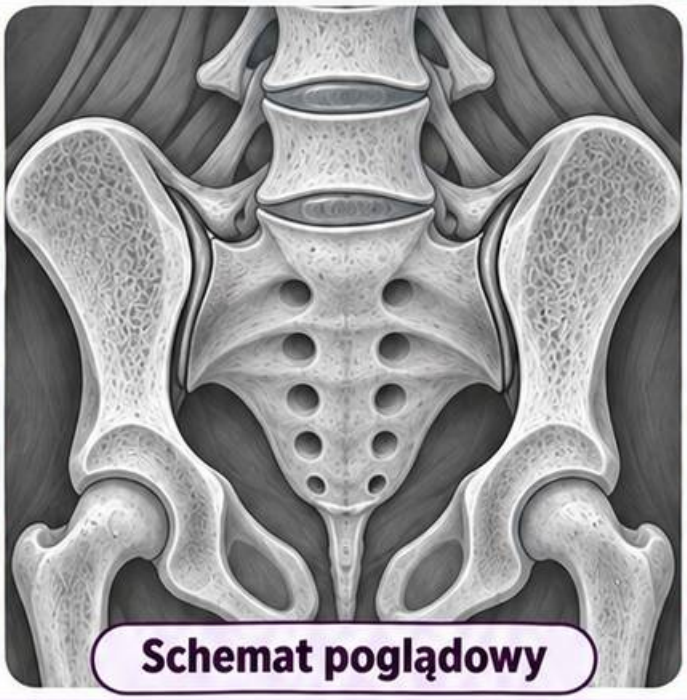

Schemat poglądowy

Obrzęk szpiku po przeciążeniu lub po porodzie.

CO POMAGA W OCENIE?

Położenie, rozległość zmian i wywiad kliniczny.

Sam obrzęk szpiku nie rozstrzyga.

HLA-B27 w kontekście klinicznym

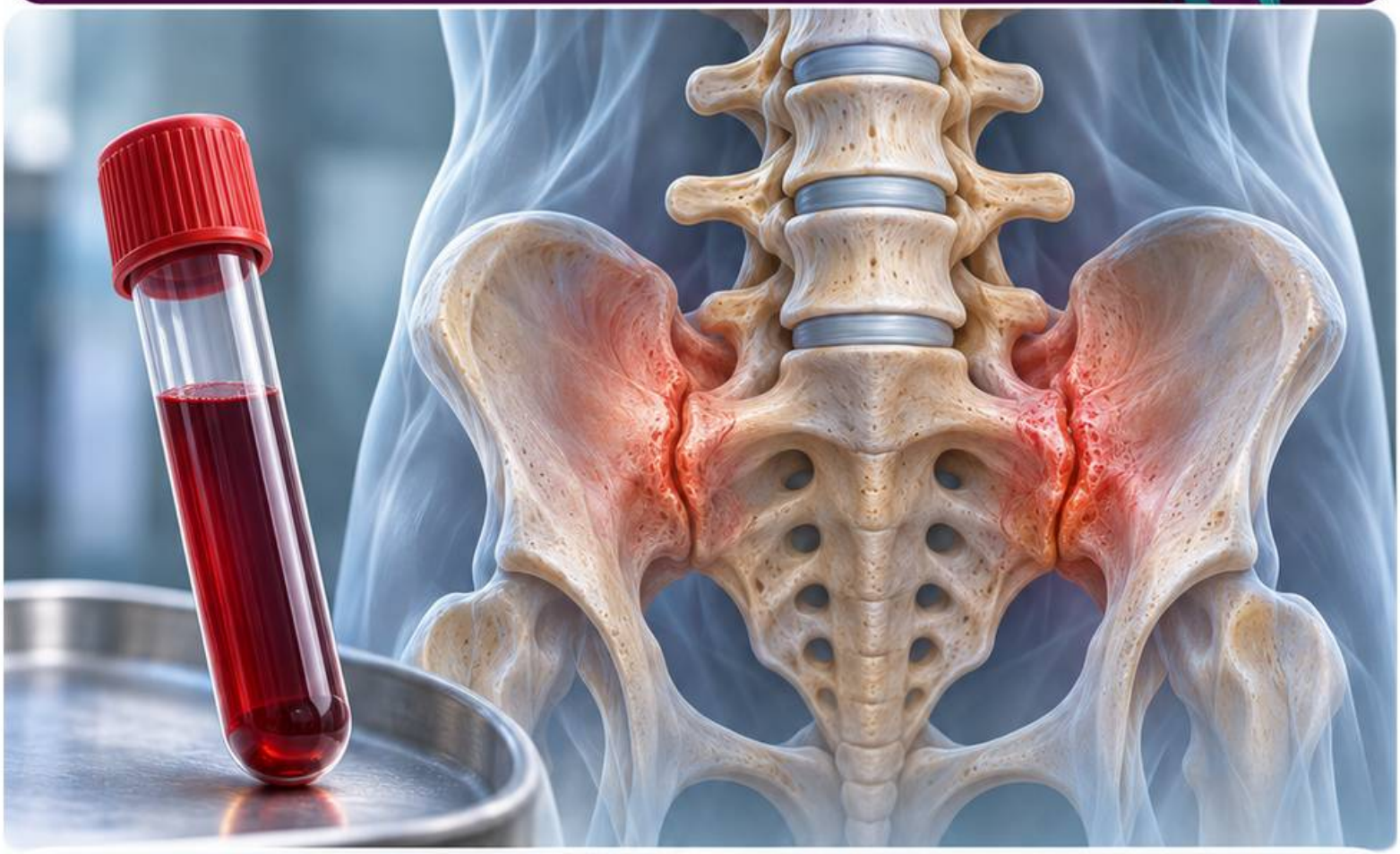

WYNIK DODATNI

Wspiera podejrzenie przy zgodnych objawach.

WYNIK UJEMNY

Nie wyklucza spondyloartropatii.

OCEŃ CAŁOŚĆ

Połącz wynik z wywiadem, badaniem i obrazowaniem.

SYGNAŁY ALARMOWE W BÓLU KRĘGOSŁUPA

NATYCHMIASTOWA OCENA

Nowe zaburzenia oddawania moczu lub czucia w kroczu.

PILNA OCENA

Gorączka z silnym bólem pleców lub podejrzenie złamania.

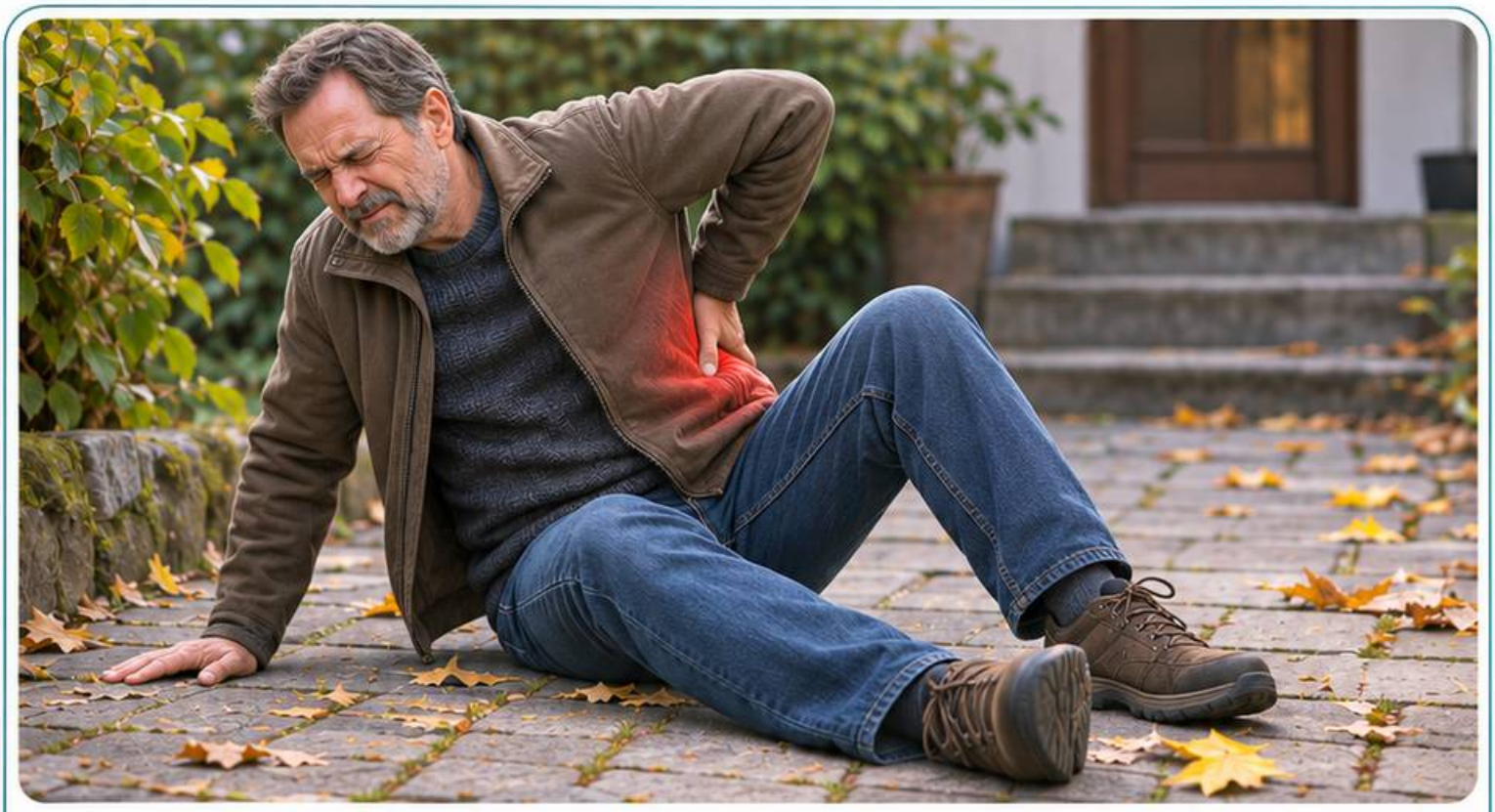

Szukaj przyczyny, zwłaszcza przy nowych objawach.

Moduł 4

Układowe choroby autoimmunologiczne

Objawy narządowe

Badania laboratoryjne

Autoprzeciwciała

TOCZEŃ RUMIENIOWATY UKŁADOWY

CO ZWRACA UWAGĘ?

Zmiany skórne, dolegliwości stawowe i nieprawidłowości w morfologii.

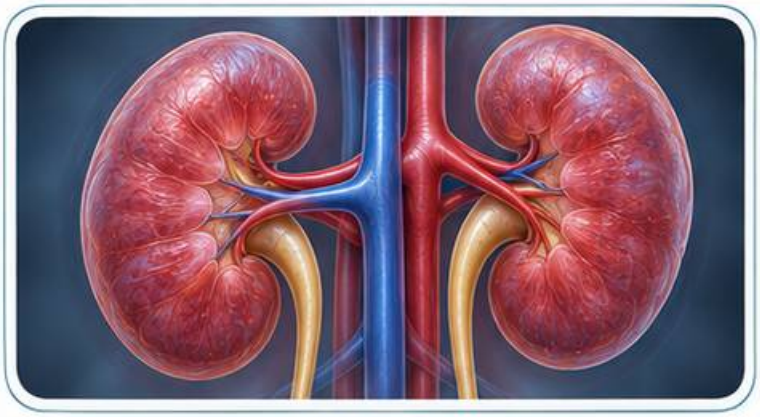

JAKIE BADANIA POMAGAJĄ?

ANA, przeciwciała swoiste, C3 i C4 oraz badanie moczu.

Szukaj zajęcia narządów, nawet przy niewielkich dolegliwościach.

ZMIANY SKÓRNE W TOCZNIU

RUMIEŃ NA TWARZY

Może obejmować policzki i grzbiet nosa.

ZMIANY KRĄŻKOWE

Mogą pozostawiać blizny i przebarwienia.

Oceń rozmieszczenie zmian, reakcję na słońce i objawy poza skórą.

ZAJĘCIE STAWÓW W TOCZNIU

JAKIE OBJAWY?

Ból, poranna sztywność lub obrzęk stawów.

GDZIE SZUKAĆ?

Często w drobnych stawach rąk i nadgarstkach.

Obraz może przypominać RZS. Oceń skórę, morfologię i mocz.

TOCZNIOWE ZAPALENIE NEREK

Może długo nie dawać objawów.

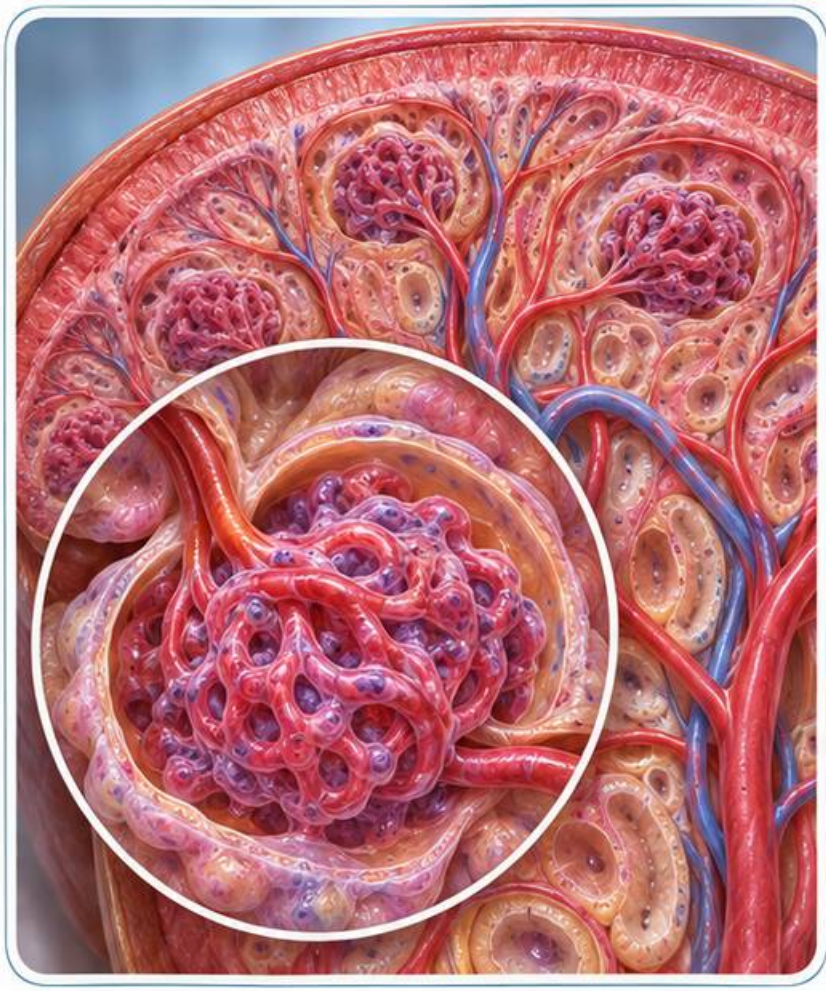

CZEGO SZUKAĆ?

Białkomoczu, krwinkomoczu i pogorszenia filtracji.

CO OCENIĆ?

Mocz, kreatyninę, eGFR, ciśnienie, C3, C4 i anty-dsDNA.

Podejrzenie zajęcia nerek wymaga szybkiej oceny.

CYTOPENIE W TOCZNIU

MORFOLOGIA

Sprawdź hemoglobinę, leukocyty i płytki.

MOŻLIWE PRZYCZYNY

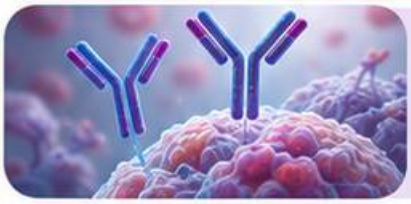

Aktywność tocznia, leki i zakażenia mogą dawać podobny obraz.

Spadek hemoglobiny wymaga oceny przyczyny, w tym możliwości hemolizy.

ZESPÓŁ ANTYFOSFOLIPIDOWY

OBRAZ KLINICZNY

Zakrzepica lub określone powikłania położnicze.

BADANIA

Antykoagulant toczniowy, antykardiolipinowe i anty-β2GPI.

Potwierdź utrzymywanie się przeciwciał w odstępie co najmniej 12 tygodni.

ZESPÓŁ SJÖGRENA

TYPOWY OBRAZ

Suchość oczu lub ust, czasem z bólem i zmęczeniem.

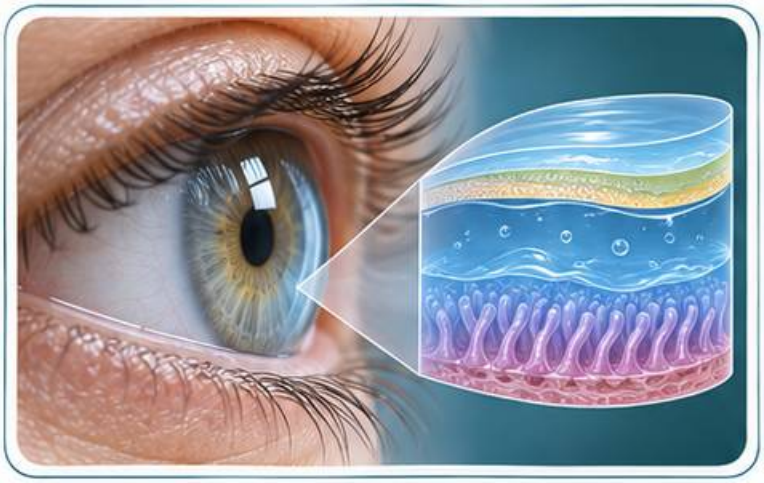

CO POMAGA W OCENIE?

Anty-SSA, testy łzowe i ocena wydzielania śliny.

Sprawdź leki i poszukaj objawów poza gruczołami.

SUCHOŚĆ OKA

O co zapytać?

Pieczenie, uczucie piasku pod powiekami i zmienne widzenie.

Badanie okulistyczne

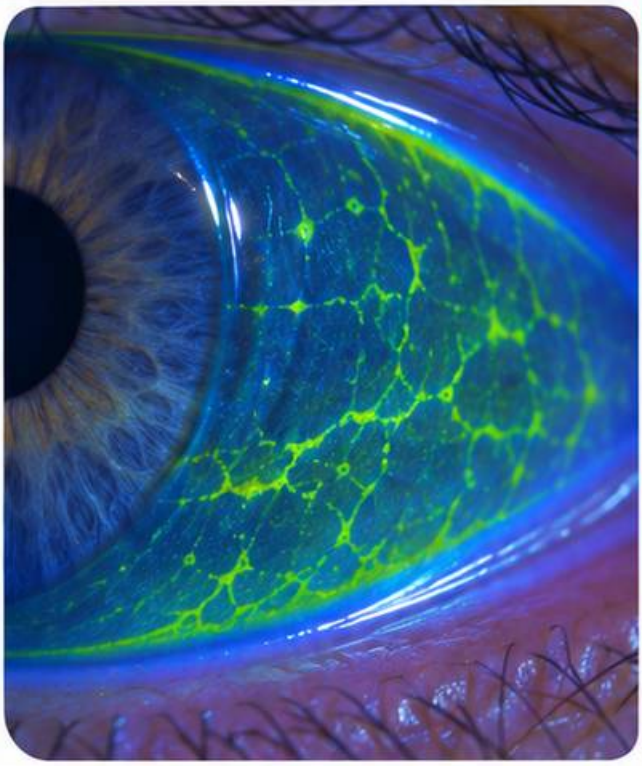

Test Schirmera ocenia wydzielanie łez, a barwienie pomaga ocenić powierzchnię oka.

Silny ból oka lub nagłe pogorszenie widzenia wymaga pilnej oceny.

SUCHOŚĆ JAMY USTNEJ

WSKAZÓWKI

Potrzeba popijania suchego jedzenia i nawracająca próchnica.

CO OCENIĆ?

Stan jamy ustnej, leki i wydzielanie śliny.

Przy nowym powiększeniu ślinianki potrzebna jest ocena.

Objawy układowe zespołu Sjögrena

Poza gruczołami

Choroba może zajmować stawy, płuca, nerwy lub nerki.

Nowe dolegliwości

Przewlekły kaszel, duszność lub zaburzenia czucia wymagają oceny.

Nowe powiększenie ślinianki wymaga szybkiej diagnostyki.

Twardzina układowa

Na co zwrócić uwagę?

Objaw Raynauda, obrzęk palców i pogrubienie skóry.

Co pomaga?

Kapilaroskopia i badania swoistych autoprzeciwciał.

Oceń płuca, krążenie płucne i nerki zgodnie z ryzykiem.

POSTACIE SKÓRNE TWARDZINY

POSTAĆ OGRANICZONA

Pogrubienie skóry dystalnie od łokci i kolan. Może obejmować twarz.

POSTAĆ UOGÓLNIONA

Zmiany mogą obejmować okolice proksymalne lub tułów.

W OBU POSTACIACH OCENIAJ NARZĄDY WEWNĘTRZNE.

OBJAW RAYNAUDA

CO WIDAĆ?

Napadowe blednięcie, sinienie lub zaczerwienienie palców.

CO WYZWALA?

Najczęściej zimno lub stres.

CO SUGERUJE POSTAĆ WTÓRNĄ?

Owrzodzenia, asymetria lub nieprawidłowa kapilaroskopia.

Kapilaroskopia

Co ocenia?

Naczynia włosowate wału paznokciowego.

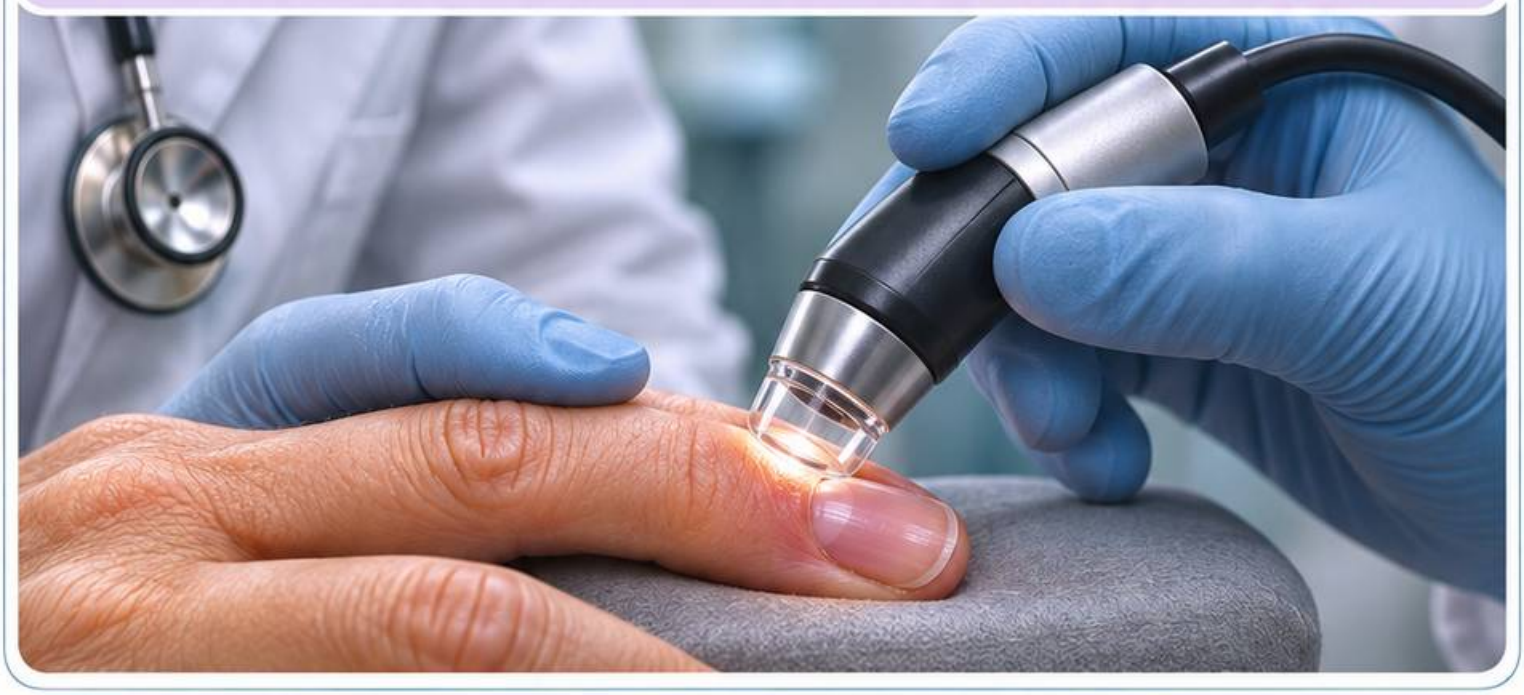

Co może budzić podejrzenie?

Powiększone pętle, mikrowylewy lub ubytek naczyń.

Wynik połącz z objawem Raynauda i badaniami autoprzeciwciał.

Choroba śródmiąższowa płuc

Możliwe objawy

Suchy kaszel lub duszność przy wysiłku.

Ocena

Tomografia wysokiej rozdzielczości i badania czynnościowe płuc.

Monitorowanie

Porównuj objawy i wyniki badań w czasie.

Nadciśnienie płucne w twardzinie

Sygnał

Narastająca duszność lub spadek tolerancji wysiłku.

Badania przesiewowe

Mogą obejmować echo serca, DLCO i NT-proBNP.

Potwierdzenie

Wymaga specjalistycznej oceny, zwykle z cewnikowaniem prawego serca.

Przełom nerkowy w twardzinie

Stan nagły

Podejrzewaj przy nagłym wzroście ciśnienia i pogorszeniu czynności nerek.

Objawy towarzyszące

Mogą wystąpić ból głowy, zaburzenia widzenia lub duszność.

Potrzebna jest natychmiastowa ocena.

Przełom może wystąpić bez znacznego wzrostu ciśnienia.

IDIOPATYCZNE MIOPATIE ZAPALNE

NA CO ZWRÓCIĆ UWAGĘ?

Osłabienie mięśni blisko tułowia, np. trudność przy wstawaniu.

BADANIA

CK, autoprzeciwciała i dalsze badania zależnie od obrazu.

Oceń też skórę, oddychanie i połykanie.

ZESPÓŁ ANTYSYNTETAZOWY

TYPOWE SKŁADOWE

Choroba śródmiąższowa płuc, zapalenie mięśni lub stawów.

CO MOŻE TOWARZYSZYĆ?

Objaw Raynauda lub szorstka skóra palców.

BADANIA

Przeciwciała antysyntetazowe, np. anty-Jo-1, wspierają ocenę.

MIESZANA CHOROBA TKANKI ŁĄCZNEJ

WCZESNE WSKAZÓWKI

Objaw Raynauda i obrzęk palców.

WYNIK POMOCNICZY

Anty-U1-RNP przy zgodnych objawach.

CO OCENIĆ?

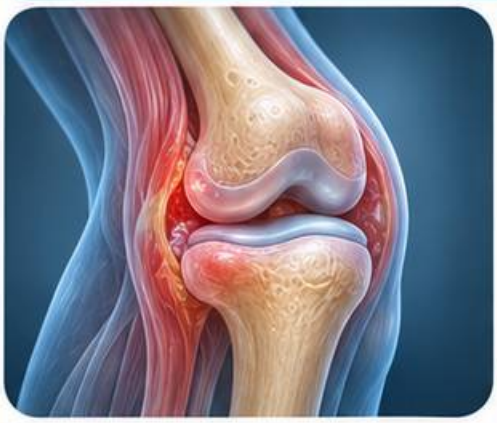

Stawy, mięśnie, płuca i ryzyko nadciśnienia płucnego.

Zespoły nakładania

Co oznacza pojęcie?

U jednej osoby współwystępują cechy różnych chorób tkanki łącznej.

Jak je oceniać?

Zapisz cechy każdej choroby i zajęte narządy.

Obraz może się zmieniać. Zaplanuj obserwację.

DOBÓR BADAŃ AUTOPRZECIWCIAŁ

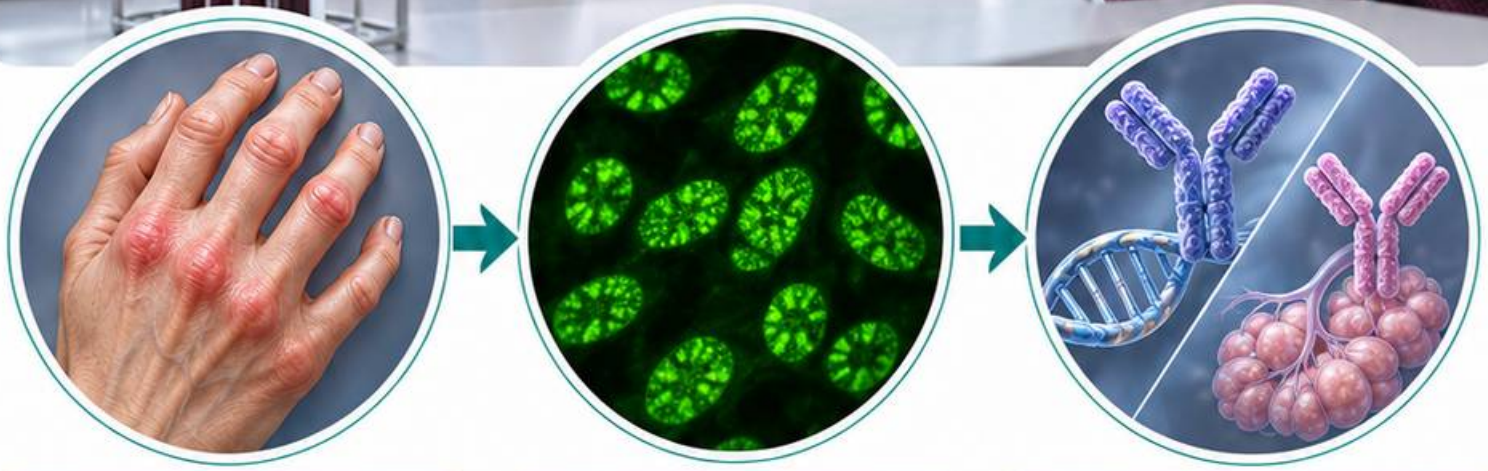

Zacznij od objawów.

ANA może pomóc przy podejrzeniu choroby układowej.

Dobierz test swoisty do obrazu klinicznego.

Przykład: anty-dsDNA przy podejrzeniu tocznia, anty-SSA przy typowej suchości.

Moduł 5

Zapalenia naczyń

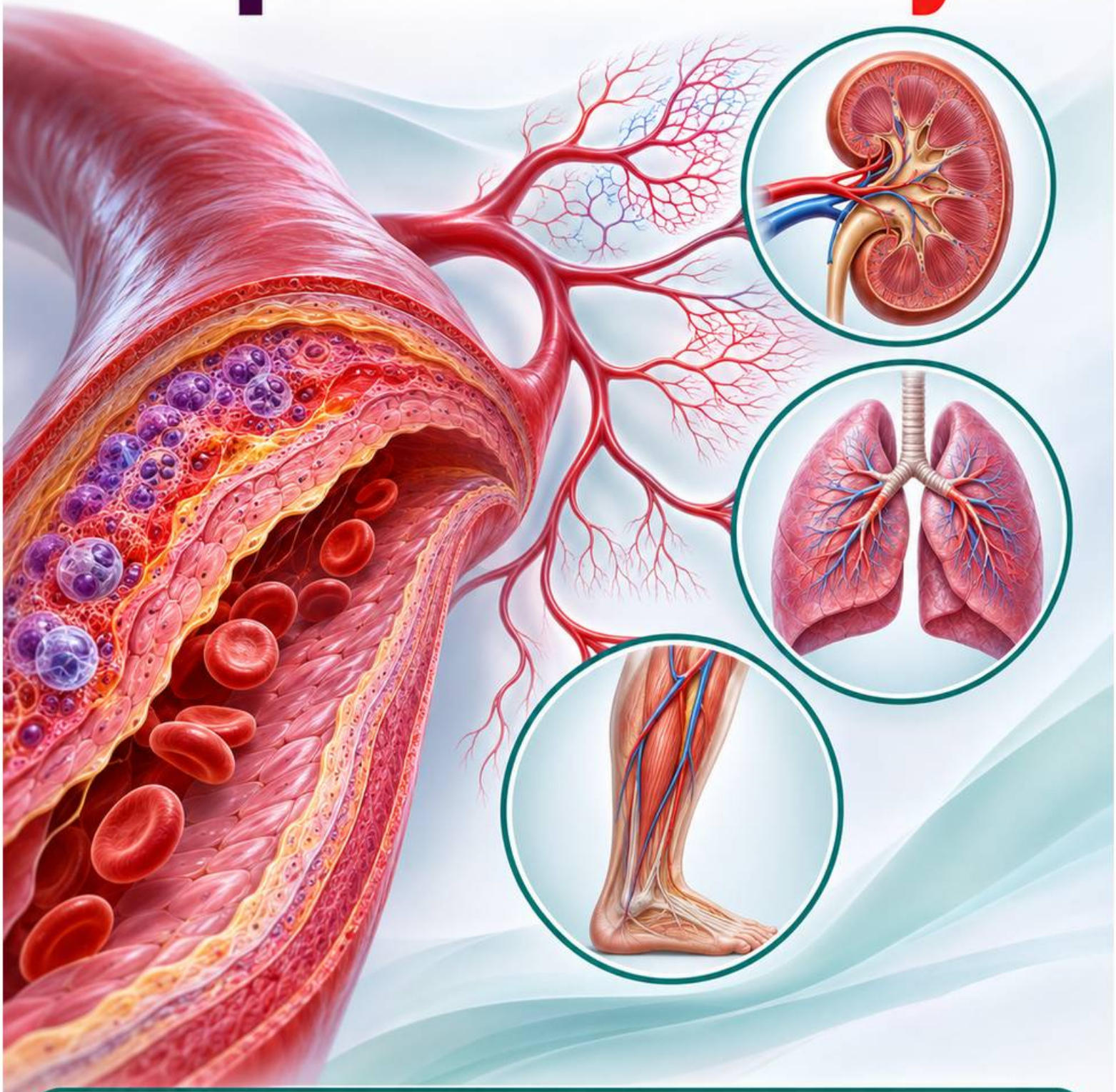

Kaliber naczynia i zajęcie narządów

DUŻE, ŚREDNIE I MAŁE NACZYNIA

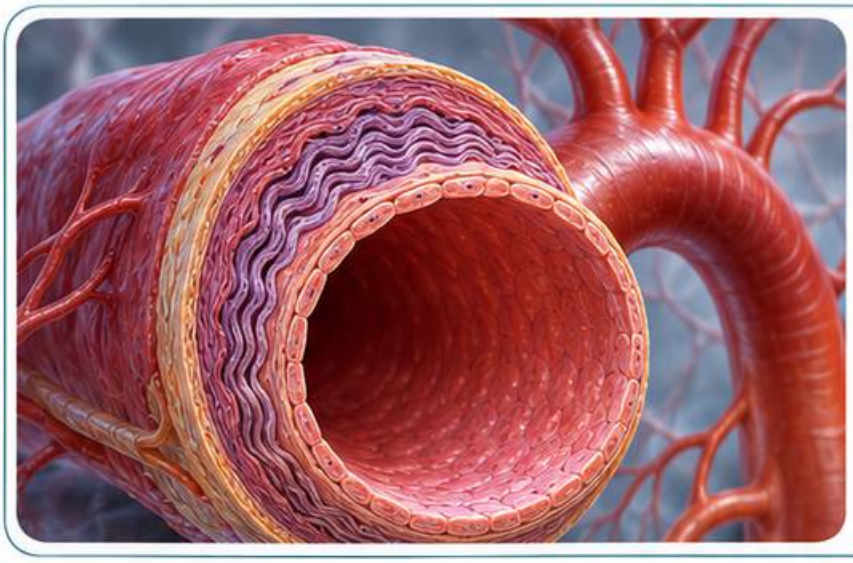

DUŻE NACZYNIA

Aorta i jej główne odgałęzienia. Przykłady: zapalenie tętnic Takayasu i olbrzymiokomórkowe zapalenie tętnic.

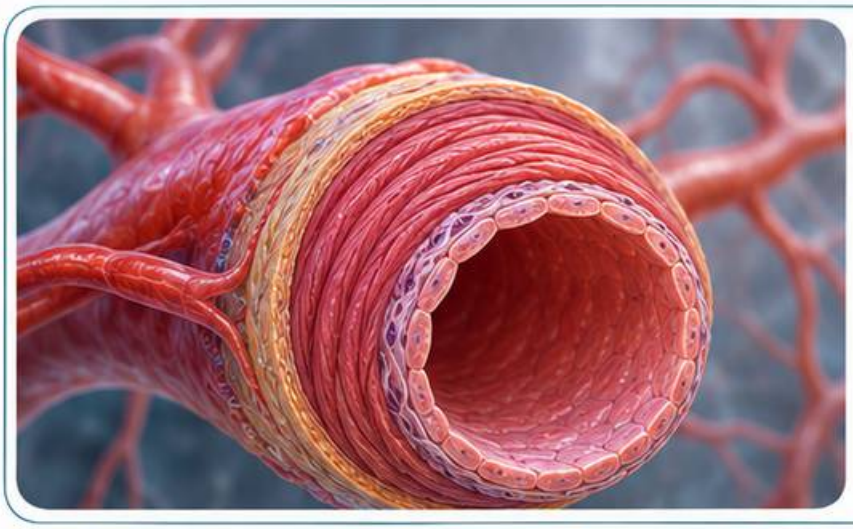

ŚREDNIE NACZYNIA

Tętnice zaopatrujące narządy. Przykłady: guzkowe zapalenie tętnic i choroba Kawasaki.

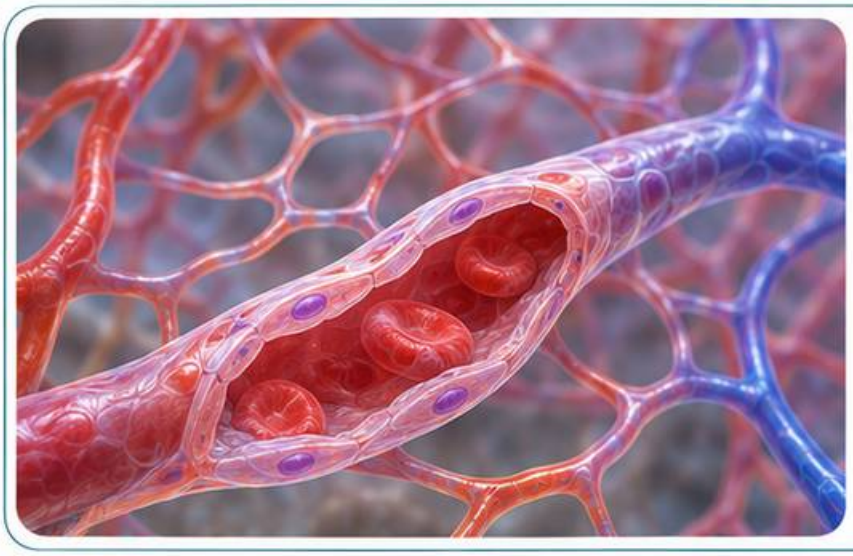

MAŁE NACZYNIA

Tętniczki, kapilary i żyłki. Przykłady: zapalenia związane z ANCA lub IgA.

Podział według dominującego kalibru. Zakresy mogą się nakładać.

Olbrzymiokomórkowe zapalenie tętnic

Wzorzec po 50. roku życia

Nowy ból głowy, tkliwość skóry głowy lub ból żuchwy podczas żucia.

Badania

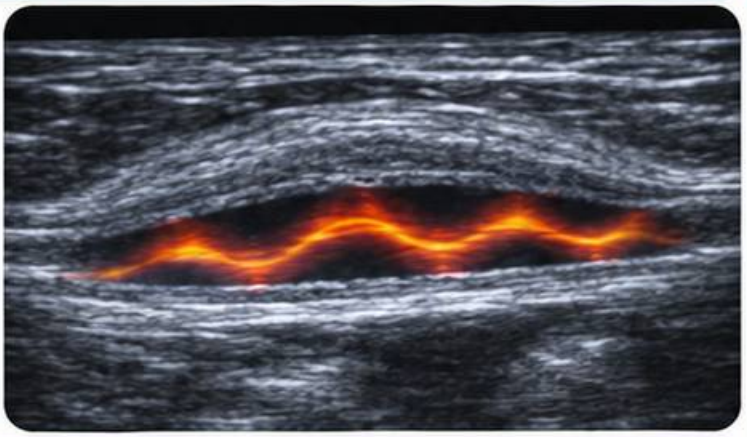

USG tętnic skroniowych i pachowych. W wybranych sytuacjach biopsja tętnicy skroniowej.

Nagłe zaburzenia widzenia wymagają natychmiastowej oceny.

ZAPALENIE TĘTNIC TAKAYASU

GDZIE SZUKAĆ ZMIAN?

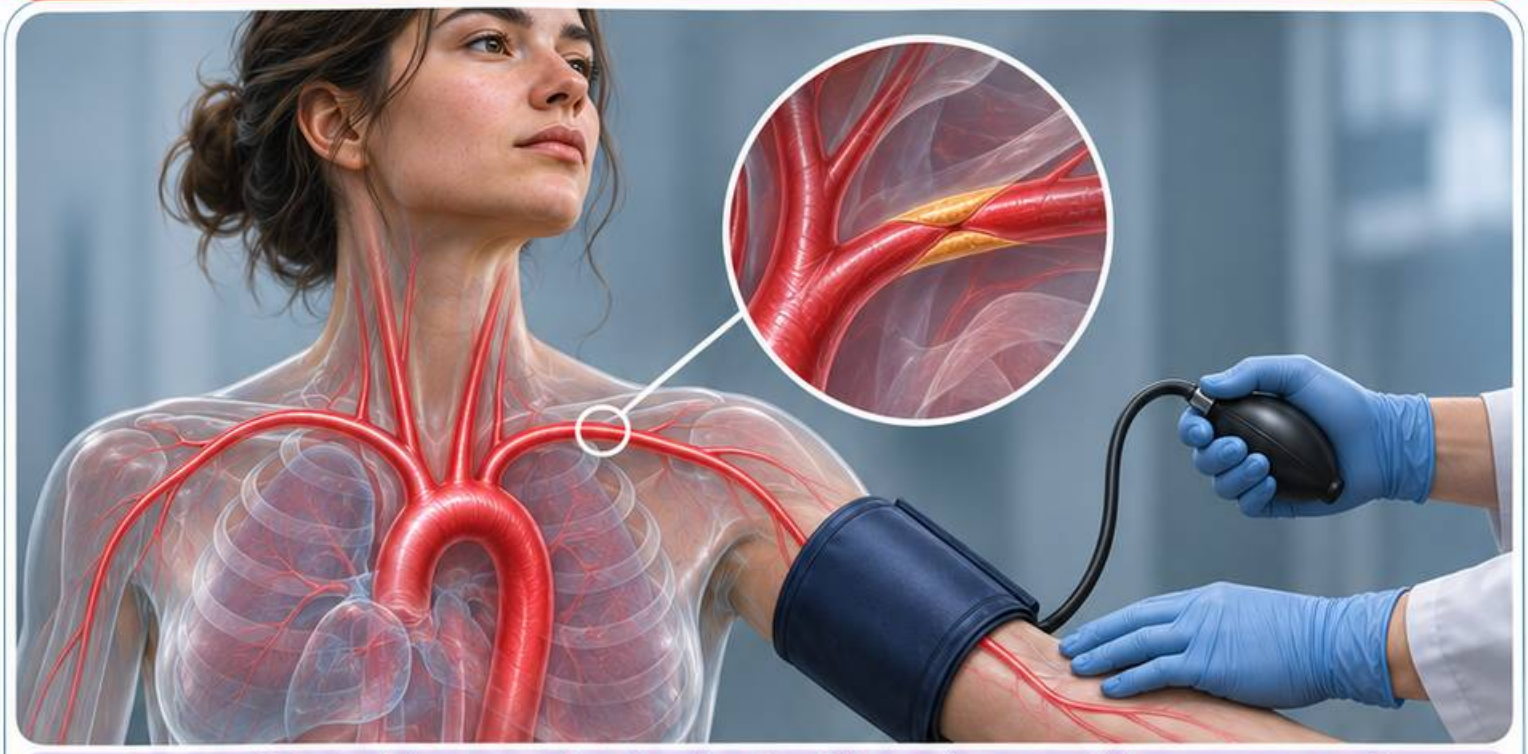

Aorta i jej główne odgałęzienia. Choroba zwykle zaczyna się u młodszych dorosłych.

CO ZWRACA UWAGĘ?

Chromanie ręki, osłabione tętno lub różnica ciśnienia między ramionami.

OBRAZOWANIE

Rezonans magnetyczny naczyń pomaga ocenić ścianę i światło tętnic.

GUZKOWE ZAPALENIE TĘTNIC

WZORZEC

Ból brzucha, siność siateczkowata, guzki skórne lub asymetryczna neuropatia.

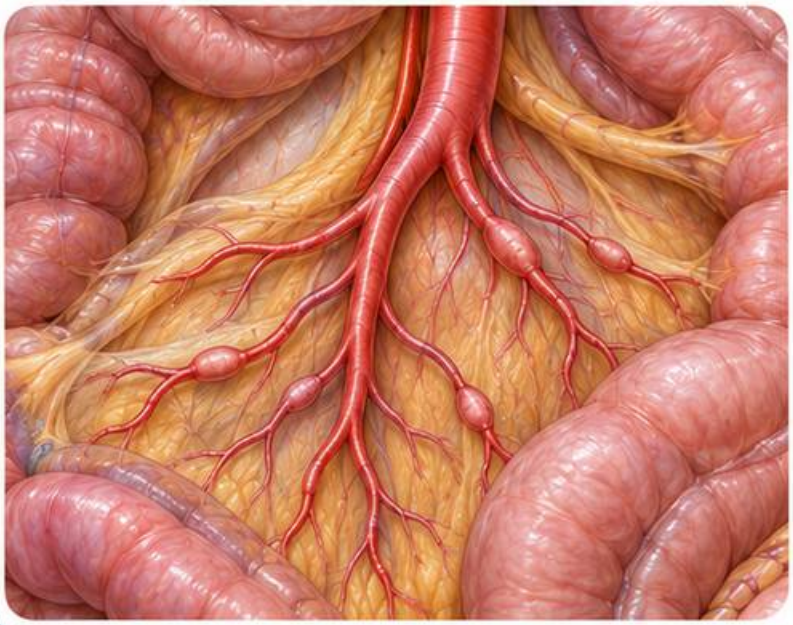

NERKI

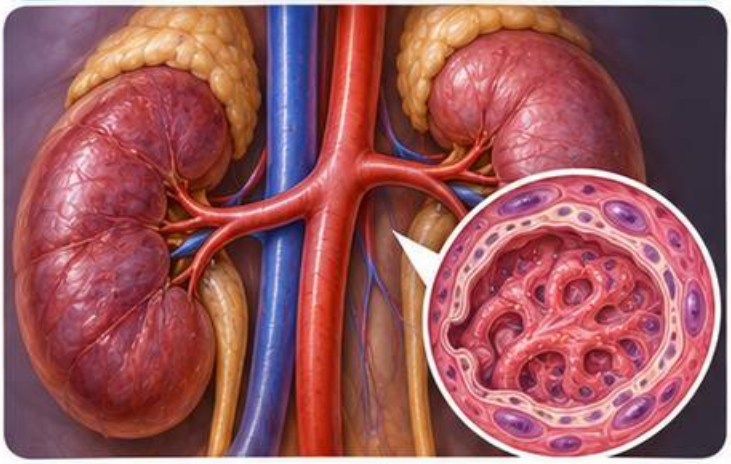

Niedokrwienie może powodować nadciśnienie. Kłębuszkowe zapalenie nerek sugeruje inny proces.

BADANIA

Obrazowanie tętnic trzewnych lub biopsja objawowej tkanki, zależnie od obrazu.

Moduł 5

CHOROBA KAWASAKI

U dziecka z gorączką

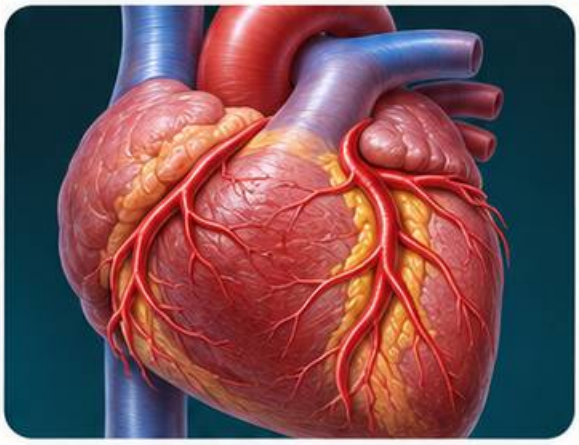

Zaczerwienione spojówki bez ropnej wydzieliny, zmiany w jamie ustnej, wysypka lub zmiany dłoni i stóp.

DLACZEGO PILNIE?

Zapalenie może uszkodzić tętnice wieńcowe.

BADANIE

Echokardiografia pomaga ocenić tętnice wieńcowe. Potrzebna jest pilna ocena pediatryczna.

ZIARNINIAKOWATOŚĆ Z ZAPALENIEM NACZYŃ

GPA

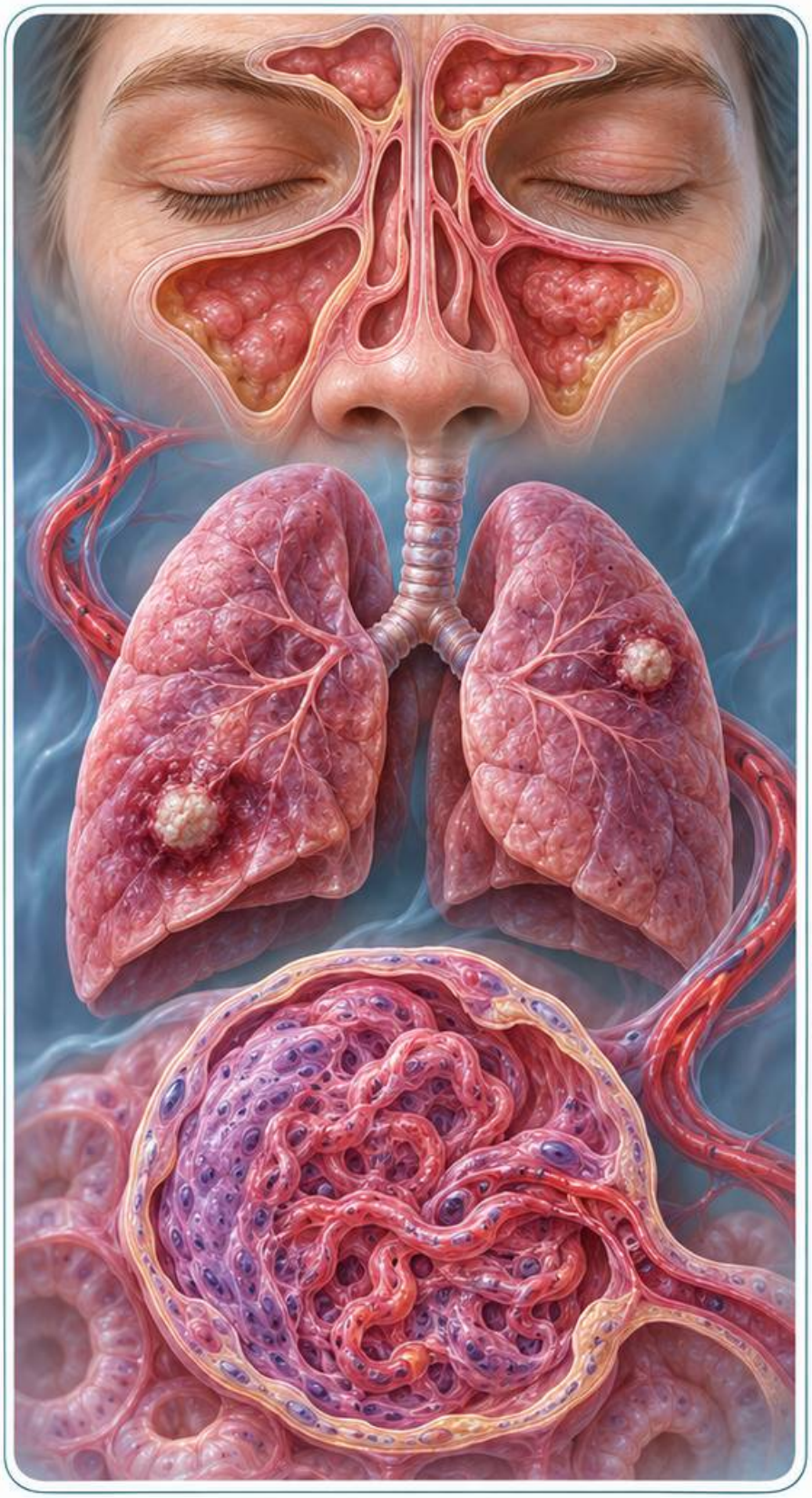

Przewlekłe objawy z nosa lub zatok, guzki płucne i kłębuszkowe zapalenie nerek.

BADANIA

PR3-ANCA często wspiera rozpoznanie. Zbadaj mocz i czynność nerek.

Krwioplucie lub szybko rosnąca kreatynina wymagają pilnej oceny.

MIKROSKOPOWE ZAPALENIE NACZYŃ

MPA

Kłębuszkowe zapalenie nerek, czasem z krwawieniem pęcherzykowym.

BADANIA

MPO-ANCA często wspiera rozpoznanie. Szukaj krwinkomoczu i białkomoczu.

Duszność i pogorszenie czynności nerek wymagają pilnej oceny.

EOZYNOFILOWA ZIARNINIAKOWATOŚĆ Z ZAPALENIEM NACZYŃ

EGPA

Astma, eozynofilia i objawy z zatok. Może dołączyć asymetryczna neuropatia.

BADANIA

Oceń liczbę eozynofilów i zajęcie narządów. ANCA mogą być ujemne.

Nowa duszność lub ból w klatce piersiowej wymagają pilnej oceny.

ZAPALENIE NACZYŃ ZWIĄZANE Z IgA

WZORZEC

Wyczuwalna plamica na nogach, bóle stawów lub brzucha.

NERKI

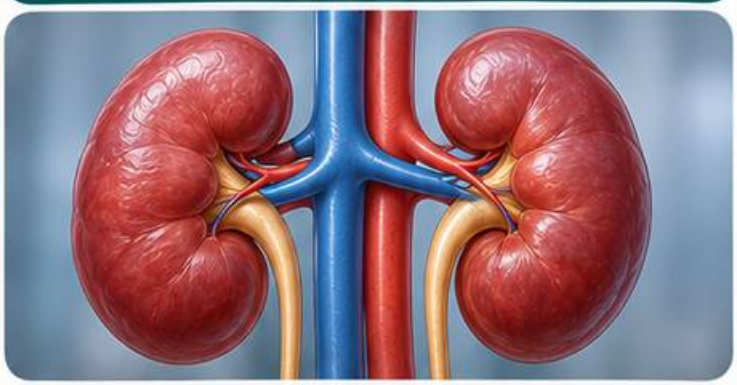

Krwinkomocz i białkomocz mogą ujawnić zajęcie nerek.

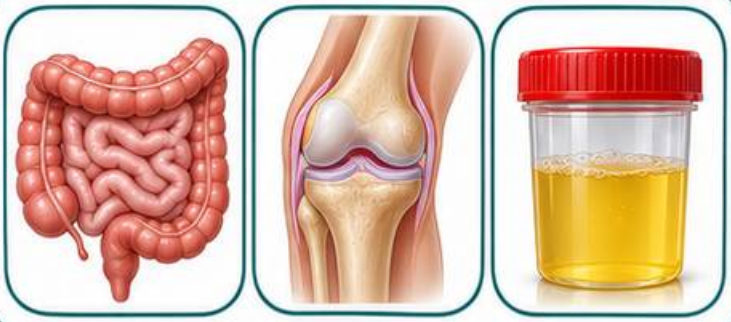

MONITORUJ

Oceń mocz, ciśnienie tętnicze i czynność nerek.

Moduł 5

KRIOGLOBULINEMICZNE ZAPALENIE NACZYŃ

WZORZEC

Plamica, bóle stawów, neuropatia lub zajęcie nerek.

BADANIA

Krioglobuliny w surowicy i niskie C4 wspierają rozpoznanie.

SZUKAJ PRZYCZYNY

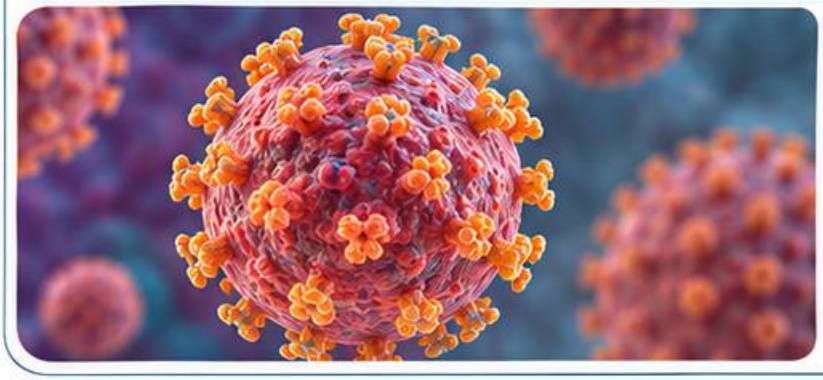

Uwzględnij między innymi zakażenie wirusem zapalenia wątroby typu C.

Skórne zapalenie małych naczyń

Typowa zmiana

Wyczuwalna plamica, najczęściej na podudziach.

Biopsja

Do histologii wybierz plamiczą grudkę bez martwicy. Do immunofluorescencji wybierz świeżą, częściowo blednącą plamę.

Oceń objawy ogólne i zbadaj mocz, by poszukać zajęcia narządów.

CHOROBA BEHÇETA

WZORZEC

Nawracające owrzodzenia jamy ustnej i narządów płciowych. Możliwe zmiany skórne, oczne i naczyniowe.

WAŻNA WSKAZÓWKA

Nawrót owrzodzeń oceniaj razem z objawami z innych narządów.

Pogorszenie widzenia wymaga pilnej oceny okulistycznej.

ZESPÓŁ PŁUCNO-NERKOWY

PŁUCA

Duszność, krwioplucie lub nowe nacieki. Krwioplucie może nie wystąpić.

NATYCHMIASTOWA OCENA SZPITALNA

NERKI

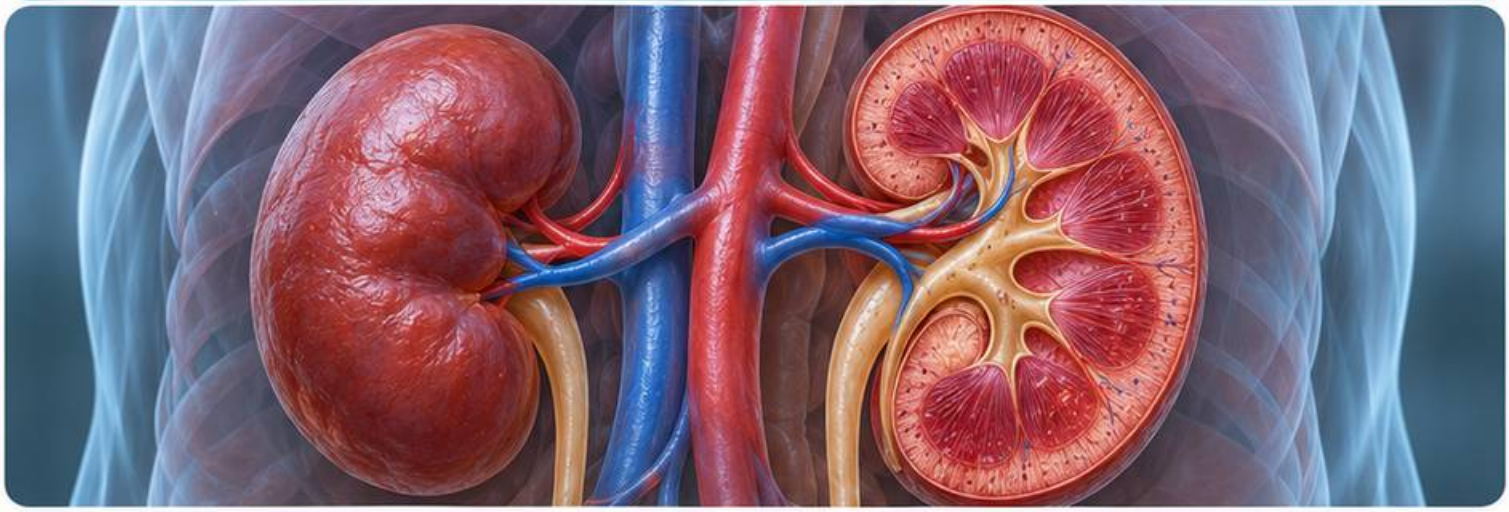

Krwinkomocz, białkomocz i szybko narastająca kreatynina.

Uwzględnij zapalenie związane z ANCA i chorobę anty-GBM.

Mononeuropatia mnoga

Wzorzec

Asymetryczne zaburzenia czucia lub siły w obszarach kilku nerwów obwodowych.

Przykład

Opadanie stopy po jednej stronie i zaburzenia czucia w palcach przeciwnej ręki.

Nowe lub narastające osłabienie wymaga pilnej oceny.

NIEDOKRWIENIE KOŃCZYN

OBJAWY PRZEWLEKŁE

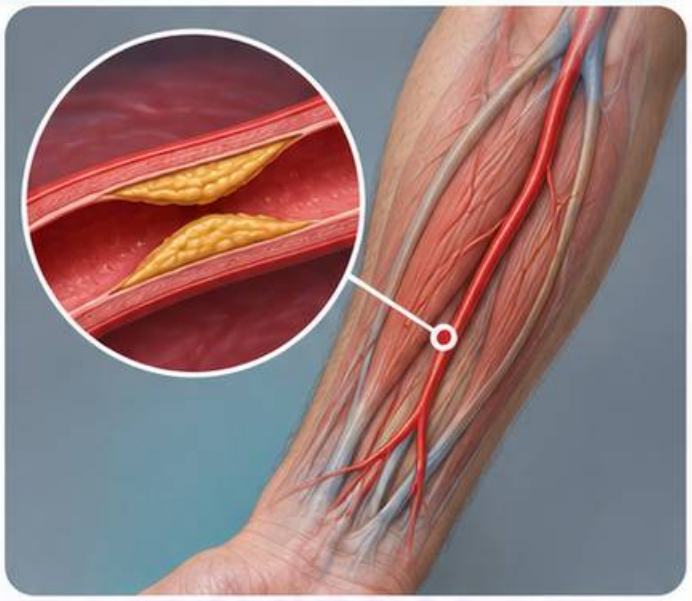

Ból wysiłkowy, osłabione tętno lub różnica ciśnienia między ramionami.

STAN NAGŁY

Nagły ból, zblednięcie, ochłodzenie, drętwienie lub osłabienie kończyny.

Natychmiastowa ocena naczyniowa przy ostrym początku.

BIOPSJA I OBRAZOWANIE W ZAPALENIACH NACZYŃ

OBRAZOWANIE

USG przy podejrzeniu olbrzymiokomórkowego zapalenia tętnic. Rezonans naczyń przy podejrzeniu zapalenia tętnic Takayasu.

BIOPSJA

Dobierz miejsce do objawów, na przykład skórę przy plamicy albo nerkę przy podejrzeniu zapalenia kłębuszków.

Badania uzupełniają ocenę kliniczną. W stanie nagłym działaj równolegle.

Moduł 6

Ból, tkanki miękkie i zespoły regionalne

Rozkład bólu, ruch i obciążenie

Fibromialgia

Wzorzec

Przewlekły ból uogólniony, zmęczenie i sen bez uczucia wypoczęcia.

Rozkład i czas trwania bólu

Ból w co najmniej 4 z 5 regionów ciała. Objawy utrzymują się co najmniej 3 miesiące.

Oceń nasilenie objawów i możliwe choroby współistniejące.

BÓL UOGÓLNIONY, SEN I ZMĘCZENIE

BÓL

Poproś o zaznaczenie bolesnych okolic na schemacie ciała.

SEN

Zapytaj, czy po przebudzeniu pacjent czuje się wypoczęty.

ZMĘCZENIE

Ustal, które codzienne czynności stały się trudniejsze.

BÓL MIĘŚNIOWY A OSŁABIENIE MIĘŚNI

BÓL MIĘŚNIOWY

Pacjent zgłasza ból. Oceń, czy ból ogranicza wysiłek.

OSŁABIENIE

Zbadaj siłę. Trudność we wstawaniu lub unoszeniu ramion może wskazywać na osłabienie proksymalne.

Narastające osłabienie wymaga wyjaśnienia.

POLIMIALGIA REUMATYCZNA

Typowy wzorzec po 50. roku życia

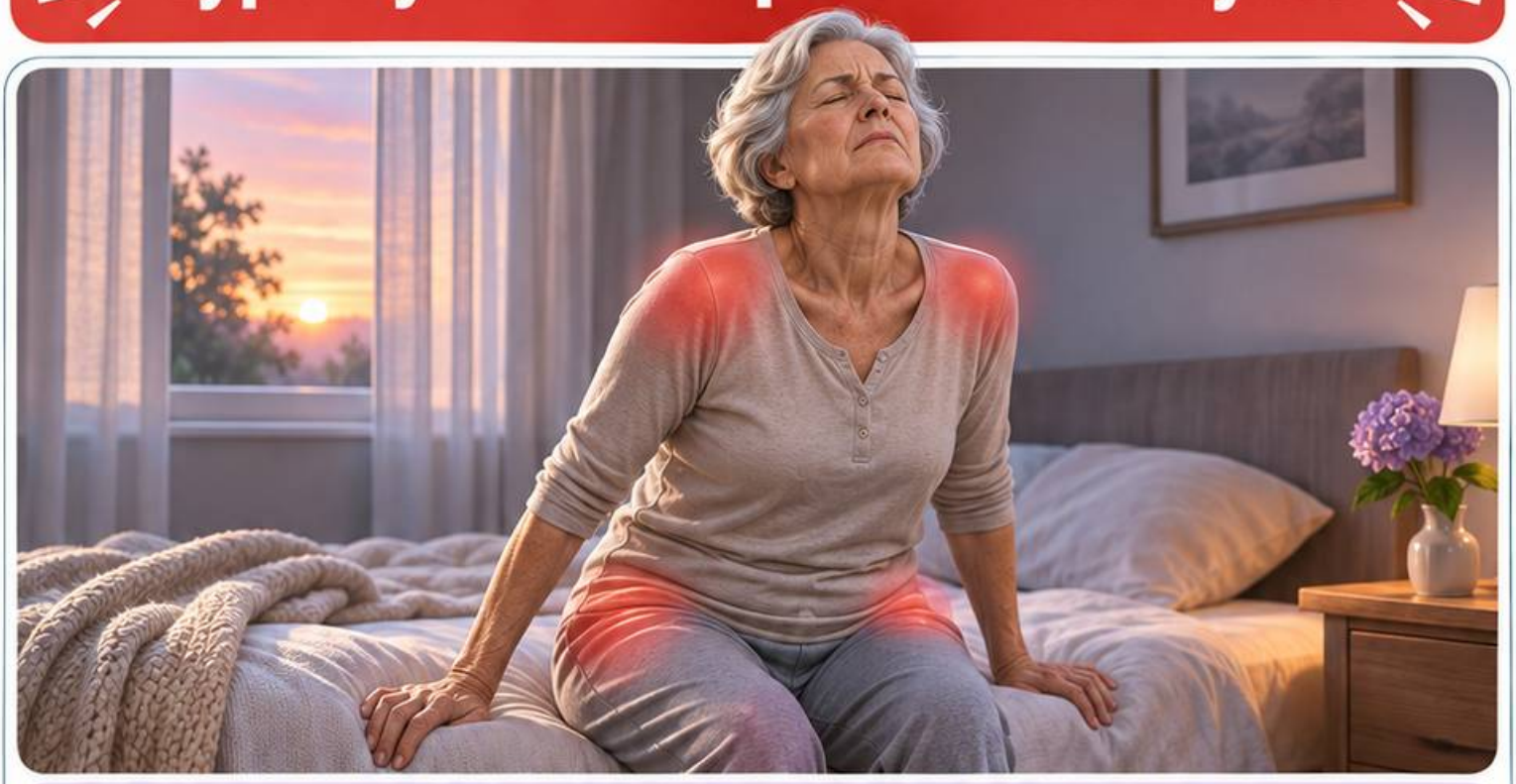

Obustronny ból barków, często także bioder, i wyraźna sztywność poranna.

BADANIA

OB i CRP zwykle są podwyższone. Sprawdź, czy występuje rzeczywisty ubytek siły.

Nowy ból głowy lub zaburzenia widzenia wymagają pilnej oceny.

BOLESNY BARK

WYWIAD

Ustal początek bólu, uraz i ruchy nasilające objawy.

RUCH

Porównaj ruch czynny i bierny. Oceń, czy dolegliwości zmienia ruch szyi.

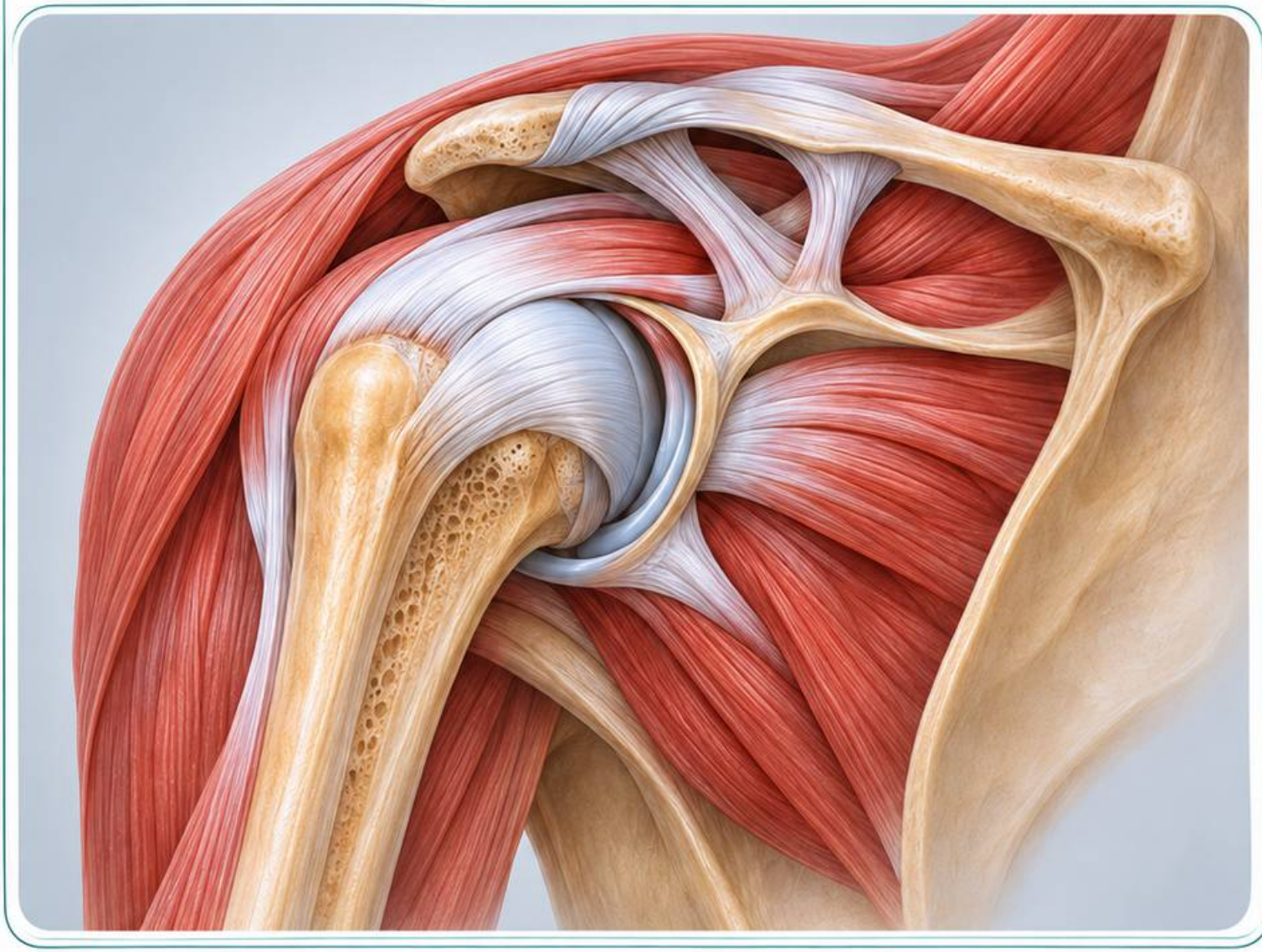

Po urazie z dużym ubytkiem siły oceń możliwość uszkodzenia stożka rotatorów.

USZKODZENIE STOŻKA ROTATORÓW

WZORZEC

Ból przy unoszeniu ramienia, czasem osłabienie odwodzenia lub rotacji zewnętrznej.

PO URAZIE

Nagłe osłabienie zwiększa podejrzenie uszkodzenia ścięgna.

OBRAZOWANIE

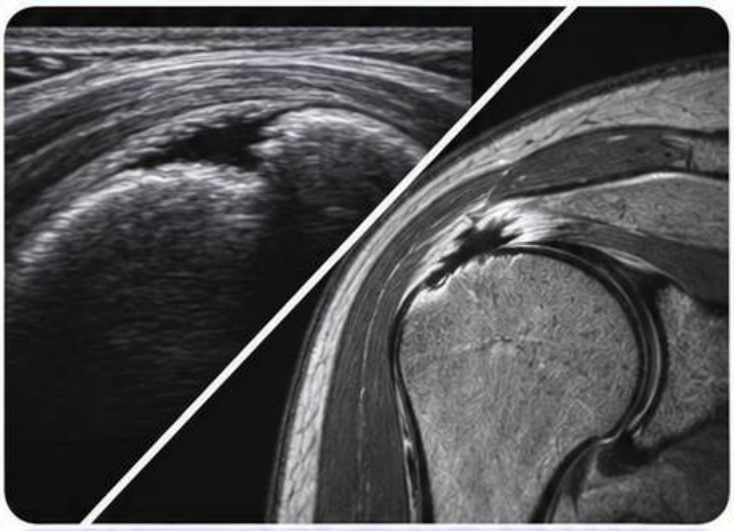

USG lub rezonans mogą pomóc potwierdzić uszkodzenie.

Zarostowe zapalenie torebki barku

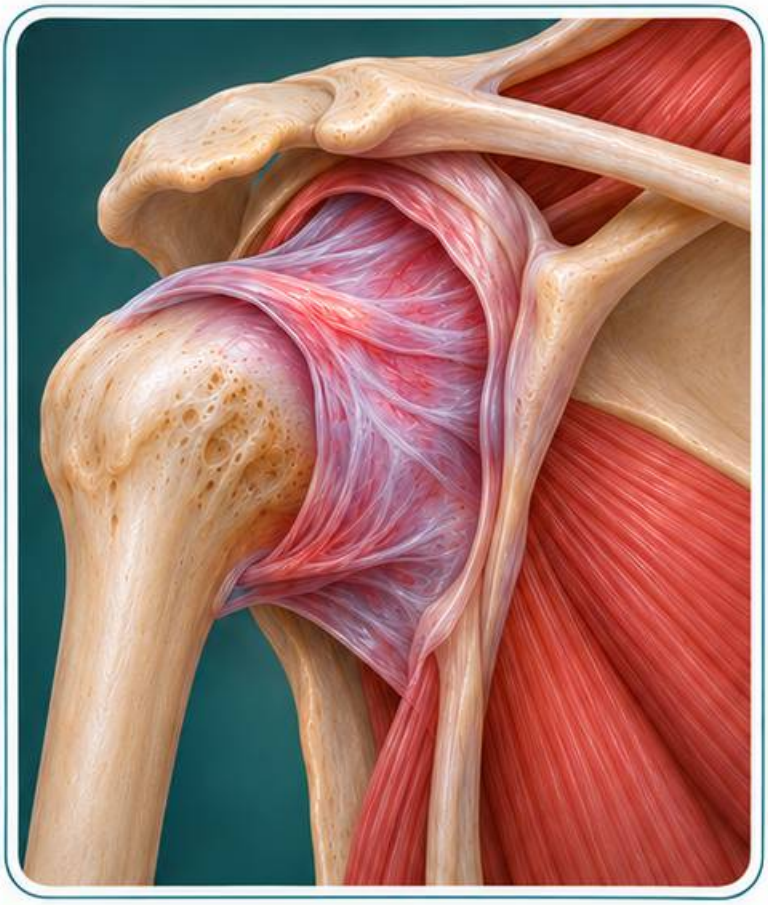

Wzorzec

Stopniowo narastający ból i sztywność barku.

Najważniejsza wskazówka

Ograniczony jest ruch czynny i bierny, zwłaszcza rotacja zewnętrzna.

Częściej współwystępuje z cukrzycą.

ZAPALENIE KALETKI

PRZYKŁAD: KALETKA ŁOKCIOWA

Miejscowy obrzęk nad wyrostkiem łokciowym.

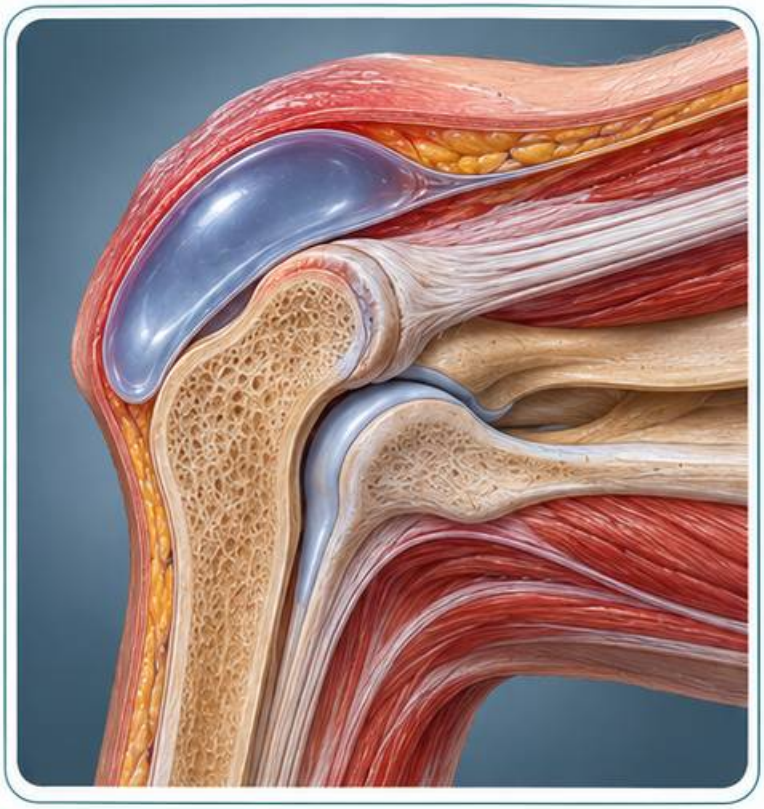

RUCH

Zgięcie i wyprost stawu często pozostają zachowane.

Bolesne zaczerwienienie i ucieplenie wymagają oceny pod kątem zakażenia.

BÓL BOCZNEJ OKOLICY BIODRA

TYPOWY WZORZEC

Ból po bocznej stronie biodra, często podczas leżenia na tym boku.

BADANIE

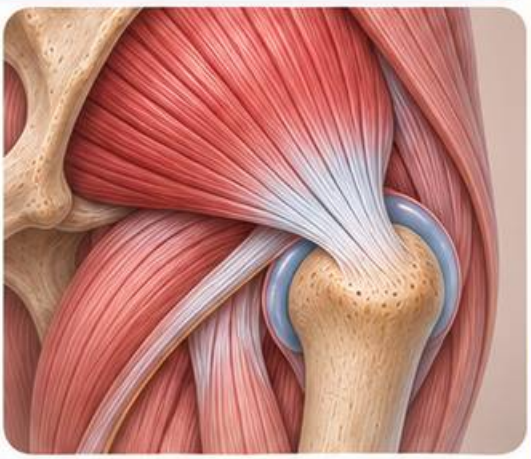

Tkliwość nad krętarzem większym. Ból może nasilać odwodzenie z oporem.

Uwzględnij ścięgna mięśni pośladkowych i kaletki.

Moduł 6

BÓL BOCZNEJ STRONY ŁOKCIA

WZORZEC PRZECIĄŻENIOWY

Tkliwość przy bocznym nadkłykciu kości ramiennej.

CO NASILA BÓL?

Chwytanie i wyprost nadgarstka przeciw oporowi.

Drętwienie lub osłabienie skłania do oceny nerwów.

BÓL PRZYŚRODKOWEJ STRONY ŁOKCIA

WZORZEC PRZECIĄŻENIOWY

Tkliwość w okolicy przyśrodkowego nadkłykcia kości ramiennej.

Co nasila ból?

Zgięcie nadgarstka lub nawracanie przedramienia przeciw oporowi.

Mrowienie palca małego i serdecznego może wskazywać na nerw łokciowy.

ZESPÓŁ CIEŚNI NADGARSTKA

ROZKŁAD OBJAWÓW

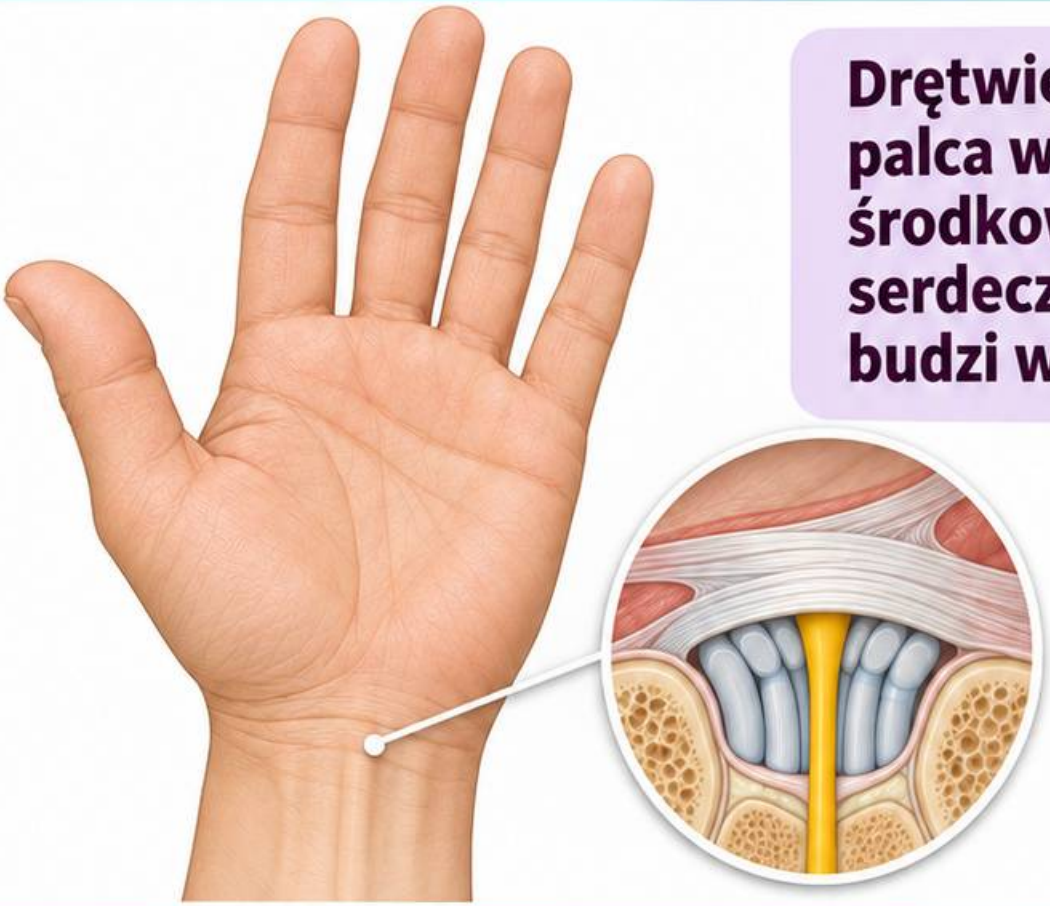

Drętwienie kciuka, palca wskazującego, środkowego i części serdecznego. Często budzi w nocy.

Badanie

Oceń czucie i siłę kciuka. Pojedyncza próba prowokacyjna nie rozstrzyga.

Utrwalone drętwienie lub osłabienie chwytu wymaga oceny.

CHOROBA DE QUERVAINA

GDZIE BOLI?

Po stronie kciuka, w okolicy wyrostka rylcowatego kości promieniowej.

CO NASILA BÓL?

Ruch kciuka, chwytanie i skręcanie nadgarstka.

Zmiany dotyczą pochewki ścięgien pierwszego przedziału prostowników.

PALEC TRZASKAJĄCY

WZORZEC

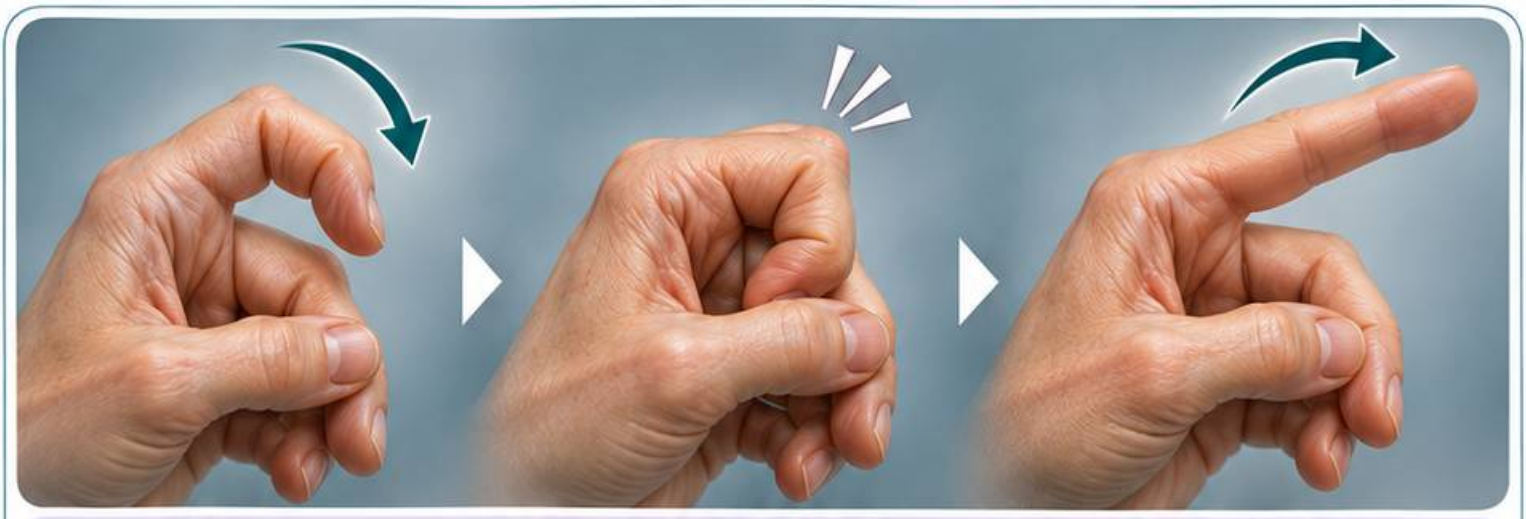

Bolesne przeskakiwanie lub blokowanie palca podczas zginania i prostowania.

GDZIE SZUKAĆ TKLIWOŚCI?

Po stronie dłoniowej u nasady palca, w okolicy troczka A1.

Ścięgno zginacza ma utrudniony przesuw pod troczkiem.

TENDINOPATIA ACHILLESA

WZORZEC

Ból i tkliwość ścięgna, nasilające się podczas biegu lub wspięcia na palce.

LOKALIZACJA

Rozróżnij ból w środkowej części ścięgna od bólu przy przyczepie do pięty.

Nagły trzask z utratą siły odbicia wymaga oceny pod kątem zerwania.

BÓL PODESZWOWY PIĘTY

TYPOWY WZORZEC

Ból pierwszych kroków rano lub po dłuższym odpoczynku.

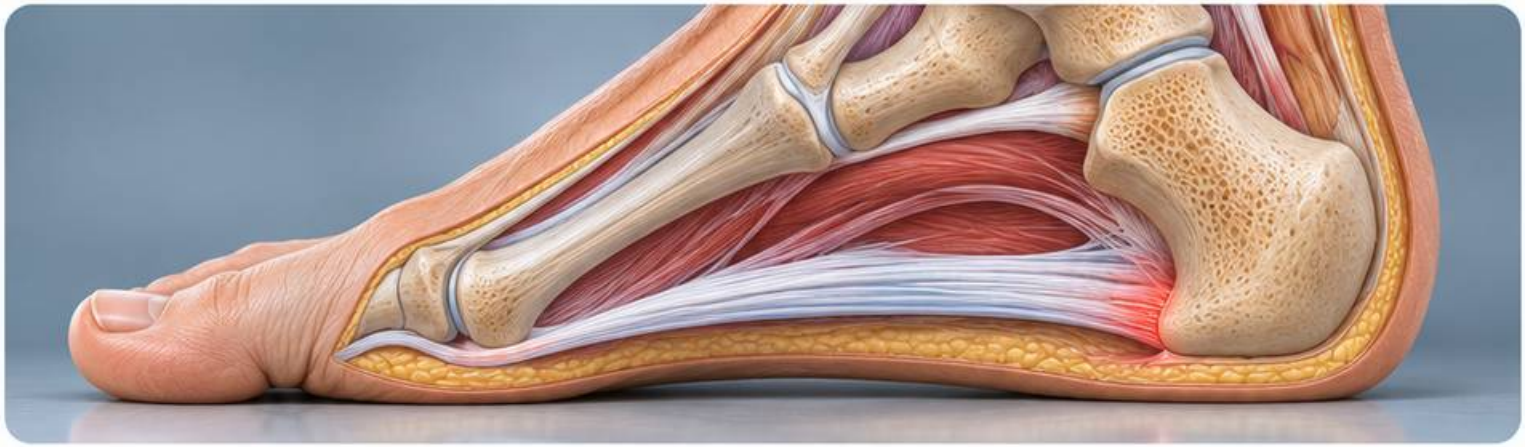

BADANIE

Tkliwość po stronie podeszwowo-przyśrodkowej pięty, przy przyczepie rozcięgna podeszwowego.

Nietypowy ból wymaga rozważenia innych przyczyn.

BÓL RZEPKOWO-UDOWY

GDZIE BOLI?

Z przodu kolana, wokół rzepki lub za nią.

CO NASILA BÓL?

Przysiad, schodzenie po schodach lub długie siedzenie ze zgiętym kolanem.

Znaczny wysięk sugeruje potrzebę oceny innej przyczyny.

HIPERMOBILNOŚĆ STAWÓW

ZAKRES RUCHU

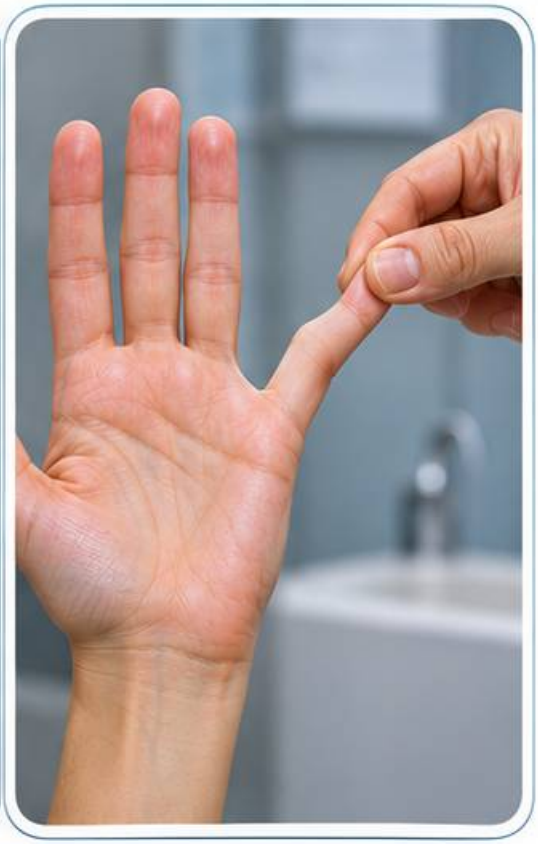

Oceń, czy hipermobilność jest miejscowa czy uogólniona.

SKALA BEIGHTONA

Pomaga ocenić uogólnioną hipermobilność w badanych stawach.

Znaczenie kliniczne zależy także od bólu, niestabilności i historii urazów.

Moduł 7

Choroby metaboliczne i choroby kości

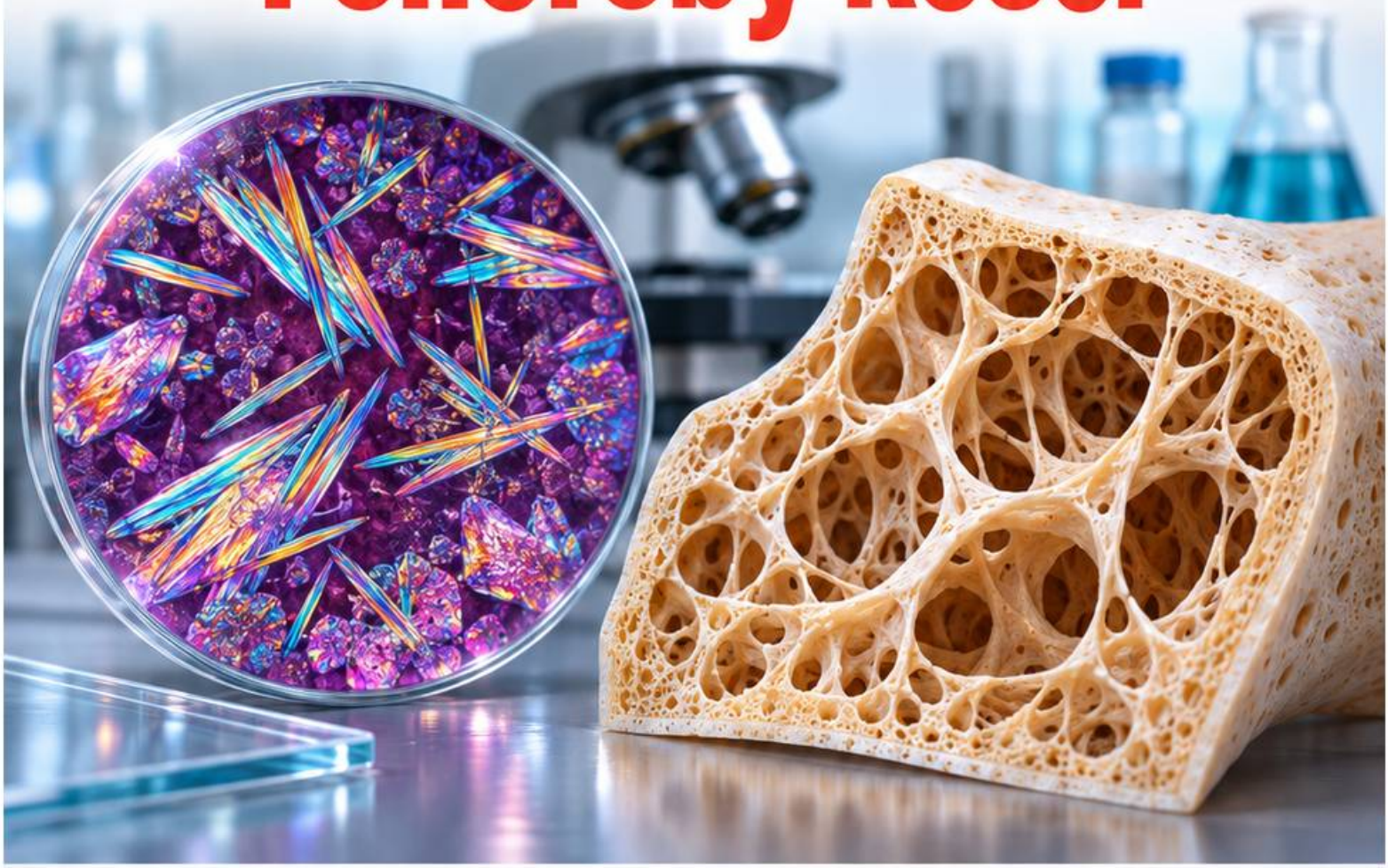

Kryształy i stawy

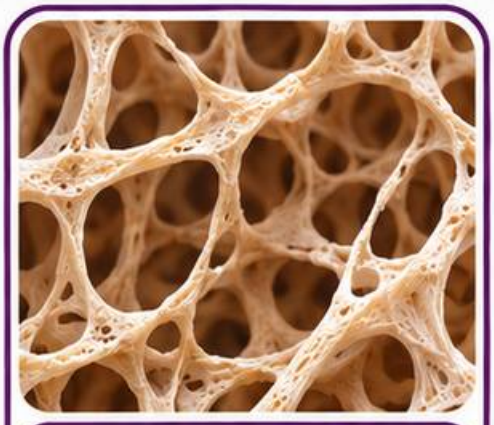

Kruchość kości

Ocena ryzyka złamań

ODKŁADANIE KRYSZTAŁÓW MOCZANU SODU W STAWIE

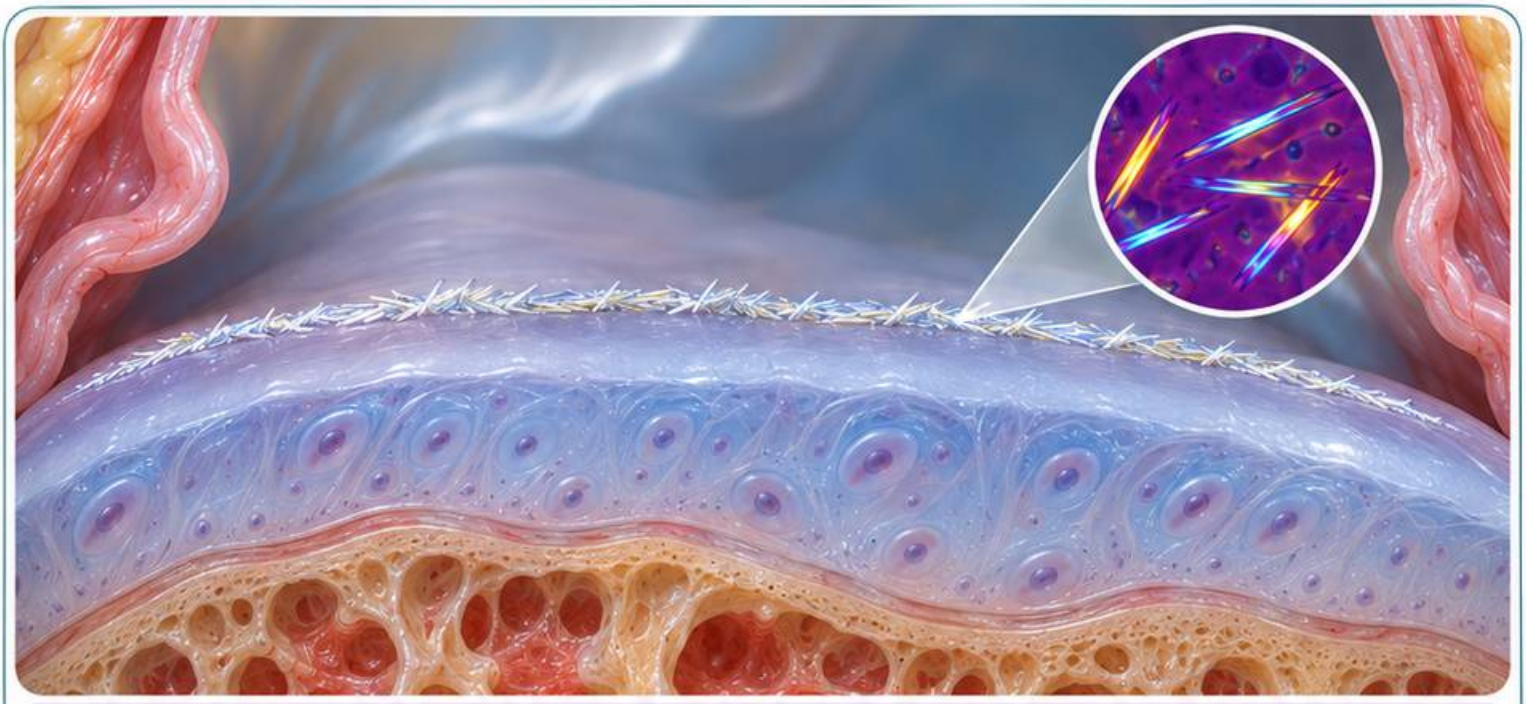

Kryształy moczanu sodu mogą odkładać się na powierzchni chrząstki.

W OBRAZIE USG

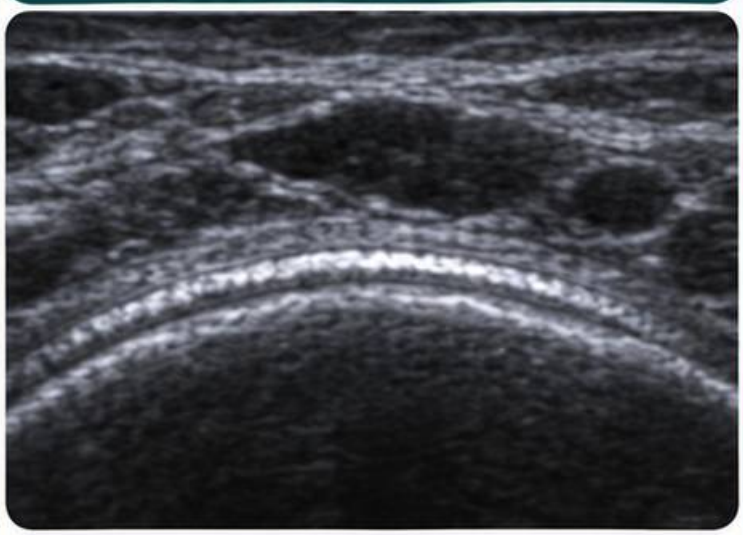

Złogi mogą tworzyć objaw podwójnego konturu.

W PŁYNIE STAWOWYM

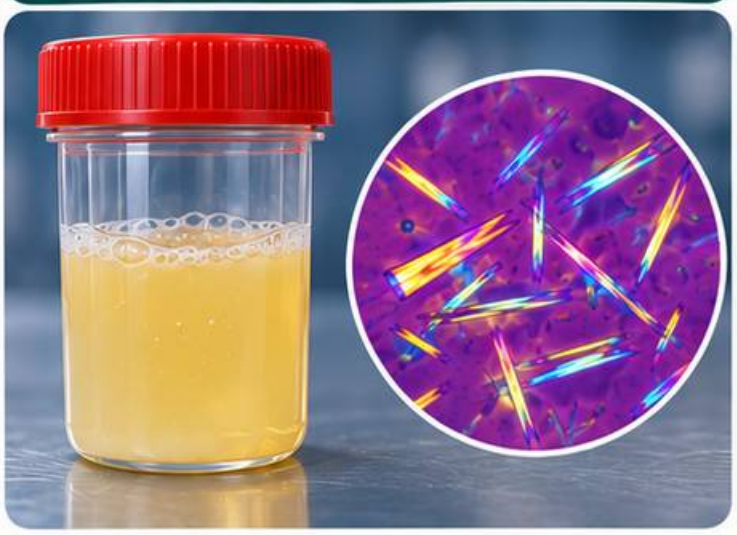

Pod mikroskopem polaryzacyjnym kryształy mają zwykle igiełkowaty kształt.

DNA GUZKOWA

GUZKI DNAWE

To złogi moczanu sodu widoczne pod skórą lub w tkankach okołostawowych.

GDZIE ICH SZUKAĆ?

W okolicy łokci, palców, stóp i małżowin usznych.

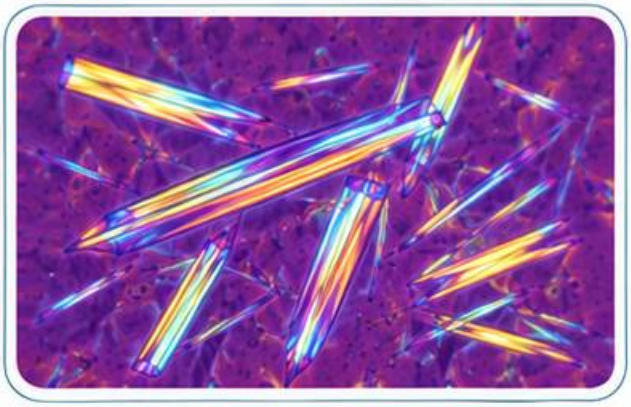

ZNACZENIE

Guzki wskazują na utrwalone odkładanie kryształów.

KRYSZTAŁY PIROFOSFORANU WAPNIA

CPPD

Choroba związana z odkładaniem pirofosforanu wapnia.

W PŁYNIE STAWOWYM

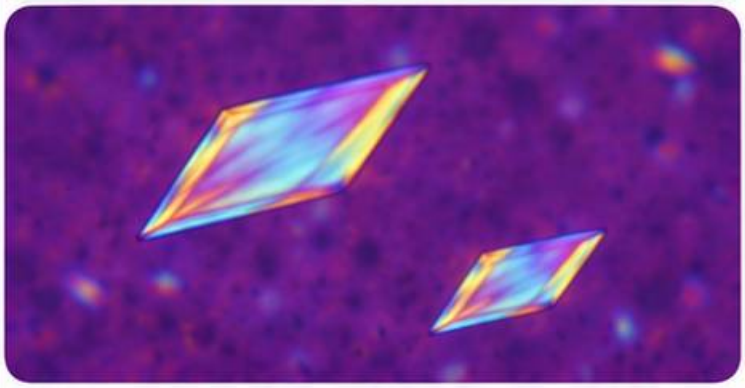

Kryształy bywają romboidalne i wykazują słabą dodatnią dwójłomność.

KONTEKST

Ostry napad może przypominać dnę lub zakażenie stawu.

Chondrokalcynoza

W RTG

Zwapnienia mogą układać się liniowo w obrębie chrząstki lub łąkotek.

Co oznaczają?

Wspierają podejrzenie odkładania pirofosforanu wapnia.

Pułapka

Chondrokalcynoza może nie dawać objawów.

ZŁOGI HYDROKSYAPATYTU

TYPOWY PRZYKŁAD

Zwapnienie w ścięgnie stożka rotatorów może towarzyszyć bólowi barku.

OBRAZOWANIE

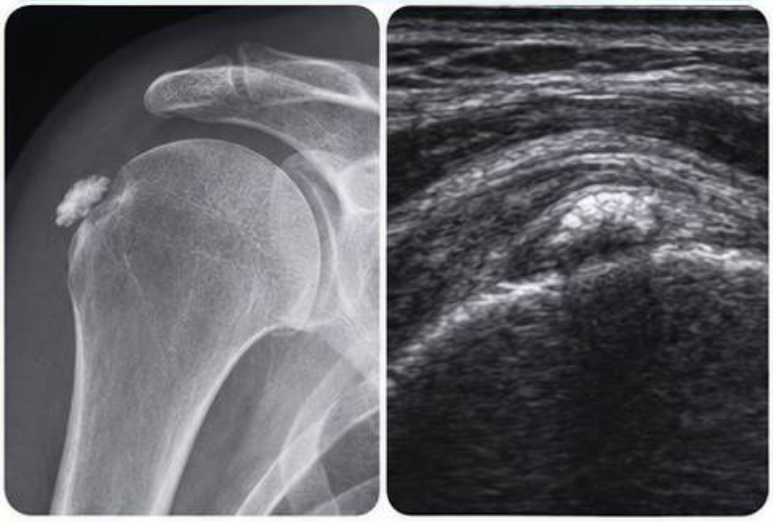

Złogi można uwidocznić w RTG lub USG.

PUŁAPKA

Nie każde zwapnienie odpowiada za dolegliwości.

Artropatia w hemochromatozie

Stawy

Zwróć uwagę na zajęcie drugiego i trzeciego stawu śródręczno-paliczkowego.

Badania

Podejrzenie przeciążenia żelazem oceń za pomocą wysycenia transferryny i ferrytyny.

Kontekst

Sam wzrost ferrytyny nie potwierdza hemochromatozy.

OSTEOPOROZA I KRUCHOŚĆ KOŚCI

KRUCHOŚĆ KOŚCI

Wytrzymałość kości zależy od jej gęstości i jakości.

TYPOWE ZŁAMANIA

Kręg, bliższy koniec kości udowej i dalszy koniec kości promieniowej.

OCENA

Zestaw wynik DXA z wywiadem złamań i czynnikami ryzyka.

CZYNNIKI RYZYKA ZŁAMAŃ

WYWIAD

Zapytaj o wcześniejsze złamania niskoenergetyczne i złamanie biodra u rodziców.

RYZYKO KLINICZNE

Uwzględnij wiek, małą masę ciała, palenie i glikokortykosteroidy.

UPADKI

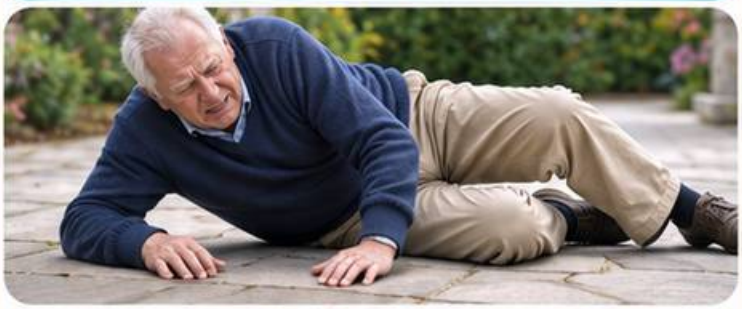

Oceń również równowagę i przebyte upadki.

ZŁAMANIE KRĘGU

WSKAZÓWKI

Nowy miejscowy ból pleców po małym obciążeniu lub zauważalna utrata wzrostu.

ROZPOZNANIE

Złamanie może przebiegać bez wyraźnego urazu, a czasem bez bólu.

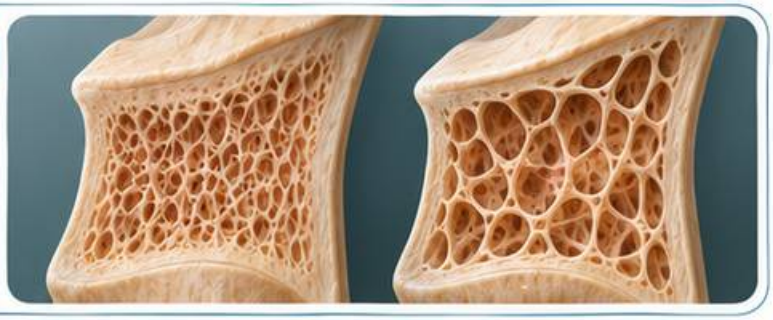

ZNACZENIE

Rozpoznane złamanie kręgu zwiększa ryzyko kolejnych złamań.

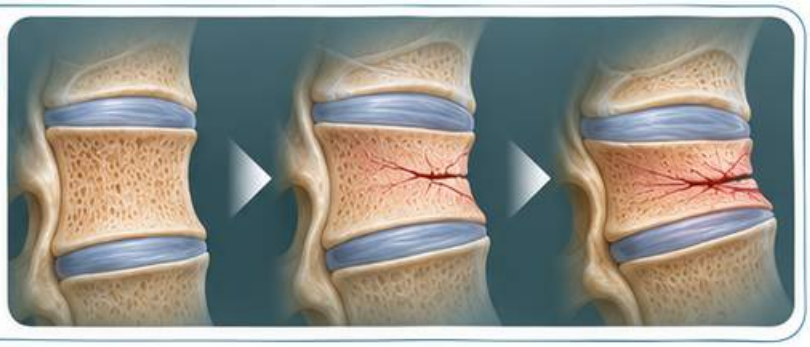

Złamanie biodra po niewielkim urazie

Typowy kontekst

Upadek z wysokości własnego ciała i nowy ból w pachwinie lub okolicy biodra.

Sygnał alarmowy

Trudność w obciążeniu nogi wymaga pilnej oceny.

Po złamaniu

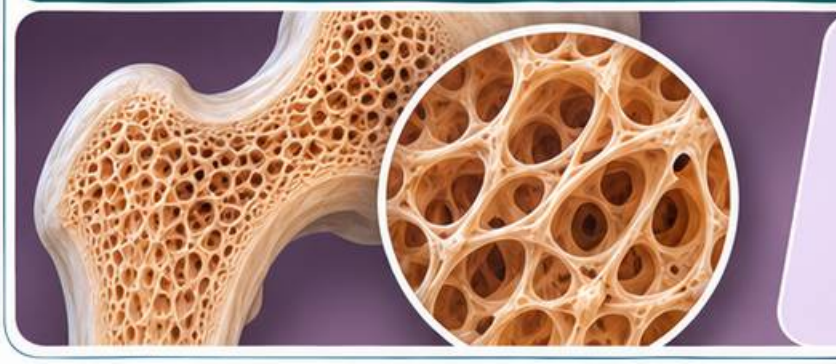

Zaplanuj ocenę kruchości kości i zapobieganie kolejnym złamaniom.

DXA i INTERPRETACJA WYNIKU

CO MIERZY DXA?

Gęstość mineralną kości, zwykle w kręgosłupie lędźwiowym i bliższym końcu kości udowej.

WSKAŹNIK T

Wynik ≤ −2,5 wspiera rozpoznanie osteoporozy u kobiet po menopauzie i mężczyzn od 50. roku życia.

WSKAŹNIK Z

U młodszych osób porównuje wynik z populacją w podobnym wieku.

FRAX w Polsce

Co szacuje FRAX?

Dziesięcioletnie prawdopodobieństwo złamania biodra i głównego złamania osteoporotycznego.

Dobór modelu

Wybierz model dla Polski. Możesz uwzględnić gęstość szyjki kości udowej.

Interpretacja

Wynik zestaw z wywiadem, zwłaszcza z upadkami i niedawnymi złamaniami.

OSTEOPOROZA ZWIĄZANA Z GLIKOKORTYKOSTEROIDAMI

WYWIAD LEKOWY

Sprawdź dawkę, drogę podania i przewidywany czas stosowania glikokortykosteroidów.

WCZESNA OCENA

Przy dłuższym leczeniu oceń ryzyko złamania możliwie wcześnie.

NA CO ZWRÓCIĆ UWAGĘ?

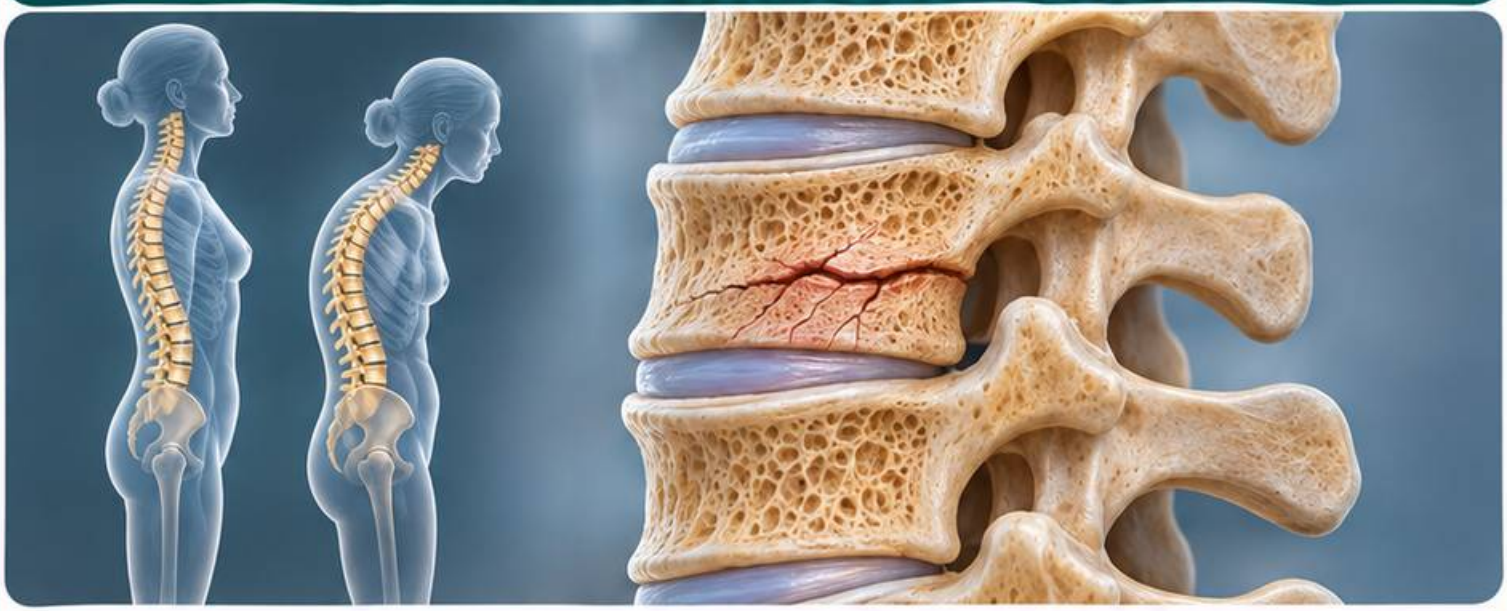

Przebyte złamania, DXA i możliwe złamania kręgów.

WTÓRNE PRZYCZYNY OSTEOPOROZY

KIEDY SZUKAĆ PRZYCZYNY?

Przy złamaniach w młodszym wieku, nietypowo małej gęstości kości lub objawach choroby ogólnej.

PRZYKŁADY

Nadczynność tarczycy, zaburzenia wchłaniania, hipogonadyzm i leki.

BADANIA

Dobierz je do wywiadu, badania i obrazu klinicznego.

OSTEOMALACJA

ISTOTA CHOROBY

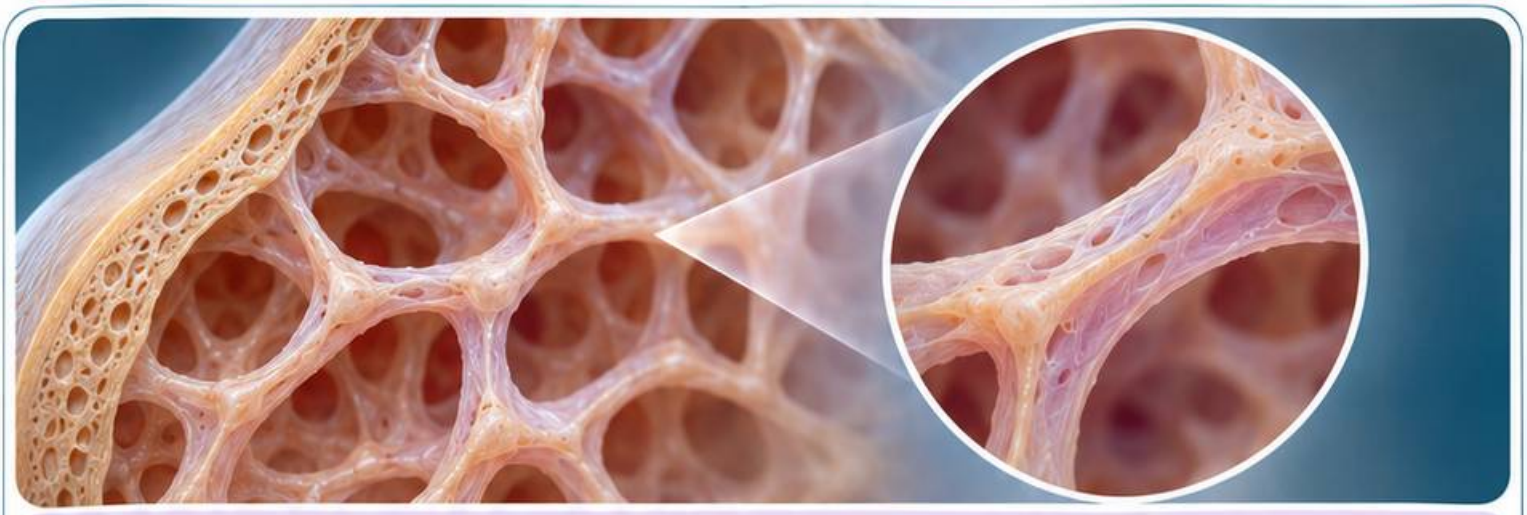

Niedostateczna mineralizacja nowo powstającej tkanki kostnej.

WSKAZÓWKI

Rozlany ból kostny, osłabienie mięśni i trudności w chodzeniu.

BADANIA

Rozważ oznaczenie wapnia, fosforanów, fosfatazy zasadowej i 25-OH-D.

CHOROBA PAGETA KOŚCI

ZMIANA MIEJSCOWA

Przyspieszona, nieprawidłowa przebudowa może powiększać i zniekształcać kość.

WYKRYWANIE

Pomagają RTG oraz fosfataza zasadowa oceniana wraz z badaniami wątroby.

ZASIĘG

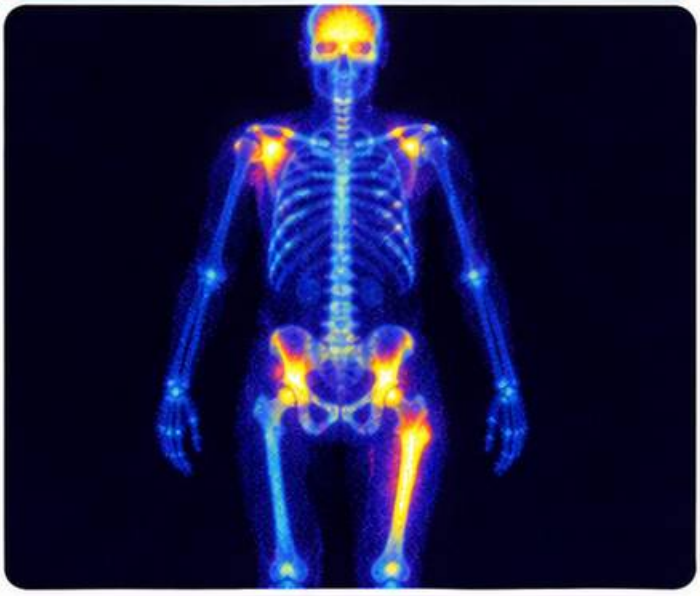

Scyntygrafia może pomóc określić liczbę zajętych kości.

Moduł 8

Badania, obrazowanie i monitorowanie

Badania laboratoryjne

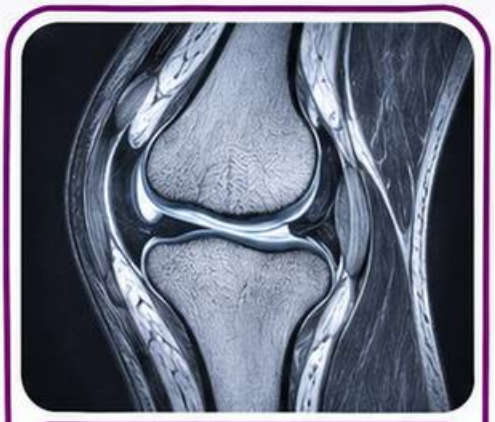

Obrazowanie stawów

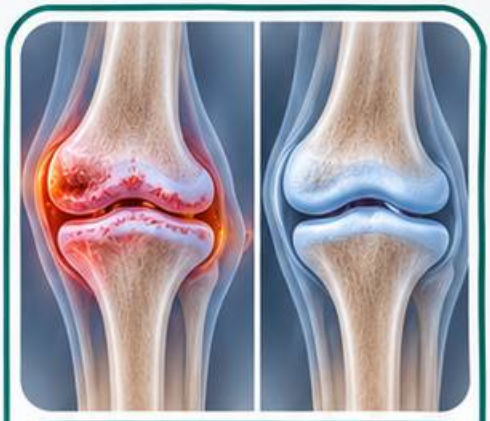

Ocena zmian w czasie

OB i CRP

OB

Odczyn Biernackiego zależy między innymi od wieku i niedokrwistości.

CRP

Wzrost stężenia może towarzyszyć zakażeniu lub zapaleniu.

Interpretacja

Prawidłowe wyniki nie wykluczają zapalnej choroby stawów.

MORFOLOGIA W OCENIE REUMATOLOGICZNEJ

HEMOGLOBINA

Niedokrwistość może towarzyszyć zapaleniu, niedoborom lub utracie krwi.

LEUKOCYTY I PŁYTKI

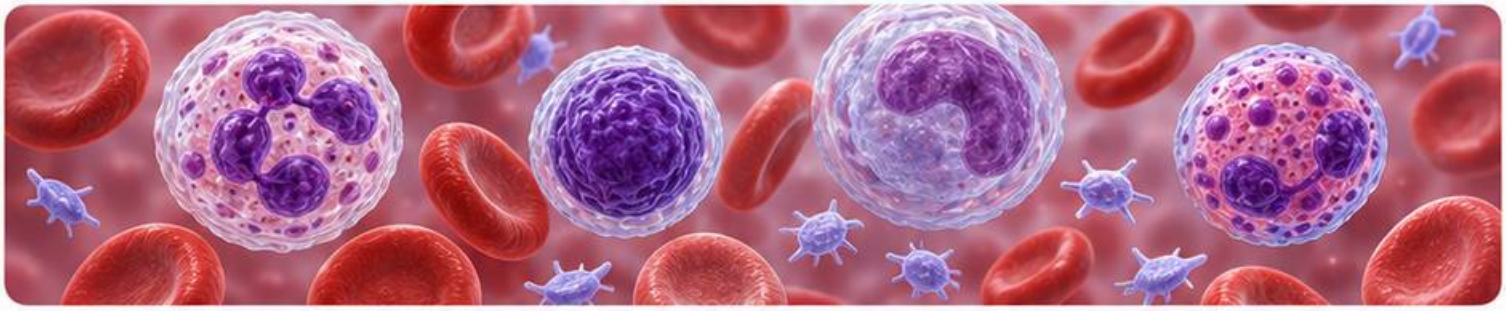

Zmiany liczby komórek mogą wynikać z choroby, zakażenia lub działania leków.

MONITOROWANIE

Porównuj wyniki w czasie i sprawdzaj ich związek z objawami i leczeniem.

KREATYNINA i eGFR

KREATYNINA

Stężenie zależy także od masy mięśniowej.

eGFR

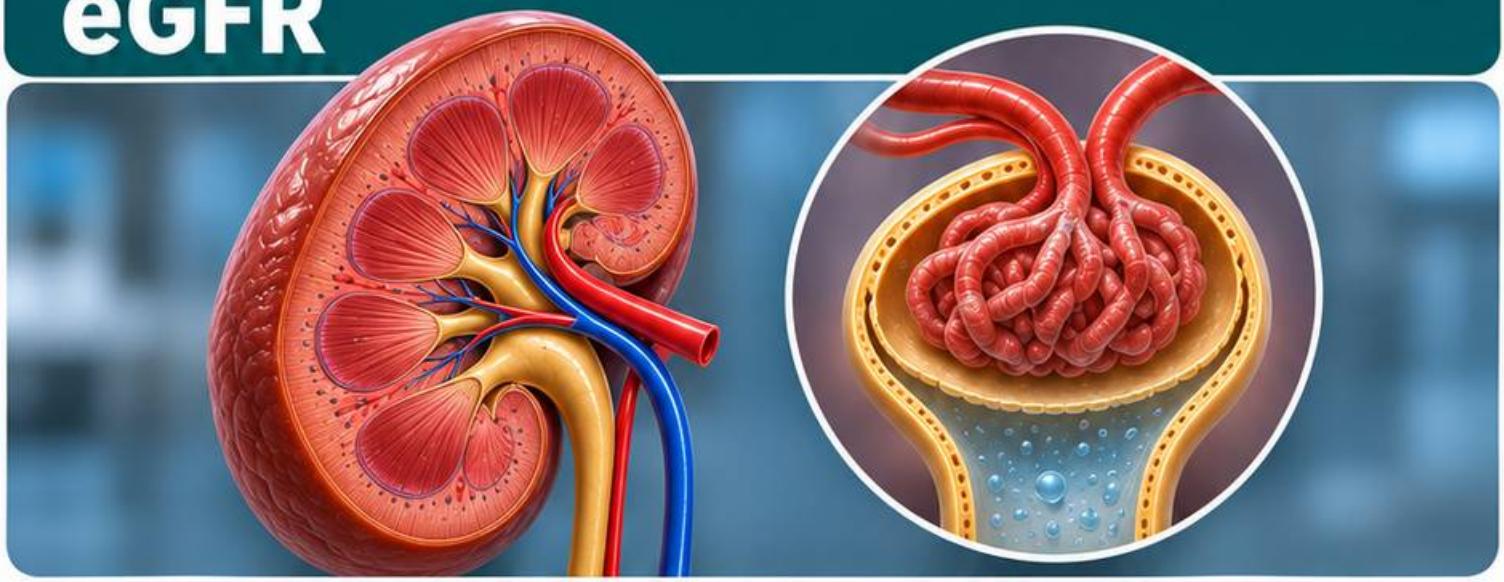

To oszacowanie przesączania kłębuszkowego, zwykle wyliczone z kreatyniny.

OSTRA ZMIANA

Przy szybko zmieniającej się kreatyninie interpretuj eGFR ostrożnie i oceń przebieg wyników.

BADANIE OGÓLNE MOCZU

BADANIE PRZESIEWOWE

POMAGA WYKRYĆ BIAŁKO LUB KREW W MOCZU.

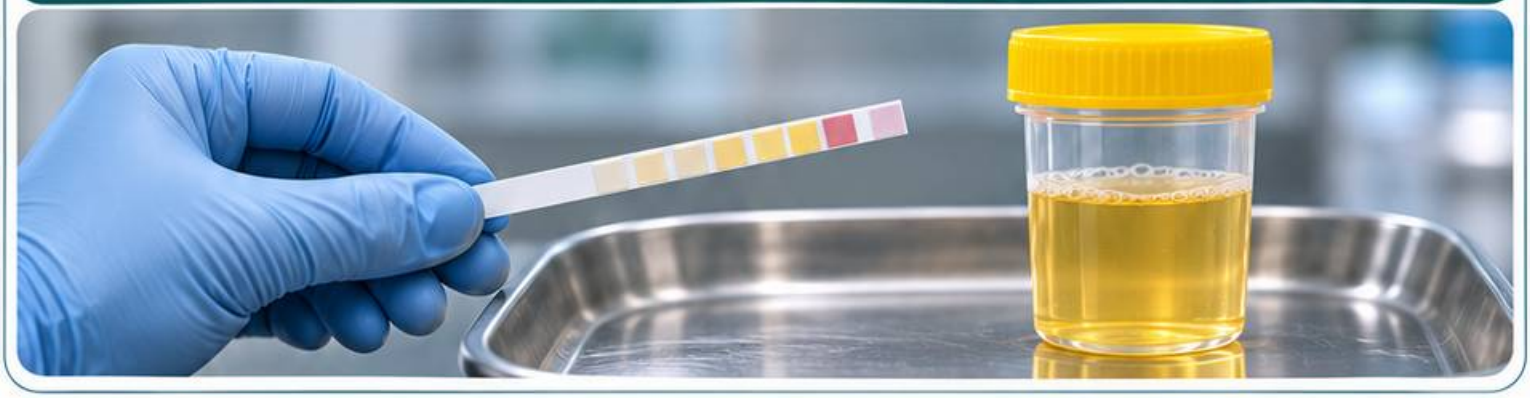

POTWIERDZENIE

W razie nieprawidłowości rozważ badanie osadu i pomiar ilości białka lub albuminy.

KONTEKST

Interpretuj wynik z objawami, czynnością nerek i jakością próbki.

BIAŁKOMOCZ I OSAD MOCZU

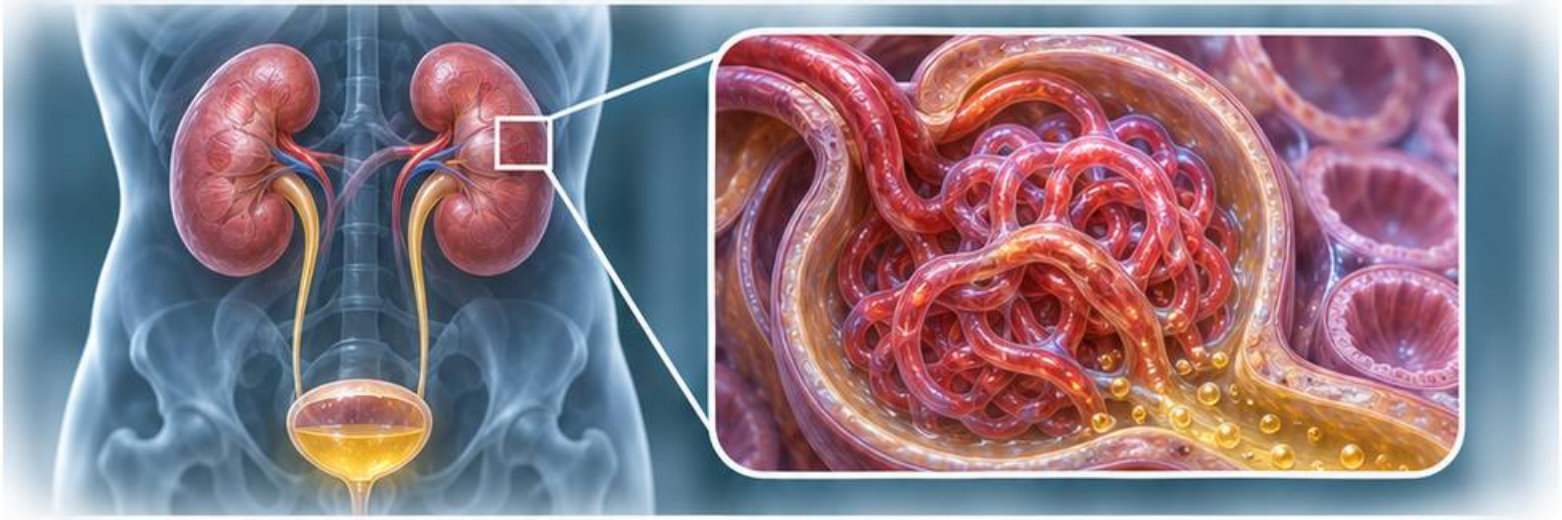

ILOŚĆ BIAŁKA

Wskaźnik białka lub albuminy do kreatyniny pomaga ocenić jego utratę z moczem.

OSAD

Dysmorficzne erytrocyty lub wałeczki erytrocytarne mogą wskazywać na chorobę kłębuszków.

WNIOSEK

Nowe zmiany wymagają oceny wraz z kreatyniną i ciśnieniem.

CZYNNIK REUMATOIDALNY I ANTY-CCP

RF

Może wspierać podejrzenie RZS, ale występuje również w innych sytuacjach.

Anty-CCP

Wynik dodatni zwiększa prawdopodobieństwo RZS przy odpowiednim obrazie klinicznym.

Wynik ujemny

Nie wyklucza RZS przy utrzymującym się zapaleniu stawów.

ANA – MIANO I WZÓR ŚWIECENIA

MIANO

Określa największe rozcieńczenie próbki, przy którym nadal widać świecenie.

WZÓR

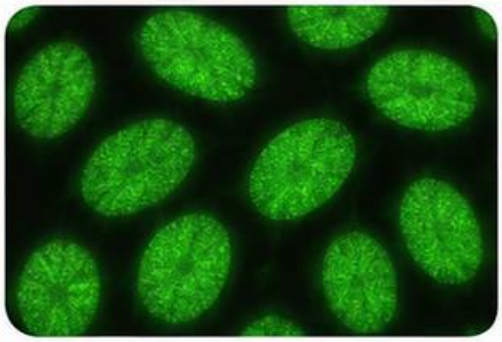

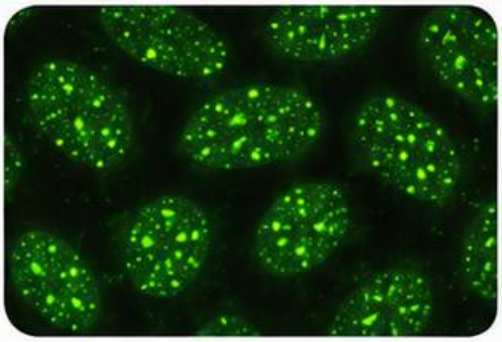

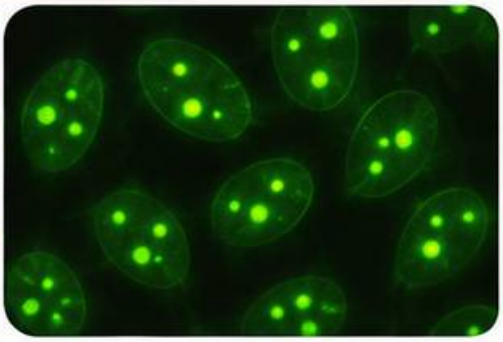

Rozmieszczenie fluorescencji może ukierunkować dalsze badania.

PUŁAPKA

Dodatnie ANA może występować bez choroby układowej.

Przeciwciała anty-dsDNA i dopełniacz

Anty-dsDNA

Wspiera rozpoznanie tocznia w odpowiednim kontekście.

C3 i C4

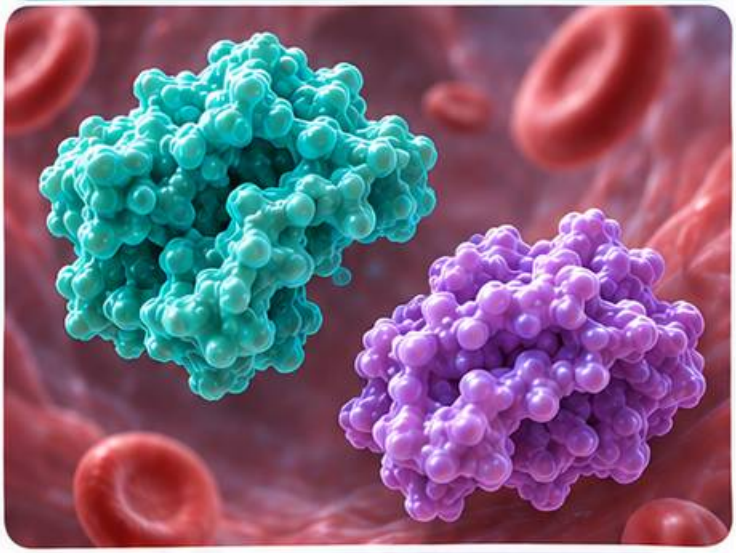

Zmniejszone stężenia mogą towarzyszyć aktywności choroby.

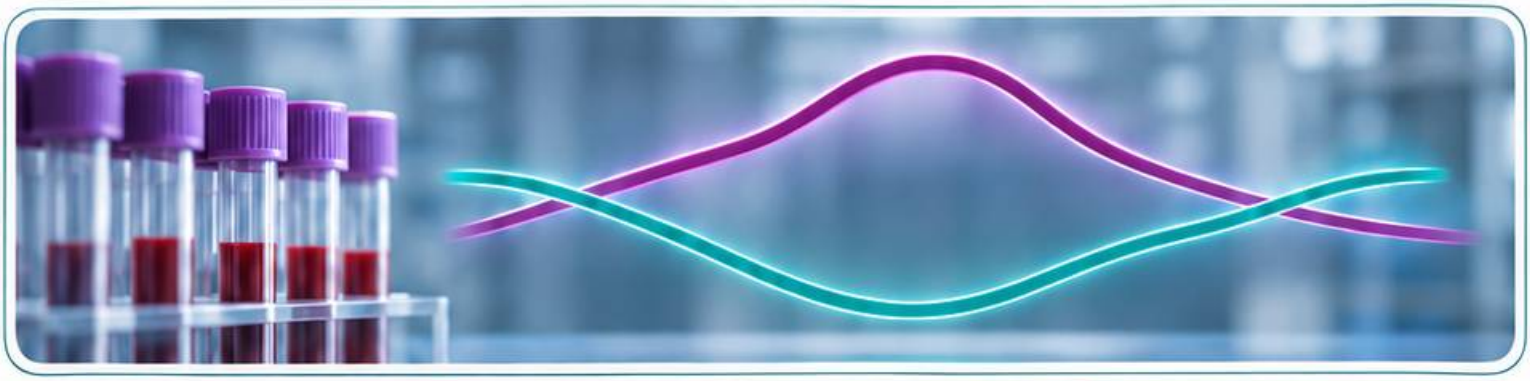

Ocena nerek

Interpretuj wyniki łącznie z białkomoczem, osadem moczu i kreatyniną.

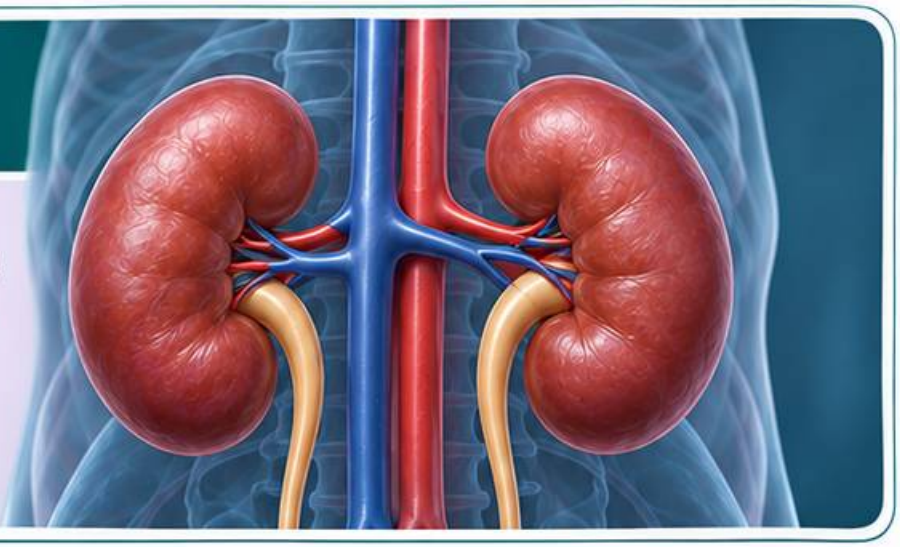

Panel ENA

Zakres panelu

Skład zależy od laboratorium. Często obejmuje anty-SSA, anty-SSB, anty-Sm i anty-RNP.

Dobór

Uwzględnij objawy oraz wynik ANA, jeśli został wykonany.

Interpretacja

Pojedynczy wynik nie zastępuje oceny klinicznej.

Moduł 8

ANCA – PR3 i MPO

Swoistość antygenowa

Najczęściej oznacza się przeciwciała przeciw PR3 i MPO.

Kiedy badać?

Przy uzasadnionym podejrzeniu zapalenia małych naczyń, zwłaszcza przy zajęciu nerek lub płuc.

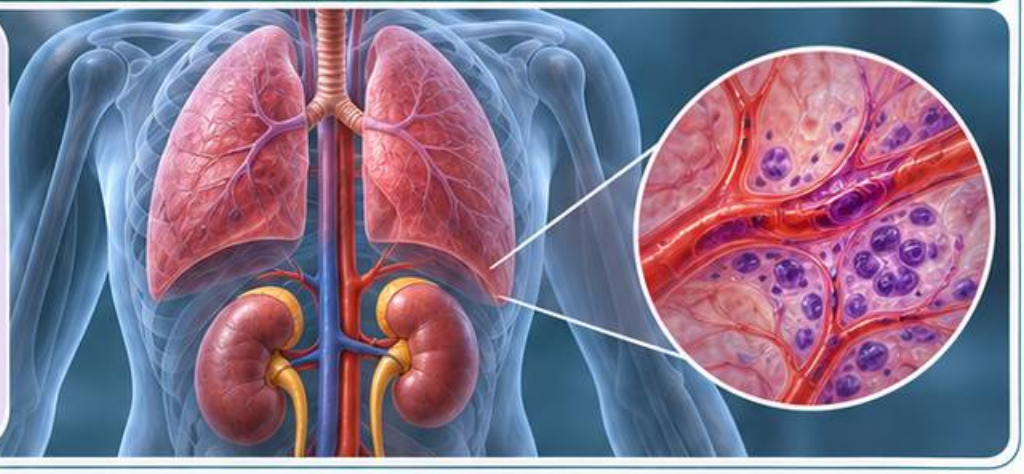

Interpretacja

Wynik dodatni wymaga odniesienia do objawów i innych badań.

KWAS MOCZOWY W SUROWICY

W TRAKCIE NAPADU

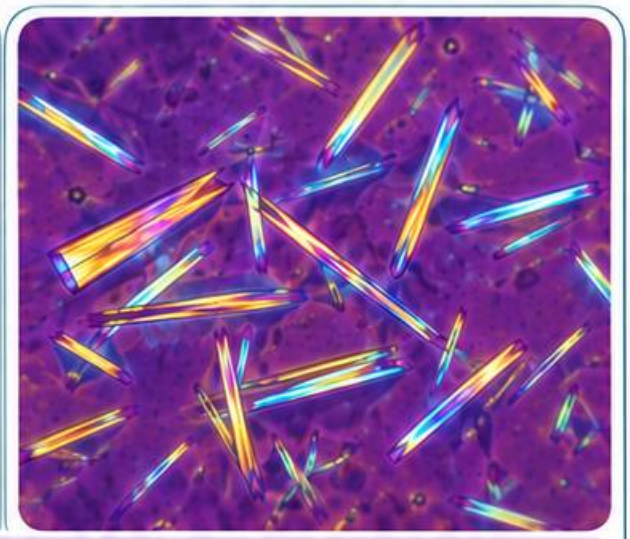

Prawidłowe stężenie nie wyklucza dny moczanowej.

KIEDY POWTÓRZYĆ?

Przy dużym podejrzeniu odczekaj co najmniej dwa tygodnie od ustąpienia napadu.

PUŁAPKA

Samo podwyższone stężenie nie potwierdza dny.

BADANIE PŁYNU STAWOWEGO

CO OCENIĆ?

W razie podejrzenia zakażenia zleca się badanie mikrobiologiczne, liczbę leukocytów i poszukiwanie kryształów.

KOMÓRKI

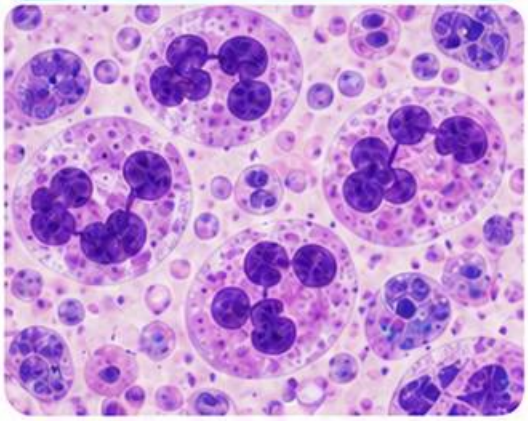

Duża liczba leukocytów wspiera podejrzenie zakażenia, ale go nie potwierdza.

KRYSZTAŁY

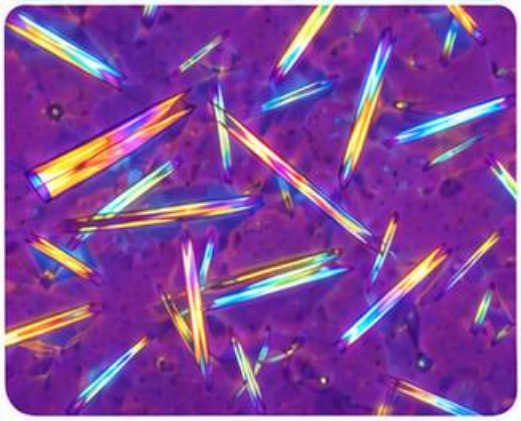

Ich obecność nie wyklucza równoczesnego zakażenia.

POSIEW PŁYNU STAWOWEGO

CEL

Posiew pomaga ustalić, czy drobnoustroje są obecne w płynie stawowym.

ZNACZENIE

Identyfikacja drobnoustroju ułatwia dobór leczenia.

PUŁAPKA

Ujemny wynik nie zawsze wyklucza zakażenie, zwłaszcza po antybiotykach.

RTG – nadżerki i osteofity

Nadżerka

Miejscowy ubytek kości przy powierzchni stawowej.

Osteofit

Kostna narośl na brzegu stawu, częsta w chorobie zwyrodnieniowej.

Ograniczenie

We wczesnym zapaleniu RTG może jeszcze nie wykazywać zmian.

USG STAWU I POCHEWEK ŚCIĘGNISTYCH

STAW

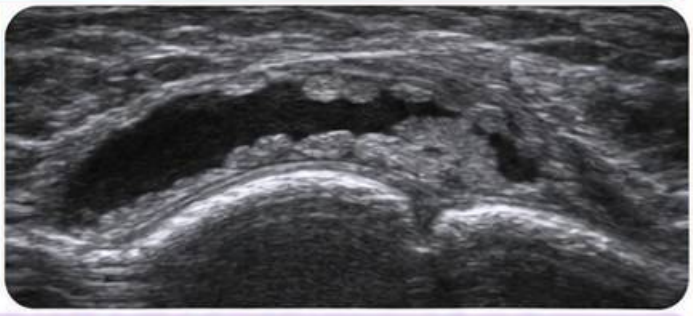

USG pozwala ocenić wysięk i pogrubienie błony maziowej.

POCHEWKA ŚCIĘGNA

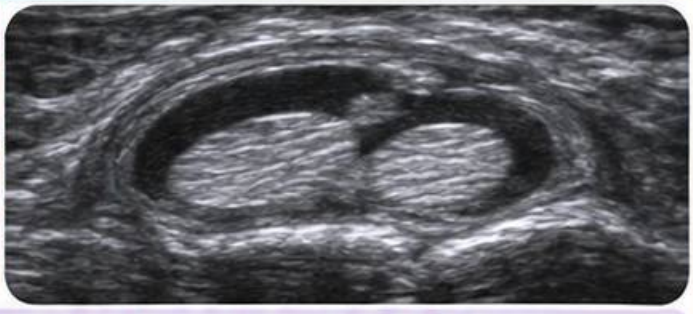

Można zobaczyć płyn lub pogrubienie tkanek wokół ścięgna.

KONTEKST Wynik zależy od badanej okolicy i techniki badania.

DOPPLER MOCY W ZAPALENIU BŁONY MAZIOWEJ

CO POKAZUJE?

Doppler mocy uwidacznia przepływ krwi w badanej tkance.

W ZAPALENIU

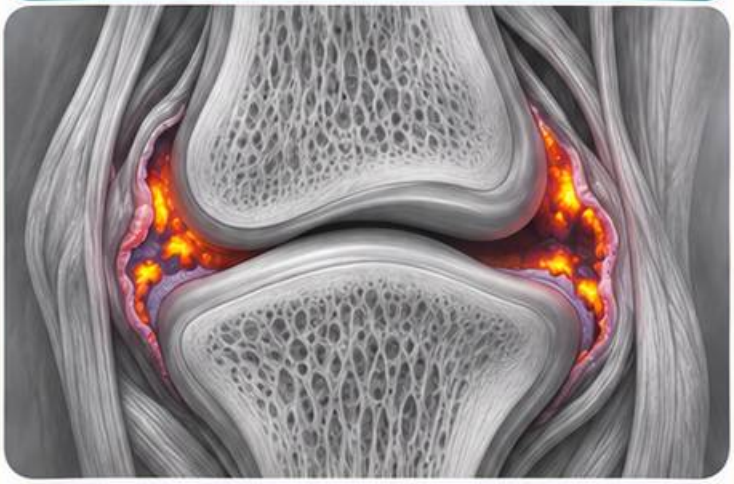

Sygnał w pogrubiałej błonie maziowej może wspierać ocenę aktywności zapalenia.

OGRANICZENIE

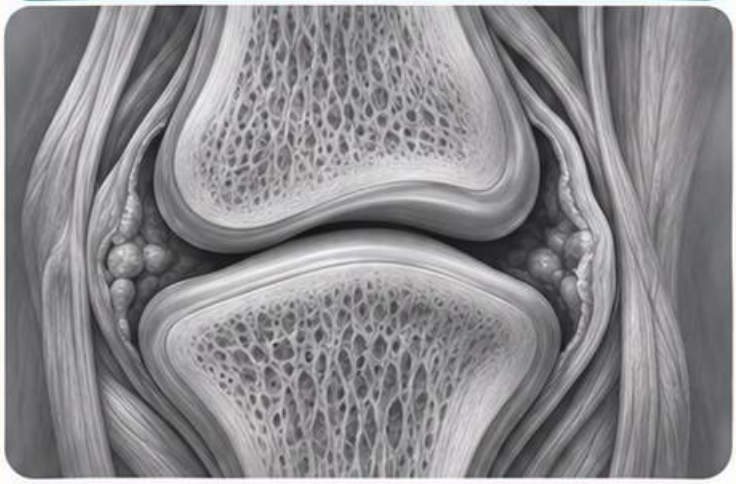

Brak sygnału nie wyklucza zapalenia.

REZONANS MAGNETYCZNY – OBRZĘK SZPIKU

W OBRAZIE MRI

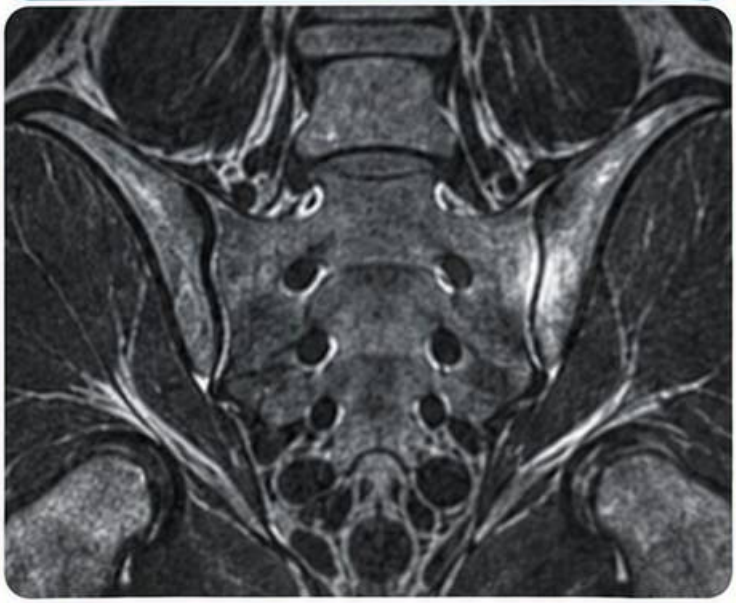

Obrzęk szpiku może dawać jasny sygnał w sekwencjach czułych na płyn.

CO MOŻE OZNACZAĆ?

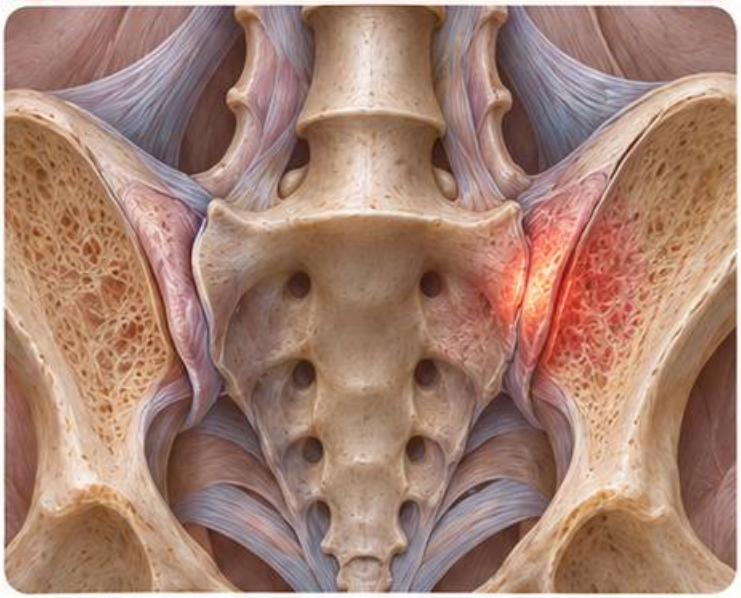

Zapalenie, przeciążenie lub inną przyczynę zależną od lokalizacji.

INTERPRETACJA

Oceń rozkład zmian wraz z pozostałymi cechami obrazu i objawami.

PORÓWNANIE RTG, USG i MRI

RTG

Dobrze pokazuje ustawienie kości, szpary stawowe i zmiany kostne.

USG

Pozwala ocenić wysięk, błonę maziową i dostępne powierzchownie ścięgna.

MRI

Pokazuje tkanki miękkie i szpik. Jest przydatny także w głębiej położonych okolicach.

Monitorowanie aktywności RZS

Badanie

Policz stawy tkliwe i obrzęknięte. Zapytaj o sprawność i odczuwaną aktywność choroby.

Wskaźnik

DAS28 łączy ocenę 28 stawów z dodatkowymi danymi, w tym OB lub CRP zależnie od wersji.

W czasie

Porównuj wyniki tą samą metodą i uwzględniaj rozbieżności z badaniem.

Monitorowanie aktywności osiowej spondyloartropatii

ASDAS

Wskaźnik łączy zgłaszane objawy i marker zapalenia, najlepiej CRP.

Ocena

Uwzględnij też sprawność i objawy pozastawowe.

Obrazowanie

MRI nie jest rutynowo potrzebny do oceny aktywności na każdej wizycie.

MONITOROWANIE NARZĄDOWE W CHOROBACH UKŁADOWYCH

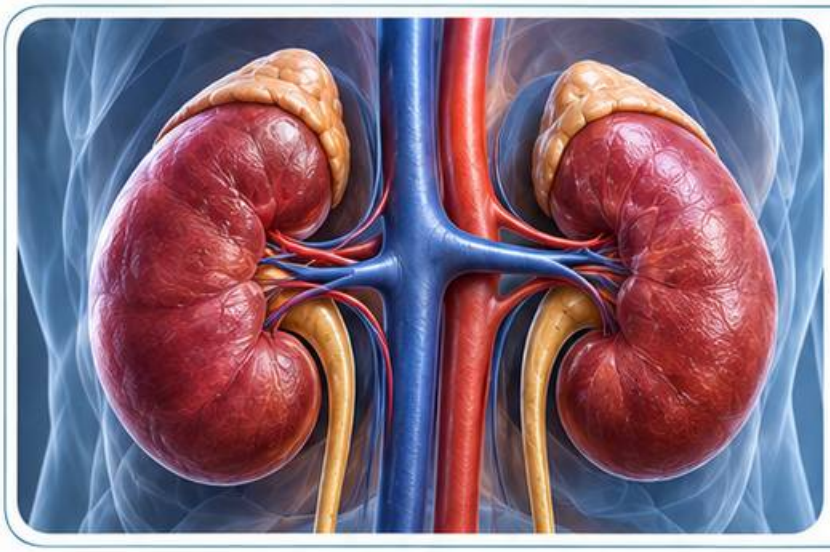

NERKI

W toczniu kontroluj mocz i czynność nerek według ryzyka i przebiegu choroby.

PŁUCA

W twardzinie ocena może obejmować badania czynnościowe płuc.

PLAN

Dobierz zakres i częstość kontroli do rozpoznania, objawów oraz dotychczasowych zmian.

WYBRANE ŹRÓDŁA KLINICZNE

OCENA I CHOROBY STAWÓW

EULAR, wczesne zapalenie stawów, 2016.
NICE NG100 i NG226.
EBJIS, SANJO, 2023.

SPONDYLOARTROPATIE

NICE NG65.
ASAS–EULAR, zalecenia dotyczące osiowej spondyloartropatii, aktualizacja 2022.

CHOROBY UKŁADOWE I NACZYNIA

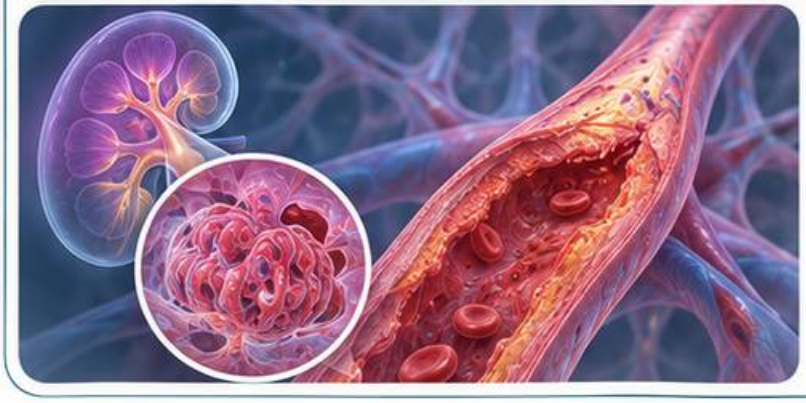

EULAR, toczeń, aktualizacja 2023.
BSR, twardzina, 2024.
KDIGO, toczeń nerkowy i zapalenia naczyń związane z ANCA, 2024.

Źródła według modułów

Moduły 1–3

NICE NG100, NG226 i NG65. EULAR, wczesne zapalenie stawów i łuszczycowe zapalenie stawów.

Moduły 4–6

EULAR, toczeń i obrazowanie dużych naczyń. KDIGO 2024. Wolfe i wsp., kryteria fibromialgii, 2016.

Moduły 7–8

Polskie Towarzystwo Reumatologiczne, osteoporoza, 2026. ISCD, 2023. EULAR, obrazowanie artropatii krystalicznych, 2023. ACR, obrazowanie przewlekłego bólu stawów, aktualizacja 2022.

